257

Pe ţărmul levantin al Mediteranei albastre, eleganta vilă Sans Souci, zîmbitoare printre ghirlandele ei de flori, pare un refugiu al fericirii. Ea adăposteşte însă drama unei căsnicii încheiate cu o tragedie pe fundalul întunecat al apropiatului — al doilea — război mondial. Paralel cu ea se desfăşoară luminoase şi palpitante scene ale unei iubiri născînde, în care se îmbină savuros predispoziţia lirică şi sentimentală cu riposta incisivă, sugerată de nesiguranţă, de apărarea ultimelor baricade sufleteşti înainte de capitulare. Şi totul este învăluit de arşiţa incandescentă, care spre seară va fi potolită de vîntul ce şterge urmele, dominînd moartea şi viaţa.

GLOBUS

CA VÎNTUL PE NISIP

EDITURA UNIVERS

Lei 5

7

FAUSTA CIALENTE

CA VÎNTUL PE NISIP

1975

FAUSTA CIALENTE

CA VÎNTUL PE NISIP

Colecţia GLOBUS / Editura Univers

Ilustrația copertei DENISA IONESCU
Coperta colecției ION STATE

FAUSTA CIALENTE
Il vento sulla sabbia.
Romanzo.

I edizione maggio 1972

GLOBUS

FAUSTA CIALENTE

CA VÎNTUL PE NISIP

Traducere și prefață de
OANA BUSUIOCEANU

EDITURA UNIVERS
București
1975

O OAZĂ DE EXOTISM

PE PLAJA ARGINTIE, vălurită de vîntul ce răcorește arșița amiezelor incandescente sau a zilelor de *hamsin*, la malul mării albastre prelungită de infinitul cerului, o fată privește în zare. Ochii ei luminoși au curiozitatea ușor critică a tinereții, care ascunde o mare sete de fericire și puritate. În fața lor se desfășoară orașul levantin, cu vilele elegante presărate pe țărm în grădini, printre căsuțele modeste ale negustorilor și micilor funcționari de toate naționalitățile, și cartierele indigene cu cocioabe de chirpici. Piețele arabe multicolore și gălăgioase alternează cu largi bulevarde umbrite pe care alunecă limuzine, cu ulicioare înțesate de dughene unde aerul pare încremenit pe veci și, pretutindeni, oameni în *galabieh*-ul național sau costume cosmopolite își încrucișează destinele, pentru o clipă sau o viață. Acesta este decorul prin care ne poartă cărțile Faustei Cialente, ce constituie „cazul rar al unei proze nelegate de obișnuita lume a provinciei italiene drept cadru tematic", cum o definește criticul Barberi Squarotti. Într-adevăr, caz extrem de rar în literatura Italiei, pepinieră de mari călători, dar nu și de literatură exotică.

Tînăra fată, a cărei privire a rămas și azi luminoasă, a debarcat pe țărmul Egiptului în 1919, la douăzeci și unu de ani, măritîndu-se cu agentul de bursă Enrico Terni. Stabilită întîi la Alexandria, ea va petrece pe acest țărm însorit

un sfert de secol, care-i va imprima atît de puternic în suflet imaginea mediului levantin, încît și după reîntoarcerea în Italia el va rămîne lumea prin excelență a cărților sale. De aceea romanele ei, chiar cînd nu sînt scrise la persoana întîi, chiar cînd personajul principal nu e tînăra ușor incisivă dar însetată de afecțiune, au acea notă autobiografică dată de descrierea unui mediu cunoscut prin trăiri duse pînă la contopire. Mulți italieni au trăit în această colonie levantină înființată încă din 1848 de exilații politici, puțini însă au amintit-o, iar notațiile fugare ale unui Enrico Pea, deși autobiografice, conțin simple elemente de decor, fără nici o influență asupra vieții lăuntrice. Egiptul Faustei Cialente nu este doar un cadru exotic: culori, sunete, parfumuri devin componente psihice, contopite cu fapte și sentimente în a căror descriere apar ca elemente intrinsece, creînd o atmosferă specifică. S-ar putea spune că fata însetată de afecțiune, ce apare mereu în opera autoarei, și-a dedicat cea mai constantă iubire însoritului țărm unde și-a trăit anii cei mai semnificativi — puntea dintre tinerețe și maturitate.

E greu de spus dacă în farmecul insolit pe care-l degajă proza Faustei Cialente a intervenit sau nu ca o atitudine deliberată „realismul magic" promovat de curentul Novecentismului inițiat de Massimo Bontempelli. Acea „căutare a poeticii miraculosului sub formă de verosimilitate", acel ușor „nimb de magie" care învăluie cele mai precise realități conferindu-le dimensiuni mitice, ar putea fi în lumea descrisă de autoare magia autentică a unei civilizații atît de deosebite de cea europeană, dar și reflexul unui crez artistic contemporan cu debuturile scriitoarei. În acest ultim caz, creația ei constituie un exemplu fericit de realism unde redarea adevărului n-a alterat cu nimic poezia lucrurilor, surpriza evenimentelor, nuanța ușor magică a oricărei trăiri plenare. Mod de a privi care, îmbinat cu o tehnică eficace de a presăra detalii neașteptate, de a stărui asupra unor

indicii cu mult înainte de relatarea evenimentului, creează un efect de *suspense* — din ce în ce mai pronunțat de la o carte la alta — de o mare eficacitate epică.

Arta de prozatoare a Faustei Cialente s-a constituit treptat, de la debutul cu *Natalia* (1930) și narațiunile din volumul *Pamela e la bella estate (Pamela și vara cea frumoasă*, 1935), continuînd cu romanul *Cortile a Cleopatra (Curtea din cartierul Cleopatra*, 1936), pînă la lucrările mai recente, *Ballata levantina (Baladă levantină*, 1961) și *Il vento sulla sabbia (Ca vîntul pe nisip*, 1972). Acțiunile plasate în același cadru levantin evoluează vădit, de la un volum la altul, în căutarea unei tehnici care să redea o esență prin intermediul detaliului. În *Cortile a Cleopatra* viețile personajelor ce populează o curte cu multe familii sînt redate prin notații succinte, privite din exterior, menite să ducă prin inducție către motivările lăuntrice și fundamentale. Rezultatul este pitoresc și sugestiv — aproape sonor — căci impresia cea mai puternică rămîne aceea a necurmatelor ciondăneli și scandaluri dintre numeroșii colocatari. Deși situată într-un decor tipic levantin și scrisă în anii petrecuți în Egipt, cartea are un puternic ecou italian, care o leagă printr-un fir subțire dar evident de atîtea „gîlcevi" din patria lui Goldoni. Poate de aceea a și constituit primul succes răsunător al autoarei în Italia, unde s-a retipărit în 1953, ajungînd să fie propusă în 1961 pentru premiul Strega.

Dar în același an 1961 apărea noul roman, *Baladă levantină* (tradus în română în 1965), unde procedeele narative ale Faustei Cialente devin mai complexe, îmbinînd notațiile exterioare cu analizele psihologice și social-politice. Acestea din urmă, de un vădit interes, pentru că se referă la o perioadă îndelungată și la o lume mai puțin cunoscută, ajung totuși să constituie pe alocuri un balast din punct de vedere literar, deoarece nu se contopesc întotdeauna cu narațiunea, stricîndu-i echilibrul. Pornind cu curaj la o frescă de proporții

balzaciene, în care se perindă toate transformările politice dintr-o jumătate de secol, de la Egiptul Kedivilor pînă la al doilea Război mondial, autoarea a căutat să le dreneze prin continua schimbare a planurilor, de la relatarea autobiografică pînă la povestirea impersonală sau analize introspective şi amintiri ale unor martori oculari. Dacă prima parte — cea scrisă la persoana întîi — este de o mare prospeţime şi varietate, realizînd un tablou social viu şi complex, celelalte părţi, în ciuda portretelor sugestive şi a fluenţei epice, suferă însă de prolixităţi şi lungimi. Planul social şi cel individual rămîn separate, nemaigăsind acea fericită îmbinare de la început, care conferă primelor capitole dimensiuni de epopee.

Ultimul roman al Faustei Cialente, *Ca vîntul pe nisip* (1972), aduce o nouă tehnică narativă, constituind pînă în prezent capodopera autoarei. De rîndul acesta evenimentele sînt privite din interior spre exterior, pornind de la trăirile sufleteşti către detaliul concret, astfel încît evenimentele politice transpar prin acţiunea însăşi a personajelor, analiza socială decurge din replici şi atitudini. Naraţiunea progresează liniar, cu mici *flash-backuri* care să dea consistenţă faptelor ce evoluează într-un timp şi spaţiu foarte limitat. E vorba de fapte mărunte, de mici incidente anodine şi inofensive ce nuanţează viaţa de zi cu zi a personajelor. Este o tehnică deliberată, construită pe principiul evoluţiei dialectice, folosită de altfel şi în *Curtile a Cleopatra*: gesturile, replicile, elementele de decor aparent nesemnificative se acumulează treptat, creînd o tensiune epică subiacentă, sporită de înclinaţia autoarei către *suspense*, ajunsă aici la o adevărată virtuozitate. Micile notaţii premonitorii ne aduc pe nesimţite la o acumulare cantitativă de date ce creează momentul critic de impas, cînd ruptura devine inevitabilă. Ea se produce brutal, dezvăluind o ultimă faţă a misterului ce a părut că fusese cu totul dezlegat prin descifrările şi reconstituirile

anterioare. Impasul e brusc dinamitat, făcînd loc printre dărîmături noului curs clarificat pe care sînt obligate să îl adopte destinele personajelor. Ca întotdeauna la Fausta Cialente, finalul nu este doar încheierea unui episod, ci mai ales deschiderea unei perspective de viitor. Iar aici faptul s-a resimţit atît de evident, încît autoarea a intuit nevoia de a rezuma chiar în cîteva pagini acest viitor declanşat de o dramă terminată în cerc închis.

Această dramă a unei căsnicii în trei, încheiată cu o tragedie pe fundalul întunecat al apropiatului război mondial, este alternată cu luminoase şi palpitante scene ale unei iubiri născînde. Este un alt mare talent al autoarei, dovedit în toate cărţile sale, şi anume descrierea acelor subtile scene de dragoste în care sentimentul abia se înfiripează, şi cînd orice gest, orice frază aparent anodină poartă în sine o puternică încărcătură afectivă. În ele se îmbină savuros predispoziţia lirică şi sentimentală cu riposta incisivă, sugerată de nesiguranţă, de apărarea ultimelor baricade sufleteşti înainte de capitulare. Descrierile acestor faze de *suspense* ale iubirii încă nedeclanşate, ale tatonărilor sufleteşti între două fiinţe atrase una spre alta, constituie unele din paginile cele mai magistrale ale Faustei Cialente.

Stilul e simplu, direct, folosind naraţiunea autobiografică a unei fete de douăzeci de ani care a participat la evenimente. Nu există nici un cuvînt de prisos, nici un detaliu pur decorativ, totul — descrieri, amintiri, indicaţii de sunet, culoare, miros — contribuie la conturarea şi dezlegarea misterului. Romanul este ca un scenariu de film atît de desăvîrşit, încît la terminarea lecturii ai mintea plină nu de imagini literare, ci de imagini vizuale.

Tonul uşor incisiv este caracteristic multor personaje ale autoarei, în special celor feminine. De altfel, acestea reprezintă evident elementele „pozitive" ale romanelor sale, nu neapărat în sensul unor calităţi constructive, ci al bogăţiei

de resurse sufletești. Sînt personaje puternice, care au tăria luptei, a vieții și a morții, spre deosebire de partenerii lor, în a căror structură intră întotdeauna o componentă de dezorganizare, de inerție, de pasivitate. Aceasta chiar și cînd personajului masculin îi este încredințat rolul de susținător al unor idei progresiste, de militant, ca Enzo din *Balada levantină*, sau Amadeus în romanul de față, păstrînd un fel de inconsistență care îi face neconvingători. Este poate un efect al dorinței de emancipare a femeii, vizibilă în toate cărțile autoarei, iar această construcție a personajelor o înrudește cu o altă mare scriitoare italiană, Anna Banti, ambele formate în anii care au făcut simțită cel mai acut această necesitate în viața de toate zilele.

Ca și Anna Banti, Fausta Cialente scrie o literatură militantă încă de la primele lucrări, chiar dacă în acestea crezul ei politic și social este mai puțin declarat. Simpla alegere a personajelor, a motivării ciocnirilor dintre ele ne plasează pe terenul inegalităților sociale, al prejudecăților burgheze, al dramelor produse de dominația banului, al atitudinilor rasiste atît de evidente în acel levant asaltat de vînătorii de avere. Începînd cu *Balada levantină*, problematica politico-socială se lărgește cu aspectele dezastruoasei instaurări a fascismului, care nu va cruța nici acel țărm aparent îndepărtat. Autoarea a trăit cu oroare tristul episod al războaielor din Africa, ce a marcat o cotitură profesională în viața ei. În 1940 începe să lucreze la „Radio Egipt", colaborînd, pînă la eliberarea Africii de invazia nazistă, la emisiunile de propagandă antifascistă. În 1943 înființează săptămînalul „Fronte Unito" de aceeași orientare, continuîndu-și activitatea publicistică și după întoarcerea în patrie, în 1947. Această participare activă la viața politică nu putea, evident, să rămînă străină de creația ei artistică.

Atitudinea antifascistă a Faustei Cialente se îmbină cu protestul social împotriva capitalismului și colonialismului,

sugerînd motivarea de bază a ultimelor sale romane. Sensul acestor narațiuni, al destinelor unor personaje, al misterioaselor morți ce intervin în cărțile sale este acela al irevocabilei condamnări a unei lumi care va trebui să piară, distrusă de propriile ei angrenaje. Moartea îi lovește și pe cei „răi" și pe cei „buni", pentru a face loc noilor germeni ce încolțesc în sufletul generațiilor chemate să schimbe ordinea socială. Cadrul exotic în care sînt plasate acțiunile face ca acest conflict între două lumi să reiasă și mai evident, conturîndu-se dramatic pe fundalul luminos al peisajului însorit, cu detalii încă patriarhale.

Sub acest aspect romanul de față este poate cel mai ilustrativ. Delimitarea e categorică : băiețelul arab care o urmărește pe tînăra Lisa în speranța unei pomeni se oprește brusc în fața aleii ce duce la eleganta vilă Sans Souci și o rupe la fugă strigînd : „ia seama, sînt oameni răi !" Această exclamație nu se justifică în cursul narațiunii, unde aflăm dimpotrivă că servitorii arabi sînt tratați „bine și cu dreptate" în casele levantinilor bogați. Așadar strigătul băiețelului nu exprimă o realitate morală, ci una politico-socială. Stăpînii sînt simpli venetici care au transformat locuitorii în servitori : sînt răi pentru că s-au îmbogățit din bunurile țării, lăsîndu-i pe băștinași în sărăcia lor. Notații fugare fac să se întrezărească evoluția ulterioară a acestui popor blînd, înzestrat cu un „dar înnăscut de a servi" : strigătul micului cerșetor, rîsul altui băiețel la mustrarea stăpînei, bucătarul bogătașilor Gunter care e gata să boicoteze dineurile dacă amfitrioana nu vine să discute menu-ul cu el. Reacții ce trădează trezirea unei demnități, a unei conștiințe, care prin evoluție va duce la revoltă.

Un singur personaj bine conturat ilustrează această lume autohtonă : Abdu, majordomul vilei Sans Souci. Dar este

poate cel mai complex din întregul roman și, în ciuda aparițiilor lui sporadice, rămîne tot timpul prezent, așa cum și în vilă ochii scînteietori sfredelesc toate dedesubturile vieții din jurul lui. Servitor stilat și impecabil, este totodată prototipul acestei demnități și conștiințe ce încolțește în semenii săi. Profund devotat stăpînilor, nu mai suportă în cele din urmă să asiste pasiv la drama pe care a urmărit-o pas cu pas; dar intervenția lui va depăși scopul pe care și-l propusese, ajungînd astfel la proporțiile unui simbol.

Prezența hieratică a servitorului arab lîngă locul unde „focul a biruit și binele și răul" pare să fie o metaforă a sacrificiului adus de dragoste și devotament pentru o purificare dramatică dar inevitabilă. Drama unei lumi vechi, curmată de o justiție ancestrală, sub un cer vetust, unde urmele ei vor fi curînd șterse de „vîntul care hotărăște totul, și viața și moartea". Unică posibilitate a unei *catharsis*, către care ne-a condus pas cu pas o narațiune ireproșabilă, pură și cizelată ca un filigran. Nu putem decît să încheiem cu cuvintele dedicate de Emilio Cecchi altui roman al Faustei Cialente: „îi invidiem pe cei care-l vor citi acum pentru prima oară".

OANA BUSUIOCEANU

I

PE VREMEA ACEEA — și sînt de atunci mai bine de treizeci de ani — toată lumea ar fi vrut să afle adevărul despre povestea lui Frida, Lottie și Stefan, pentru că în realitate nimeni nu știa altceva decît puținul pe care niște oameni de rang atît de înalt își puteau permite să-l lase să se întrevadă. Cînd zic de rang înalt nu mă refer doar la bogăția unora dintre cei ce se întruneau cu regularitate la Sans Souci, vechea vilă în care Frida și Stefan locuiau încă dinainte de primul război mondial, și căreia nu voiseră să-i schimbe numele atît de banal și stupid: mă refer mai degrabă la o educație care, pentru tineri ca mine, devenise demodată, o rezervă impusă fie de demnitate, fie de ipocrizie, constituind însă pentru aproape toate personajele mai importante ale acestei istorii în primul rînd o tărie de caracter: tărie care la Frida era în mod firesc extrem de vizibilă și exemplară. Amintirile mele sînt deci afectuoase față de unii, severe și chiar ostile față de alții, căci o obiectivitate absolută nu e posibilă

niciodată, mai ales cînd e vorba de propriile noastre sentimente și de opțiunile la care ne împing; sînt însă amintiri importante, bogate, așa cum numai unei subalterne — ca mine, în casa Fridei pe atunci — îi putea fi dat să culeagă, și asta nu pentru că aș fi avut, Doamne ferește, obiceiul să ascult pe la uși. Însă ușile rămîn adesea deschise tocmai atunci cînd ar trebui să stea închise.

Sentimentele pe care le poate nutri sau inspira o subalternă sînt întotdeauna relative, condiționate, așa încît povestirea mea nu urmărește decît să fie fidelă, iar dacă-mi întorc gîndul către mormintele ce s-au închis între timp peste multe din aceste personaje, faptul răspunde poate unei dorințe de a judeca drept modul în care au trăit, cu compromisurile și păcatele lor, cu greșelile și adevărurile lor. Trebuie să adaug, ca să nu par eu însămi o ipocrită, că viața celorlalți, cu vicisitudinile, bucuriile, înșelăciunile, durerile și înfrîngerile ei este un lucru pasionant de privit, adesea răscolitor, dar și mai adesea amuzant prin nemăsuratul ei romantism sau comicul ei nemăsurat. Frida înțelesese lucrul acesta și știam că a spus despre mine: „Nu vorbește pentru că e timidă și orgolioasă, și se preface că nu bagă de seamă, dar nu-i scapă nimic."

Era adevărat, și faptul se datora poate unei dorințe prost înțelese de a-mi păstra libertatea și independența față de niște oameni pe care nu voiam cu nici un chip să-i consider egali cu mine. De pildă, cu toate că eu eram atît de tînără, iar ea aproape bătrînă, Frida nu m-a tutuit niciodată și în toată perioada aceea mi-a zis întotdeauna „dumneata", firește mai simplu și mai puțin antipatic: adică *vous* în franceză, aceasta fiind limba în care am comunicat tot timpul.

Am spus că amintirile mele din acea perioadă erau bogate și importante, ca și cum aș fi stat cine știe cît la Sans Souci; de fapt, șederea mea acolo n-a fost lungă, și a început atunci cînd vărul meu Filippo, iscusit și abil ca întotdeauna, s-a gîndit să-mi găsească un „aranjament provizoriu", cum i s-a spus în familie, deși lucrurile arătau mai degrabă dorința de a se debarasa definitiv (sau aproape) de beleaua pe care o reprezentam pentru toți de cînd murise singura mea rudă adevărată, bătrîna mătușă Albina. Nu că n-aș fi înțeles, dar pe atunci aveam optsprezece ani și viața mă învățase deja să accept cu o aparentă dezinvoltură „aranjamentele" ce mi se ofereau la fiecare revers al soartei, ba învățasem chiar să simulez recunoștința.

În realitate, mătușa nu se numea Albina și era mătușa părinților mei. În acte era trecută cu numele de botez Zora, ceea ce în slovenă înseamnă Zori, dar ea își renegase de multă vreme originea sloveno-triestină, ascunzînd pînă și faptul că se născuse ca supusă a imperiului habsburgic. Blondă și pistruiată, venise de tînără în Levant, și am avut întotdeauna bănuiala că fusese cameristă sau guvernantă, pentru că pe vremea aceea, către sfîrșitul secolului, friulanele, triestinele și slovenele veneau din Friul, Istria și Slovenia ca să se angajeze în casele levantinilor bogați; trebuie să fi fost o slujbă destul de căutată și apreciată, deoarece lefurile lor erau de două, dacă nu chiar de trei ori mai mari decît acelea ale slujnicelor

calabreze sau grecoaice. Superioritatea slovenelor consta în faptul că nu erau analfabete, că de cum veneau aici se înscriau în cercul lor religios, care le supraveghea și le ocrotea, avînd un preot ce ținea predicile în slovenă, și nu întîmplător cercul acesta se numea Franz Iosif. Cred însă că mătușa mea n-a intrat în el, sau a ieșit foarte curînd, datorită atitudinii ei abile și independente. Cînd sora ei, adică bunica mea, a venit și ea aici după cîțiva ani (se numea Maria Teresa, dar Albina a ținut să-și zică doar Teresa, de teamă ca numele acesta să nu dea impresia că familia voise să onoreze memoria marii împărătese austriece), bunica a crezut că sora ei era într-adevăr soția notabilului elvețian cu care trăia. Cînd a aflat însă că acesta avea nevastă și copii în Europa, probabil în Elveția, dar trăia despărțit de ei, a fost disperată, s-a temut că scandalul o s-o atingă și pe ea și n-a mai vrut să rămînă ; dar mai norocoasă decît sora ei, a găsit un tînăr italian de familie bună cu care să se mărite, și care era atît de îndrăgostit încît a plecat după ea în Italia. Înrudirea mea cu Filippo se trăgea deci în mod onorabil dinspre partea aceea, o familie de evrei veșnic criticată sau ironizată de mătușa Albina la care m-am dus cînd, rămasă singură pe lume, a trebuit să emigrez și eu în Levant. Mă obișnuisem să le aud pe bunica și pe mama plîngîndu-și soarta lor de femei rămase văduve de tinere, deci lipsite de apărare, lucru care mi-a displăcut întotdeauna și mai ales m-a mirat, deoarece mi se păruse că rolul bărbaților în casa noastră n-a fost niciodată prea însemnat din nici un punct de vedere. Amintirile mele erau vagi, ca de copil, dar îmi aminteam totuși de niște bărbați slabi sau incapabili și foarte capricioși, care se văicăreau mereu ; de ușile închise în timpul unor lungi sieste de după-amiază, cînd trebuia să umbli în vîrful picioarelor și să vorbești în șoaptă, căci era de preferat ca domnii să doarmă după crizele lor de nervi, în urma cărora se sculau ca să se văicărească din nou sau să strige : atunci le vedeam pe femeile din casă dînd fuga îngrijorate, cu ștergare calde și infuzii de mușețel. Nici bani nu erau, firește, și nu ignoram faptul că bunica și mama se ocupau cu lucrul de mînă ca să asigure întreținerea noastră. Deși eram singurul copil, mă țineau la un colegiu de călugărițe germane (bunica fusese de părere că limba cea mai importantă pentru mine trebuia să fie germana) : colegiul era pe lîngă Udine, unde clima e foarte aspră, așa că nici de aici nu am amintiri plăcute, căci mi-a fost mai tot timpul foarte foame și foarte frig. Bunica și mama erau deja văduve și eu încă la colegiu atunci cînd mătușa Albina ne-a invitat să ne ducem la ea, plătindu-ne și drumul pe vapor la clasa a treia ; traversarea, clima mediteraneană, palmierii și florile strălucitoare în plină iarnă fuseseră pentru mine o vrajă de neuitat, la care am visat încă mulți ani după aceea, cu obrazul pe perna aspră și rece din patul de la colegiu.

Pe atunci și mătușa Albina rămăsese de mulți ani singură, căci bătrînul murise, dar ea continua să ducă o viață destul de îmbelșugată. Nimeni nu știa însă că bunăstarea aceea stabilită printr-un testament foarte rigid avea să înceteze odată cu moartea ei. Nu știu prin ce împrejurare a aflat

Filippo lucrul acesta şi m-a informat despre soarta care mă aştepta. Mi-a spus: hodoroaga aia ştia prea bine cum stau lucrurile, ar fi trebuit să pună cîte ceva deoparte pentru tine în loc să risipească banii cît a trăit. Mie asta nu mi s-a părut nici drept, nici adevărat: nu avusesem niciodată impresia că mătuşa era risipitoare, şi nici nu puteam să uit că ea fusese singura care mă luase în casă cînd rămăsesem orfană. Mulţumită ei venisem iar în Levant şi pentru această bucurie, pentru ceea ce în naivitatea mea mi se părea de-a dreptul un noroc, mă simţeam îndatorată faţă de ea, deoarece Italia, unde mă născusem, îmi amintea doar de lipsuri şi amărăciuni.

Aşadar n-am apucat să stau mult în casa ei şi să duc o viaţă care mi se părea aproape opulentă, avînd în vedere condiţiile în care trăisem pînă atunci; dar noutatea cea mai însemnată a fost fără îndoială faptul că puteam în sfîrşit să cunosc o fire total diferită, după atîţia ani de suspine şi văicăreli muiereşti, de confesionale şi rugăciuni adresate unui Dumnezeu care faţă de bunica şi de mama se arătase întotdeauna orb şi surd.

Mătuşa nu se ducea niciodată la biserică şi nu ofta niciodată, folosea un limbaj energic şi dezinvolt, o ironie muşcătoare (care se exercita, după cum am spus, în special pe socoteala clanului vărului meu Filippo), era generoasă fără ostentaţie şi indulgentă fără slăbiciuni. Mi se părea că ceea ce dorea acum în primul rînd era să fie lăsată în pace, lucru de înţeles la vîrsta ei şi după o viaţă cîtuşi de puţin aventuroasă, dar echivocă, în timpul căreia avusese de suportat afronturi inevitabile şi trebuise să se apere de răutatea celor din jur.

„La urma urmelor tot eu am avut de pierdut, acceptînd odată cu foloasele şi ponoasele." (Vorbea cu libertate şi despre propria ei viaţă.) „Ştiam încă de la început că o să trebuiască să stau la o parte... Că o să am de ales între uşa din dos... şi scara de serviciu. Dar n-am rîvnit niciodată să intru în lumea bună a gîştelor ălora, care se cred la adăpost pe veci fiindcă au trecut prin faţa preotului sau a rabinului... şi pe urmă mai toate le-au pus coarne bărbaţilor. Mie, unul mi-a fost de-ajuns, dacă vrei să ştii, ba aş zice chiar că unul e prea de-ajuns. L-am respectat însă întotdeauna, iar el m-a tratat întotdeauna ca pe o soţie, şi cu mult mai bine decît bărbaţii nefericitelor ălora, adică soră-mea şi maică-ta."

Eu o ştiam prea bine, dar tăceam, iar tăcerile mele trebuie să-i fi plăcut, căci simţea că nu-i erau ostile, ci dimpotrivă. Lunga ei povestire a durat cîţiva ani, timp în care eu îmi terminam cu destulă caznă liceul în franceză; iar cînd moartea ei neaşteptată a pus capăt cu brutalitate convieţuirii noastre, lecţia fusese asimilată, mă simţeam mai puţin naivă, mai puţin nepregătită să înfrunt apăsătoarea singurătate. Unul dintre ultimele avertismente asupra cărora insistase mătuşa, de parcă şi-ar fi presimţit sfîrşitul, se referea la înfăţişarea mea.

„Ca să spun drept, nici una din noi nu a fost cu adevărat frumoasă, dar în tinereţe am avut şi noi prospeţimea noastră de blonde, care în ţara asta, bineînţeles că plăcea... Cu soră-mea însă a intrat sînge evreiesc în familie, amestec care

nu i-a adus cine știe ce avantaj bietei Elisabetta, maică-ta... dar ție da. Tu ești foarte frumușică, însă ia seama, este o armă cu două tăișuri, poate să-ți aducă mult bine sau mult rău, după cum o să știi sau nu să te descurci."

Nu-mi spusese un lucru pe care să nu-l știu (oglinda și mai ales privirile bărbaților mă informaseră îndeajuns), dar și cuvintele acestea au fost o noutate față de ceea ce avuseseră timp să mă învețe bunica și mama, mereu cu tonul unei vagi amenințări : modestia ca virtute de căpetenie, supunerea ca o fatalitate de care femeia nu poate scăpa în nici un caz și în nici o situație, frumusețea (sau surogatele ei) ca o gravă primejdie, aproape o nenorocire sau o cale ce duce de-a dreptul la pierzanie.

„Eu am făcut ce-am putut", a mai spus ea, „dar erau alte timpuri și am pornit de la început cu un dezavantaj." (Poate că făcea aluzie la faptul de a-și fi început calea mai deosebită ca femeie de serviciu sau cam așa ceva.) „Din soarta mea nu ai ce să înveți, e o poveste atît de încărcată de ani încît s-a și acoperit de rugină."

Poate că atunci mi-a vorbit cu bunăvoință de Malvina, tînăra soție a lui Filippo. Îmi dădusem seama că o socotea deosebită de restul familiei, dar nu izbutisem să ghicesc cum de era întotdeauna atît de bine informată despre treburile unor oameni pe care îi frecventa prea puțin, despre situația lor morală și financiară, despre caracterul și felul lor de trai. Poate că și pentru ea spectacolul vieții celorlalți fusese pasionant sau amuzant... Malvina, pe care o cunoscusem și eu, era singura persoană din grupul acela asupra că-

reia n-o auzisem revărsîndu-și obișnuitul sarcasm. O compătimea însă că este nevasta lui Filippo, „îngîmfatul ăla, neurastenicul ăla", deci că a intrat săracă, frumoasă și catolică într-o familie de „înfumurați și de egoiști". Probabil că în judecata ei despre noile generații răzbea amintirea resentimentului pe care-l simțise cînd văzuse proasta primire făcută surorii ei, bunica mea, cu atîta timp în urmă, fapt care o îndemna să deplîngă soarta Malvinei mai mult decît era cazul. Din cîte știam eu, aveam impresia că se petrecuse tocmai contrariul, și că Malvina fusese primită bine, măcar pentru faptul că îi scăpase pe cei din preajma lui Filippo de prezența unui burlac ajuns aproape la patruzeci de ani, înăcrit, agresiv și destul de stingheritor. Indiferent dacă era sau nu adevărat ceea ce-mi spunea ea sau ceea ce presupuneam eu, tocmai Malvina a fost cea mai apropiată de mine în inevitabila tulburare ce m-a cuprins la moartea mătușii Albina.

Vila în care locuiau Filippo și Malvina nu era departe de cartierul rezidențial unde mătușa își petrecuse bună parte din ultimii ei ani. De-a lungul coastei și a vastelor ei plăji scînteietoare de lumină se înșirau aceste cartiere cu micile lor prăvălii și piețe, fiind locuite pe vremea aceea mai mult de europeni și de levantini. Pe măsură ce te îndepărtai de centrul orașului, vilele și grădinile deveneau tot mai mari și mai luxoase, mai izolate și liniștite, pe cînd cartierele imediat învecinate aveau un aspect de periferie, cu case de mai multe etaje, cu grădinițe anemice bătute de vîntul Mediteranei și pîrjolite de soarele marin. Mătușa Albina se aflase deci la jumătatea

drumului între luxul celor bogați și posibilitățile mai modeste ale celor nu atît de înstăriți, dar de vreme ce totul trebuia lichidat, n-aș fi avut nici timpul nici prilejul să regret nimic. După cum știam și că nu aveam să mă aleg cu mare lucru din vînzarea mobilelor ei, care nu erau nici frumoase, nici de valoare, iar bani în casă erau doar atîția cît să am cu ce trăi cîteva luni, avînd în vedere că misterioasa pensie a mătușii înceta odată cu moartea ei.

Acesta a fost prilejul cu care Filippo a rostit cuvintele acre pe care le-am găsit nedrepte și jignitoare, iar Malvina l-a repezit pe loc, de față cu mine.

„Ei poftim, astea sînt vorbe de spus unei fete în asemenea împrejurări... și cu biata bătrînă abia intrată în groapă ! Cînd o să te înveți să ai și tu puțin tact !..."

„Iartă-mă", a zis atunci Filippo, ba chiar a început să rîdă, dar eu eram prea timidă și speriată în zilele acelea ca să îndrăznesc cît de cît să protestez.

Așteptînd să se lichideze puțina mea moștenire și să se ia o hotărîre în privința viitorului meu, Malvina m-a pus să-mi adun cele cîteva lucrușoare și pînă una alta să mă mut la ei, și a făcut-o cu o simplitate atît de afectuoasă, încît după lovitura pe care o primisem, m-am simțit pentru prima oară ceva mai reconfortată.

Mutarea mea a avut loc într-o zi caldă pe la mijlocul lunii mai. Am sosit cu taxiul la ora cînd Filippo își făcea siesta și trebuie să recunosc că am făcut-o intenționat, nu știu dacă tot din timiditate, sau dintr-o vagă, nemărturisită antipatie. Era unul din cartierele bogate, cu o stradă pustie și tăcută la umbra unduitoare și subțire a casuarinelor. Malvina și Filippo locuiau de mult la parterul unei vechi vile ce se înălța în mijlocul unei grădini nu prea mari, dar plină de culoare și parfumuri.

Cînd am sosit, un băiețel arab desculț și cu gambele goale stropea cu furtunul rondurile de flori, pietrișul de pe alei, iar pe urmă înălța jetul de apă scăldînd cu bucurie copacii și arbuștii, care șiroiau astfel spălați proaspăt. Malvina stătea pe treptele verandei — o verandă lungă cît fațada casei, cu acoperiș de lemn, spre care erau deschise ușile cu geamuri ale vestibulului, salonului și sufrageriei — certîndu-l în arabă pe băiat, dar mai mult cu aer de glumă decît cu asprime. Venise prea devreme să ude plantele, zicea ea, soarele ardea încă prea tare, dar el îi răspundea rîzînd că oricum era bine, „căci ce s-a făcut nu mai trebuie făcut, și uite, coniță, cum mai miros florile, uite ce bucuroase sînt de răcoarea apei !". Într-adevăr, în timp ce traversam grădina, m-am simțit năpădită de mireasma vanilată a petuniilor picurînde și de aceea mai suavă a trandafirilor și a iasomiei, care se cățărau șerpuitoare pe stîlpii de lemn ai verandei, țesînd ghirlande pe marginea dințată a acoperișului, de unde atîrnau în ciucuri molatici, așa încît o vedeam pe Malvina zîmbindu-mi dintr-o ramă de flori. Cînd am ajuns lîngă ea pe verandă, mi-a urat „bun sosit", m-a sărutat, apoi s-a întors spre băiat și cu un ton ceva mai sever i-a poruncit să-și acopere capul și să aducă din taxi valizele mele,

iar el s-a dus să-și caute *tarbușul* roșu în magazia de scule și apoi mi-a transportat lucrurile.

„Știi — mi-a spus atunci Malvina, ducîndu-mă spre camera ce-mi era destinată — nu trebuie să le îngădui indigenilor, nici chiar dacă sînt copii, să stea cu capul descoperit, ei știu că asta este o lipsă de respect față de oricine, nu numai față de stăpîni." Acum nu mă mai miram cînd auzeam vorbindu-se de „indigeni" și „stăpîni", chiar dacă nu mă obișnuisem încă și probabil, îmi ziceam eu, n-am să mă obișnuiesc niciodată cu tonul acela nițel insolent și disprețuitor, deci rasist, pe care îl aveau europenii mai totdeauna cînd vorbeau despre cei cărora le erau, la urma urmelor, musafiri, unii chiar de mai multe generații. Și asta o învățasem tot de la mătușa Albina: „Au venit aici ca într-o țară a făgăduinței, se îmbogățesc fără rușine, dar nici unul nu se gîndește să-i scape pe bieții oameni de ignoranță, mizerie și boli." Deși era un gest pe care ar fi trebuit să mi-l reproșez, i-am dat un bacșiș băiatului ce-mi adusese bagajul pînă în cameră, l-am văzut cum strînge piaștrii în pumn, și-a atins fruntea și pieptul în semn de salut și de mulțumire, iar apoi a plecat cu mersul ușor și unduitor care îmi plăcea atît de mult la cei din neamul lui.

Camera era drăguță și liniștită, briza umfla perdeaua subțire de muselină albă, iar fluturarea aceea era ca o prezență agreabilă care-mi ținea tovărășie. Încercam să-mi înfrîng deprimarea prin senzații voit plăcute; petuniile, trandafirii, perdeaua — la urma urmelor mă aflam în casa rudelor mele, nu trebuia să mă simt chiar ca o străină.

Am rînduit cîteva lucrușoare, lăsînd însă cea mai mare parte în valize, căci eram grăbită să mă întorc la Malvina înainte de a se trezi Filippo, și am găsit-o pregătind măsuța pentru ceai, o măsuță cu rotile, pe care apoi o scoteau afară. Veranda era singurul loc unde se putea sta la umbră într-o boare plăcută. Învățasem și asta: dimineața e umbră pe plăji — la nord — de vreme ce soarele coboară cu asfințituri scînteietoare pe linia sinuoasă a mării, iar după-masă poți lenevi în partea dinspre sud, cu grădini și verande umbrite. Ceaiul avea să fie servit rece, îl văzusem pe servitor trecînd cu carafele de sticlă ca să le pună la gheață, pline ochi cu un ceai limpede în care pluteau felioare subțiri de lămîie, și totul, clima, ritmul, obiceiurile erau încă noi pentru mine.

„E devreme — a zis Malvina cînd m-a văzut — totuși am pregătit masa din timp." S-a oprit cu zaharnița în mînă și fața brusc încruntată. „M-am certat la prînz cu Filippo... Prefer să nu dau ochii cu el cînd s-o scula din somn... Sînt sigură că ar vrea să reia discuția cu obișnuita lui insistență, Dumnezeule! și tocmai asta nu vreau! Am să mă duc să mă îmbrac și o să rămîn în cameră pînă cînd vor veni musafirii." Păru că-și dă seama de încurcătura mea. „Așa e! nu ți-am spus că astăzi avem musafiri. Filippo a invitat-o și pe Lottie. Îmi pare rău, n-aș fi vrut să te oblig la asta... Dar poate te va ajuta să-ți schimbi gîndurile, poate e mai bine pentru tine, Lisa."

„Nu-ți face griji pentru mine, i-am spus. Doar că am să rămîn și eu în cameră cît o să lipsești

tu. Nici eu nu vreau să dau ochii cu Filippo... Am ezitat, dar pe urmă am adăugat totuși, înroșindu-mă : ...singură."

Malvina m-a privit, dar nu ca din întîmplare (aveam mereu impresia că, fără nepolitețe sau antipatie, toată lumea mă privea doar întîmplător), s-a uitat chiar la mine, parcă măsurîndu-mă. „Vino încoace — a zis atunci, punînd zaharnița pe masă — hai să ne așezăm puțin, mai avem timp." Iar după ce ne-am așezat sub frumoasele ghirlande înflorite : „Cînd te gîndești că lucrurile astea meschine... antipatice ! le spun despre bărbatul meu", a oftat încetișor, uitîndu-se spre grădină cu mîinile lăsate în poală.

„Spune-mi de ce v-ați certat."

„Pentru vizita lui Lottie. Oh, nu fiindcă vine aici, asta e o casă la modă pe unde trece toată lumea, odată și-odată trebuia să apară și ea, căci de cîtva timp ne tot dă tîrcoale ca o viespe..." Începu să rîdă : „O Lottie bătrînă, zburătăcind la mică înălțime, cu părul cărunt legat la spate cu panglicuța albastră, atît de copilăroasă, Doamne ! cu sandale de argint și eșarfe unduitoare de voal, à la Isadora Duncan. Dar lucrul supărător, cel puțin pentru mine, este că Filippo n-a invitat-o fiindcă-i face plăcere s-o vadă, puțin îi pasă și de Lottie și de pictura ei ! Cred că nici măcar nu-i este simpatică... și *sigur* o găsește plicticoasă... fiindcă *e* plicticoasă. Filippo a invitat-o pentru că speră că ea ar putea să-l introducă în casa Fridei, asta e. Și e o sfidare la adresa mea, înțelegi, pentru că eu mă duc la Frida cînd vreau, fără ajutorul lui Lottie, și el o știe. Dar mă duc la alte ore, și niciodată seara, cînd fac muzică... Fiindcă

Frida și Stefan nu-l vor pe Filippo, după toate cîte le-a spus mereu despre reuniunile lor, despre muzica pe care o fac... și despre cum o fac. În definitiv, Frida mă simpatizează de mulți ani, încă dinainte de a mă mărita, lucru pe care Filippo nu ni-l iartă nici mie, nici ei. Astăzi ne-am certat pentru că i-am spus că n-o să-i folosească la nimic cartea pe care o joacă cu Lottie, că este un șiretlic copilăresc, meschin, cusut cu ață albă... Muzica «lui» n-o să fie cîntată niciodată în casa Fridei, asta să-i intre bine în cap. Nu se poate să bîrfești oamenii timp de aproape douăzeci de ani, să te distrezi ridiculizîndu-i, născocindu-le porecle... iar pe urmă să vii cu pretenția să-ți auzi compozițiile cîntate la ei în casă !"

Era într-adevăr o poveste veche, nu lipsită de oarecare ridicol, și toți păreau să-i cunoască motivele, pînă și biata mătușă Albina, atît de străină de lumea aceea intelectuală, de o valoare mai întotdeauna precară, dar pe care, evident, nu fusese în măsură să o judece. Istorisită de ea, povestea decădea efectiv la nivel de simplu cancan, după ce mă prevenise că Filippo, căruia nimeni nu-i putea nega inteligența și cultura, era privit adesea cu antipatie în mediul lui, datorită agresivității și îngîmfării sale, și își făcuse destui dușmani. Cînd se vorbea despre el strîmbau din nas mai ales cei mediocri, căci intelectualii de calitate nu-i puteau contesta autoritatea măcar în materie de muzică, chiar dacă cea scrisă de el, și pentru care izbutea din cînd în cînd să se găsească executanți, nu era înțeleasă și apreciată decît de foarte puțini. Bunica și mama îmi vorbiseră încă de cînd eram mică de „muzica lui Filippo", rîzînd

ca de ceva foarte caraghios, dar din puținul pe care avusesem ocazia să-l aud, și în măsura în care puteam pricepe, mi se păruse de o inspirație incontestabil nobilă; o muzică, spuneau cunoscătorii, ce nu mai era legată nici măcar de impresionismul încă la modă pe vremea aceea, care exprima însă o neliniște ritmică și armonică ce mi se păruse destul de ciudată, aproape fascinantă, în nici un caz banală și cu atît mai puțin facilă. În felul acesta, în timp ce pe de-o parte Filippo disprețuia fățiș, sau și mai rău, batjocorea și ridiculiza pe cei ce i se arătau ostili, încondeindu-i drept ignoranți sau reacționari învechiți, pe de altă parte dorea stăruitor să se impună cu orice preț, în orice împrejurare, ajungînd să dea naștere la incidente neplăcute, care frizau adesea ridicolul, lucru de care el, atît de caustic, ar fi trebuit să se teamă mai mult decît de orice.

„Întîi îi face albie de porci și pe urmă vrea să-i vadă aplaudîndu-l", încheia mătușa cu realismul ei puțin cam vulgar, dar faptul că Filippo era atît de vanitos și se arăta atît de lipsit de demnitate ca să obțină o executare, fie și mediocră, a lucrărilor sale, o irita cel mai mult pe Malvina, și aveam acum amîndouă o dovadă în invitația făcută lui Lottie. Îmi reveneau în gînd alte cuvinte ale mătușii în privința căsătoriei lor: „N-o să dureze, ascultă-mă pe mine, n-o să dureze, ea e deja sătulă, era inevitabil să se sature. A crezut biata fată că face cine știe ce partidă, pe cînd el este doar un mărunt evreu arogant și înfumurat."

Epitetul „mărunt" pornea tot din ciuda ei împotriva familiei „pe care și-o alesese nefericita de soră-sa", căci Filippo era, dimpotrivă, înalt și slab, dar puțin chel și iremediabil bătrîn, după judecata implacabilă a celor optsprezece ani ai mei; pe cînd Malvina părea mai tînără decît era de fapt. O cunoșteam încă prea puțin ca să pot înțelege ce se ascundea în sufletul ei, dar afirmația categorică a mătușii cum că-și închipuise că ar „face cine știe ce partidă" probabil nu corespundea adevărului; mi se părea prea isteață și dezghețată ca să-și fi făcut asemenea iluzii. Poate că la încheierea acestei căsătorii, peste care trecuseră deja zece ani, contribuiseră multe și felurite motive: neînțelegerea cu propria-i familie avară și bigotă, antipatia față de tatăl ei, mort de cîțiva ani, care în timpul vieții o tiranizase probabil fără să-și dea seama, și o explicabilă exaltare față de Filippo, atît de diferit de ai săi și de mediul lor, către care fusese împinsă și de firea ei generoasă, sau poate de un fel de dragoste protectoare. Nici el nu fusese fericit în familia lui, iar apreciat nici atît, așa încît legătura lor părea să se fi realizat sub semnul libertății și al „valorilor spirituale". (Asta trebuie să fi fost o frază a lui Filippo, nu a Malvinei.) Dar după ce i-am cunoscut mai bine, și după ce am ascultat comentariile mai mult sau mai puțin binevoitoare ale tuturor, am ajuns în cele din urmă la concluzia că atitudinea cea mai caracteristică pentru Filippo era aceea de a se crede o ființă excepțională (și într-o anumită măsură chiar așa era), căreia privilegiile sorții — o soție frumoasă, talentul muzical — i se cuveneau de drept, așa încît probabil că rămînea cu totul uimit și tulburat de conflictele cu ea, pentru că o

credea atît de asemănătoare, atît de devotată lui, încît nu-şi putea închipui că ar vrea sau ar putea ieşi din acea comuniune ; desigur, îl şi descurajau foarte tare, pentru că atunci cînd nu compunea muzică, sau nu se preocupa de obţinerea executării ei, cînd nu lucra la Bursa bumbacului (care era adevărata lui profesiune) şi nu era ocupat cu vreo lectură excepţională, pe care o comenta apoi în grupul de prieteni ce frecventau casa lui renumită, era ocupat mai ales să critice pe unul şi pe altul, pe oamenii care nu-i plăceau sau care ştia că îi sînt ostili, lui sau muzicii lui, ironizîndu-i, născocind porecle cumplite, aproape întotdeauna izbutite, imitîndu-i cu răutate ; iar vorbele şi caracterizările lui făceau repede înconjurul oraşului, sau măcar al acelei societăţi cosmopolite împărţită în caste şi facţiuni, care la rîndul lor se amuzau, rîdeau şi bîrfeau, dar continuau să se frecventeze invitîndu-se reciproc. Fusesem nevoită să învăţ curînd că acea aparenţă de ospitalitate, acele frecventări necontenite erau rodul plictisitoarei vieţi coloniale, un fel de „mai bine aşa decît nimic", dar era o plictiseală roasă pe dinăuntru de viermele snobismului, inevitabil într-o societate îmbogăţită pe spezele unui popor blajin şi foarte sărac, orbită de orgoliul propriei sale bogăţii. Toate acestea într-un molcom şi incredibil climat mediteranean, sub un cer veşnic albastru, care seara se destramă cu suavitate în nuanţe purpurii şi portocalii, aprinzîndu-se apoi de scînteierea a miriade de stele cum nu mai văzusem pe nici un alt cer.

Cît despre casa Fridei şi a lui Stefan — grandioasa vilă Sans Souci, dominînd marea de pe faleza abruptă şi avînd plaja ei particulară, nu prea departe de noi, dar într-un cartier mult mai select — ştiam că Malvina o frecventase încă de pe cînd era o fată „săracă şi frumoasă", pentru că fusese bună prietenă cu fiica lor, Emma, care murise în floarea vîrstei, ca şi cu băiatul lor, Amadeus, care trăise mai tot timpul în Elveţia şi Germania unde îşi făcea studiile, venind acasă la părinţi doar în timpul vacanţelor. Cineva afirmase în vremea aceea (tot după spusele mătuşii Albina) că ar fi fost un flirt între Malvina, pe atunci foarte tînără, şi Amadeus, sau că el cel puţin era foarte îndrăgostit de ea. Dar mai apoi faptele n-au confirmat nimic : vreme de mulţi ani, Malvina avusese permisiunea să-şi continue băile în mare pe plaja lor particulară în mai tot timpul anului, chiar şi după moartea fetei. Între timp apăruse Filippo, care-i făcea o curte asiduă, iar Amadeus apărea cînd şi cînd, mai mult ca o fantomă. Frida continuase să o invite pe Malvina, poate pentru că îi amintea de fata ei, pe cînd Filippo fusese admis la Sans Souci doar de cîteva ori după căsătorie : („O, mult timp după aceea, pentru că n-au avut încotro, ca să nu vorbească lumea", îmi povestise mătuşa), pe cînd la seratele în care făceau muzică de cameră, iar Stefan, era lucru ştiut, cînta mai întotdeauna partea pianului, Filippo nu fusese invitat niciodată.

Se întîmplase aşadar ca, sosind tocmai în ziua aceea, să dau peste vechea rîcă ieşită din nou la iveală : pentru a-şi întări poziţia într-o căsătorie făcută „sub semnul libertăţii", Malvina nu înce-

tase să o viziteze pe Frida, aproape întotdeauna dimineaţa, cînd Filippo era la birou, dar uneori şi în timpul zilei. O însoţea prin pieţele arabilor, în plimbări de-a lungul canalului sau pe malul lacurilor sărate, unde Frida se oprea ca să schiţeze în fugă vreun peisaj — dune, bivoliţe, curmali — într-un album pe care-l lua întotdeauna cu ea. (Frida conducea un automobil mare şi vechi, şi cum şedea la volan veşnic înfăşurată în şalurile ei, parcă era o ursoaică.) Filippo n-ar fi avut nimic de zis împotriva acestor întîlniri feminine, care durau dealtfel de atîţia ani, şi cu o doamnă bătrînă care evident că nu-l atrăgea deloc, dar erau la mijloc seratele muzicale de la care el era exclus, şi iată că acum, pe neaşteptate, voia să încurce lucrurile.

Mi-am dat seama că nu mai ascultam ce spune Malvina, eram cam obosită şi în fond nu mă interesa deloc povestea aceea banală şi meschină, în care mi se părea că vanitatea juca rolul principal. În schimb, grădina răspîndea miresme îmbătătoare, o pasăre mică, cu pene lucioase şi pieptul colorat într-un galben strălucitor se ivi pe cornişa de lemn ce încununa veranda, scoase un scurt tril drăgălaş şi îşi luă zborul, de parcă ar fi vrut mai întîi să-mi spună ceva. Băiatul plecase şi el, lăsînd pe pajişte furtunul, pe care se aşezase o cioară gri-albăstruie, scormonind grăbită cu ciocul prin iarbă după gîze sau viermi.

„Lottie, înţelegi, această Lottie care în viaţă vrea să treacă drept o cadră, cu privirea veşnic pierdută şi un surîs veşnic misterios... şi aş paria

că se preface că nu ştie ce a spus Filippo nu demult, în public, şi anume că în casa lui Frida şi Stefan muzica este un fel de laxativ, motiv pentru care cei ce au asistat la serată a doua zi se simt foarte bine cu stomacul."

M-am scuturat din vaga toropeală ce mă cuprinsese. Dar cu cît mai plăcut fusese trilul păsăruicii !

„Hm — am zis — nici măcar nu mi se pare prea spiritual bărbatul tău".

„În schimb toţi se amuză... se amuză grozav ! Nu trec nici două zile şi ironia se răspîndeşte în tot oraşul... adică pe la toţi cei pe care-i cunoaştem ori ne cunosc mai mult sau mai puţin"

Mi-am zis că îi puteam lăsa pe toţi în plata Domnului cu vulgarităţile lor neghioabe şi să nu caut să am de-a face cu ei, dar mai întîi am întrebat plictisită : „Şi Lottie asta... din ce trăieşte ?" deşi nu mă interesa cîtuşi de puţin. Tocmai în clipa aceea am auzit scîrţîind poarta, care s-a deschis încet, şi în grădină a intrat o doamnă slabă, mai bine zis descărnată, cu o rochie de voal cu pete roz şi negre şi o lungă eşarfă din acelaşi voal înfăşurată în jurul gîtului. Părul alb cădea inelat pe umeri, prins la spate într-o panglică de catifea. Mi s-a părut superbă şi ireală, într-adevăr ca o cadră, dar cum avea soarele în faţă, ea nu ne putea vedea pe verandă. Am surprins la Malvina un gest de contrarietate (acum nu ne mai puteam retrage în camerele noastre), dar s-a ridicat şi a spus oftînd : „Iată, a venit Lottie."

II

MAI TÎRZIU AVEAM să-mi amintesc aproape toate amănuntele acelei zile, nu atît din pricina oaspeţilor zgomotoşi care au năpădit veranda şi grădina, cîte unii intrînd chiar şi în salon, deşi în casă era foarte cald, cît pentru că, pe neaşteptate, în soarta mea s-a produs o mică cotitură. Filippo n-a izbutit să-şi procure prin Lottie o invitaţie la serata Fridei, după cum era de aşteptat, şi l-am văzut căscînd de cîteva ori sub ochii ei, căci fiind o invitată „nouă" şi poftită chiar de el, trebuia să se ocupe de ea: dar era evident că, pe lîngă confirmarea (doar îl avertizase Malvina) că Lottie nu avea căderea să invite pe nimeni la Frida şi Stefan, deşi era musafira lor aproape permanentă de douăzeci de ani şi mai bine, ea îl plictisea ; iar Malvina prevăzuse şi asta. În plus, Filippo era înclinat din fire să ia în zeflemea pe cei care nu-i ofereau ceea ce pretindea sau spera el ; era felul lui de a-şi înghiţi supărarea sau deziluzia respectivă, sau poate şi un mod de a se răzbuna, cu intenţia răutăcioasă de a se distra, amuzîndu-i şi pe ceilalţi. Dacă aş fi surprins cît de cît o armonie între toţi oamenii aceia, aş fi putut să-i invidiez ; dar aveam impresia că se adună laolaltă doar dintr-o obişnuinţă vanitoasă, iar veselia, vorbele lor de spirit mi se păreau mai tot timpul false ori lipsite de sens, în total dezacord cu cerul acela pur, pe care asfinţitul începea să-l coloreze şi unde mi se părea că ai fi putut zări îngerii trecînd, dacă ai fi avut răbdare să te uiţi. Dar nimeni n-o avea, nici măcar

eu, iar la sfîrşit eram obosită şi parcă năucită de vorbăria tuturor, de necontenita deplasare a scaunelor, de clinchetul ceştilor şi paharelor.

Biata Lottie, nouă cum era în cadrul şi lumea aceea, n-avea să observe prea curînd că încercau să facă din ea un subiect de distracţie. La început, Filippo o manevrase cu delicateţe şi cu multă abilitate, trebuie să recunosc, iar în ziua aceea alesese modalitatea cea mai simplă, deoarece îi ştia latura mai vulnerabilă şi mai cunoscută, şi anume felul ei învăluit de a vorbi despre orice lucru în general şi despre artă în special ; atitudine atît de veche la ea, încît devenise o a doua natură, iar în dorinţa ei de „a părea o cadră", cum zisese Malvina, era obligată să recurgă mereu la fraze aluzive, unduitoare ca vălurile ei, la freamătul necontenit al genelor, pentru ca apoi să rămînă dintr-o dată cu ochii mari deschişi, ca şi cum ar fi văzut plutind acei îngeri pe care aş fi vrut eu să-i văd, şi cu care ea părea să fie într-o tainică şi duioasă legătură. La frazele ei vagi, Filippo răspundea maliţios, ca şi cum ar fi fost clare şi le-ar fi înţeles, provocînd-o cu răspunsuri la fel de învăluite, care de fapt n-aveau nici un înţeles, dar o făcea cu atîta naturaleţe şi dezinvoltură, cu o expresie atît de serioasă şi impasibilă, încît ceilalţi, adică cei ce se aflau destul de aproape cît să audă, şi-au dat seama de jocul lui doar după o primă nedumerire, şi atunci au început să rînjească şi să-şi dea coate pe ascuns.

„Îl auzi ? — mi-a şoptit Malvina trecînd pe lîngă mine cu cîteva pahare pe o tavă — era de

așteptat! Vrea să o facă să-i plătească dezamăgirea... biata de ea!"

Între timp se apropiaseră și alții, atrași de jocul acela, la care se apucaseră să participe, dar cu atîta stîngăcie și nepricepere, încît Lottie începuse să ridice sprîncenele și să ezite, ca și cum ar fi vrut să arate că-i era cam greu să-i înțeleagă, dar cu bunăvoință și răbdare — cu răbdare, evident — o să izbutească. În realitate însă, i se citea bănuiala în ochii mari de un albastru pal, înconjurați de o patetică aureolă de riduri subțiri. Mi s-a făcut milă de ea și tocmai mă gîndeam să încerc s-o scap din ghearele lui Filippo, cînd el însuși, văzînd că mă apropii, schimbă brusc tonul, și-i spuse arătînd spre mine:

„V-a fost prezentată, cred, tînăra mea verișoară?... E musafira noastră binevenită abia de astăzi. A fost crescută într-un colegiu german, uite ce coincidență! Iar acum e în căutarea unei slujbe. Dar cum cunoaște trei limbi, italiana, franceza și germana, o să găsească destul de ușor, nu credeți? E de-ajuns să dăm sfoară în țară... Poate că dumneavoastră, care aveți atîtea cunoștințe?..." și sublinie ironic cuvîntul cunoștințe; dar te puteai întreba la ce se referea sarcasmul lui, la aceia de la care Lottie nu părea să aibă posibilitatea de a obține o invitație pentru el, sau la mondenitatea la care o obliga meseria ei.

Între timp, după ce aruncase o privire la ceas, Lottie se sculase în picioare.

„Aha!" mi-am zis eu, care în intenția de a-i veni în ajutor, mă aflam acum la cîțiva pași în

fața ei, tot în picioare. „Pînă la urmă a priceput, s-a supărat... și pleacă."

Dar ea, privindu-mă cu ochii mijiți, ca și cum aș fi fost foarte departe și totodată ceva prețios, neobișnuit, a murmurat „Daaa", cu un lung suspin, care a eliberat-o parcă de o apăsare, „tocmai voiam să-i spun domnișoarei... dacă nu se supără... dacă îi este posibil..." Pronunțatul ei accent german dădea francezei în care se exprima cu dezinvoltură un anumit lirism, de parcă ar fi recitat versuri, iar eu o ascultam tulburată și uimită, așteptînd să văd ce mi-ar fi putut cere și nu izbuteam să-mi imaginez, deși o surprinsesem de mai multe ori privindu-mă cu insistență, ca și cum aș fi semănat cu cineva sau ar fi căutat ceva pe chipul meu „...dacă i-ar fi posibil, iată, să vină în studioul meu ca să-mi pozeze... Pentru un portret, vreau să spun." Își miji și mai tare ochii, ridicînd puțin fața așa încît dispărură ușoarele crețuri de sub bărbie, pe care eșarfa de voal nu izbutea să le ascundă. „O figură interesantă... foarte italienească... poate un Ghirlandaio. Renascentistă, în orice caz."

„De toute façon", zisese, cu un ton ce nu admitea replică. Mi s-a părut că iritația ei, bine disimulată, o hotărîse deodată să-i înfrunte pe toți cei de față, ca și cum s-ar fi gîndit: „puteți să vă bateți joc de mine, dacă vreți, eu sînt așa cum sînt, chiar dacă nu vă place."

„Sigur că o să vină, și încă foarte bucuros, nu e așa, Lisa?" Malvina îi tăiase vorba lui Filippo, care era pe punctul să răspundă, și am zis și eu da, fîstîcită, ba cred că i-am și mulțumit, în timp

ce formalităţile de plecare se desfăşurau grăbit şi cu un fel de stinghereală la toţi, chiar şi la Filippo, căci acum cel mai puţin stingherită părea ea. Cobora treptele verandei cu pasul ei uşor, ţinîndu-mă de mînă cu o blîndă afectare, ca şi cum ar fi vrut să-mi arate de faţă cu toţi recunoştinţa ei; ca atare, am fost nevoită să o urmez pînă la poartă. Se lăsase umbra înserării, lucru care se observa însă numai dincolo de lumina ce strălucea în pragul încăperilor.

„Ceasurile pe care ai să le pierzi cu mine îţi vor fi retribuite," murmură Lottie cu amabilitate în penumbră. Îşi retrase mîna cu care mă mai ţinea încă, iar a mea căzu prosteşte. Mă simţeam într-adevăr proastă, nu ştiam ce să răspund. O pisicuţă sări jos de pe unul din stîlpii porţii şi se opri o clipă să se uite la noi, dînd agale din coadă.

„Oh! — zise Lottie — priveşte, parcă ar fi o mică fantomă." Apoi, tot din întuneric, vocea ei amabilă adăugă: „Am să te prezint prietenilor mei... Se va găsi desigur ceva pentru dumneata... Vreau să zic o ocupaţie." Simţeam că sub pojghiţa unei amabilităţi manierate, adevăratul fond al caracterului ei trebuie să fi fost voinţa. „La revedere", mai murmură ea şi dispăru sub copacii de pe alee. Pisicuţa, speriată de poarta care se trîntise scăpîndu-mi din mînă, o luă la fugă mieunînd. Nu era deloc o mică fantomă, ci un biet vagabond în căutare de hrană, iar eu n-am mai avut chef să mă întorc pe verandă ca să dau iar de musafirii zgomotoşi. Am înconjurat vila şi am intrat pe uşa din dos ca să urc în camera mea fără să fiu văzută, şi m-am întins pe întuneric în

pat. O mare bucurie făcea să-mi bată inima, o inimă caldă, năvalnică. Poate că soarta îmi pregătea ceva bun! Şi mă gîndeam la mine însămi cu indulgenţă, ca şi cum n-aş fi avut nici defecte, nici slăbiciuni şi aş fi meritat interesul ce mi se arătase. Ţînţarii începură să-mi bîzîie pe la urechi, iar eu îi alungam cu mîna prin întuneric. Ba m-am gîndit chiar să mă scol şi să ard o pastilă pentru fumigaţii cînd s-a aprins lumina în cameră. Intrase Malvina.

„A, îmi închipuiam eu că te-oi fi săturat", zise ea şi se aşeză lîngă uşă de parcă ar fi fost obosită. Eu n-am spus nimic, am privit-o din pat, unde continuam să stau liniştită.

„M-am săturat şi eu, şi nu mai pleacă odată... Nu ştiu care a fost mai nesuferit astăzi, Filippo cu glumele lui stupide sau Lottie cu strîmbăturile ei... Veşnic aceiaşi, cu toţii!"

Îmi stătea pe buze să-i spun: „Atunci tu de ce rămîi aici? Cine te obligă să suporţi un bărbat de care se pare că te-ai săturat, cînd nu ai copii şi ai putea foarte bine să pleci?" Am tăcut însă. Cu oamenii nu ştii niciodată, poate îi ţine frica, poate dragostea, poate obişnuinţa. Poate doar interesul. Adică banii. Oricum, ceva care îi leagă. Viaţa celorlalţi! Avusesem prilejul să-i observ misterioasele contradicţii încă de pe cînd stăteam cu mama, cu bunica, cu mătuşa Albina, dar nu ajunsesem încă la vîrsta cînd s-o găsesc amuzantă, simţeam mai degrabă curiozitate, chiar dacă eram temătoare.

„Dealtfel Filippo n-are dreptate cînd ia în zeflemea mania relaţiilor de care suferă într-adevăr Lottie. Dar ca să-şi vîndă tablourile şi să obţină

comenzi este obligată să frecventeze oamenii importanți și bogați... mai ales pe cei bogați, adică înaltele ierarhii, cum le spune Filippo. Și poate tocmai pentru a i se trece cu vederea acest oportunism arborează aerul ei misterios și absent, ca și cum puțin i-ar păsa de bani și de succes. Nu crezi ? Și cum eu nu răspundeam, Malvina a adăugat : Așadar acum ai să vezi și tu garajul lui Lottie."

„Garaj ?" am spus uimită, „cum garaj ?"

„Chiar așa, nu știi că de mai bine de douăzeci de ani, Lottie și-a făcut aici locuința în garajul de la vila Fridei ? Se aranjase provizoriu acolo încă dinainte de război, ca să picteze. Se pare că n-a vrut să murdărească o cameră din vilă. În garaj erau două încăperi, iar pînă la urmă s-a instalat în amîndouă ; spre norocul ei, era trasă și conducta de apă, așa că cu ajutorul unor pereți din scînduri, al paravanelor și rogojinilor, și-a aranjat acolo tot ce-i trebuie, cu baie, chicinetă, mă rog, de toate."

„Ce idee grozavă !" am zis.

„Pe atunci nu erau mașini... Adică nu prea se foloseau în timpul războiului, iar pe urmă, cînd au început iar să apară, Stefan a amenajat vechiul grajd, cel cu oblon înspre stradă, care s-a dovedit a fi chiar mai comod. Fostul garaj este dincolo de zidul împrejmuirii, printre dunele de nisip și curmali. N-a fost deloc proastă Lottie. Privește din casă marea și turturelele, iar cînd vrea să se ducă la vilă, trece printr-o portiță din zid, în fundul grădinii, evident la orele cînd îi este îngăduit să intre..." Mă privi malițios, aproape rîzînd. „Nu-ți spun mai multe, trebuie s-o descoperi singură pe Lottie a ta... care te-a invitat să pozezi ! Mi-a făcut și mie aceeași invitație cu ani în urmă. Asta e felul ei de a seduce, să știi. Să vedem dacă îi cazi și tu în laț."

De rîndul ăsta am simțit dorința să o sfidez, și am spus rîzînd : „Nu sînt ușor de prins în laț, Malvina, sînt bănuitoare și circumspectă, după cum ți-ai putut da seama."

„Oh, îmi pari atît de lipsită de apărare ! O porumbiță printre ulii." Apoi ridică o mînă în direcția vocilor și rîsetelor ce răzbăteau de pe verandă pînă în camera mea : „Mai degrabă ciori decît ulii, ce zici ?"

„Ce mult îi disprețuiești pe toți. Sînt înclinată să cred că tu ești cea care te-ai lăsat cîndva prinsă în laț ! Poate fără să-ți dai seama. Sau să zicem că din greșeală."

N-a răspuns. Zîmbetul malițios dispăruse. Privea în gol, și din nou mi s-a părut foarte obosită. S-a ridicat aproape imediat și a stins lumina.

„Țînțarii, a spus ea. Patul tău nu are apărătoare de țînțari, îmi pare rău, dar în camera asta nu doarme nimeni niciodată, și nici tu n-ai să poți dormi dacă lași fereastra deschisă și lumina aprinsă."

Bazinele mari cu apă stătută pe care le văzusem în străvechile grădini și toți copacii din jur... „Ar fi trebuit să mă gîndesc", am spus, și chiar atunci glasul lui Filippo ne-a strigat sonor de pe verandă. Pe cînd străbăteam holul de la intrare, am avut timp să-i povestesc Malvinei ce-mi spusese Lottie la poartă, și anume că avea să-mi plă-

tească orele de „pozat" și să mă prezinte prietenilor ei. Malvina nu s-a putut abține și i-a împărtășit imediat lui Filippo vestea, de față cu toți ceilalți, așa că m-aș fi simțit foarte prost dacă musafirii n-ar fi început să facă glume și ironii pe socoteala lui, zicînd că-l bătusem din plin și, cu aerele mele de mironosiță, fusesem mai smecheră decît el, deoarece era foarte probabil că aveam să pătrund în misterele vilei Sans Souci.

„Nu e deloc o mironosiță, a zis Filippo zîmbind și m-a bătut chiar ușor pe obraz. Dar în ochii lor este inofensivă, pentru că ea nu compune muzică... și n-au de ce să se teamă."

„Ce idee, să inspiri teamă oamenilor — am îndrăznit să spun — nu înțeleg cum poate să-ți placă așa ceva."

„Nu-mi place deloc și nu e vina mea... Dar dacă vrei să știi, nu eu sînt cel care le inspir teamă." De fapt se adresa mai mult celorlalți, căci nu și-ar fi răcit atîta gura pentru mine. „Se tem că dacă ar fi puși în fața unui lucru cu adevărat nou, ar trebui să-și schimbe părerile, noutatea este cea de care se tem și care îi deranjează. Ei cred că părerile lor sînt libere și independente, uitînd că le-au moștenit odată cu tot restul, ca și prejudecățile și superstițiile... așa cum se moștenește culoarea pielii, predispoziția la bolile de inimă ori la diabet. Li s-a băgat în cap că nu există nimic mai mare decît Bach sau Händel, decît Mozart sau Beethoven..."

„Filippo, nu te repeta ! se plînse Malvina. Lucrurile astea le-ai spus de sute de ori, ne-am săturat să le tot auzim."

„Dar ea nu le-a auzit niciodată !" exclamă el uitîndu-se uimit la nevastă-sa. Ba era chiar atît de uimit, încît părea că nici nu-i trecea măcar prin minte să se simtă jignit. „Nu e așa — mă întrebă — că nu le-ai mai auzit ?" „Nu — am răspuns — eu nu știu nimic, nu mă pricep deloc la..."

N-am știut cum să continui. Ce cuvînt ar fi trebuit să spun ? Artă ? Muzică ? Modernism ? Mă înroșisem, desigur, iar Malvina îmi veni în ajutor, exclamînd :

„Ferice de tine ! Măcar pentru un timp n-o să te plictisești în mijlocul nostru."

Cîteva glasuri se ridicară să protesteze, dar în glumă.

„Vezi ?" spunea între timp Filippo, adresîndu-se soției lui cu tonul omului care are întru totul dreptate, iar eu nu-l auzisem pînă atunci vorbind pe alt ton. „Nu știe nimic, fetița. Iar în cazul ăsta, trebuie să învețe în primul rînd să facă o deosebire între cei ce nu reneagă valorile trecutului și cei care, nu numai că nu se gîndesc la viitor — căci ar însemna să cerem prea mult — dar nu sînt nici măcar în stare să fie actuali... Mă înțelegi ?"

Am spus firește că da, oricît mi se părea de neașteptată ideea că scriind sau pictînd te puteai gîndi la viitor : e atît de departe viitorul. Prezentul nu ridica oare destule probleme ?

„Lasă, lasă", zise careva în timp ce invitații coborau agale treptele verandei, precedați de Malvina. „Nu te-au iertat încă pentru că l-ai numit

pe Mozart *ce talon rouge* și ai spus că Beethoven te plictisește pentru că nu se mai isprăvește.[1]"

„Și că nu se poate accepta totul fără discuție și inventariere, sau mai bine-zis fără logică! Dragostea pentru o operă sau un autor nu trebuie să fie oarbă, ca o pasiune fizică, și deci indiscutabilă. Nenorocirea este că în artă, ca și în politică se recurge la *bourrage de crâne*[2], și vai de cel care se abate de la căile bătute sau refuză să repete locurile comune!"

Se sculase și Filippo în picioare, ducîndu-se după oaspeții care ajunseseră în grădină, fără să mai ia seama la mine. Am rămas singură pe verandă, înconjurată de scaunele împrăștiate în dezordine, de ceștile și paharele murdare învălmășite pe măsuțe, de farfurioare cu resturi dezgustătoare de mîncare lăsate peste tot; pisicuța înfometată își făcuse iar apariția și se învîrtea cu coada în sus, mieunînd încetișor. Am pus o farfurioară pe jos și ea a început să o lingă cu lăcomie. Atunci am ridicat privirea spre trandafirii ce atîrnau nemișcați, nu era nici o boare de vînt și aveam impresia că pot să aud foșnetul miriadelor de fluturi și gîze ce roiau în jurul luminilor. Din cauza lor aerul părea că tremură. Pe de o parte eram descurajată simțindu-mă atît de neștiutoare în mijlocul unor oameni care nu mi se păreau nici generoși, nici binevoitori și evident aveau să vorbească cu ironie despre mine; dar pe de altă parte îmi revenea, ca și puțin mai înainte cînd mă întinsesem pe pat în întuneric, senzația și speranța unei „mici cotituri" în soarta mea (Filippo își ascunsese bine ciuda dacă îl încercase cumva).

La poartă, cei ce își luau rămas bun trebuie să fi spus vreo răutate sau perfidie, fiindcă chicoteau, și unul dintre ei îi tot dădea ghionți în spate lui Filippo, care se ferea rîzînd. Cînd au ieșit pe poartă, rîdeau cu toții, iar chicotelile și salutările lor alungaseră poate ipoteticii mei îngeri, risipind incontestabil ultimul farmec al serii.

III

ÎN ANII ACEIA ÎNDEPĂRTAȚI, evenimentele externe ce se desfășurau în jurul nostru, atît de importante și adesea tragice, nu-mi erau în nici un caz indiferente, lucru de care cred că îmi amintesc fără să-mi acord vreo indulgență; dar personajele pe care le readuc treptat din ceața trecutului le văd mai degrabă cufundate în viața lor personală, în care ard (nu e o simplă metaforă) și se mistuie, avînd și azi pentru mine o valoare prin ceea ce au fost deasupra și dincolo de evenimente. Deși eram conștienți de amenințarea care ne pîndea (erau anii ce au precedat al doilea război mondial), iar evenimentele nu duceau niciodată la un deznodămînt care să ne trezească speranțe de mai bine, fidelitatea acestor amintiri mă face să mă gîndesc la vremea primei mele tinereți

[1] *Talon rouge* = toc roșu, denumire metaforică pentru curteni, căci în trecut nobilii de la curtea Franței purtau tocuri roșii ca semn de noblețe. Deci Mozart este învinuit aici că ar fi scris muzică de curte, iar lui Beethoven i se aduce reproșul că are finaluri interminabile, ambele aprecieri fiind simple truisme.

[2] *Bourrer le crâne* = a împuia capul (în fr.).

ca la o fericire irepetabilă, naufragiată pentru totdeauna, așa încît pe urmă, în afara acelui țărm oriental și a acelui climat, m-am simțit veșnic ca în exil.

Poate că amintirea foamei și frigului îndurate la colegiu, la fel de dureroasă ca și aceea a ipocritei durități a călugărițelor germane mă făcea ca, după sumbrele cîmpii udineze învăluite în ceață, să mă bucur cu nesaț de soare și de cer albastru. Mi se părea că într-o climă atît de blîndă nimic nu putea fi într-adevăr dureros, chiar dacă această căldură își avea rigorile ei excesive. Ziua în care m-am dus pentru prima oară la micul atelier al lui Lottie era pe la sfîrșitul lui mai, lună în care murise mătușa Albina și mă mutasem în casa verilor mei, iar cînd am coborît din tramvai, la începutul după-amiezei, în stația aflată la mică distanță de vilă și de faimoasa plajă particulară, am constatat că începuseră să cadă pe asfalt petalele mari, stacojii, ale pomilor înfloriți. Străzile erau complet pustii, iar eu pășeam pe covorul de petale roșii, cu inima năpădită de o fericire inexplicabilă, urmată de nelipsitul băiețel arab, care se smiorcăia încercînd să-mi vîndă o ciocolată plină de viermi. I-am dat cîțiva piaștri ca să mă lase în pace, dar el a continuat să țopăie în jurul meu, povestindu-mi voios toate necazurile lui: tatăl mort, mama în spital, fratele cel mare la închisoare. Probabil că nu era adevărat, ci doar o născocire cu care voia să mă răsplătească pălăvrăgind pentru pomana primită, dar cînd a văzut că mă abat de pe bulevard pe drumeagul ce șerpuia printre nisipuri, mi-a arătat cu un gest aproape disprețuitor micul garaj ce se zărea între curmali și împrejmuirea vilei alăturate, zicînd: *„Halli balak...* Ia seama, ăia sînt oameni răi", și a luat-o la fugă îndărăt.

Am rămas uimită și chiar tulburată. Ce putea ști un mic cerșetor despre o familie de bogătași străini? Poate că locuia în vreunul din mizerele cartiere indigene învecinate, cu cocioabele de chirpici îngrămădite în jurul piețelor și moscheei; atunci mi-am amintit că mătușa Albina îmi povestise în mai multe rînduri cum arabii știau întotdeauna tot despre toată lumea, chiar și înfrîngerile și victoriile din timpul războiului. Aflaseră, de pildă, că Rusia ieșea din conflict, și despre pacea de la Brest Litovsk, înainte de a sosi știrea oficială, și i-o spuseseră arătînd cu mîna în zare către o țară foarte îndepărtată. Stefan fusese internat atunci într-un lagăr, ca toți germanii și austriecii care se aflaseră acolo în timpul războiului, iar Frida, cu cei doi copii, așteptase sfîrșitul acelei internări și întoarcerea soțului ei în vila umbrită de palmieri și casuarine, acea Sans Souci de care mă apropiam acum, în timp ce în suflet mi se și destrămase mica undă de fericire.

Garajul era situat exact așa cum mi-l descrisese Malvina: la mică distanță de zidul împrejmuitor al vilei, dincolo de un pîlc de curmali și pe jumătate ascuns de un șir unduitor de trestii. Era o construcție încăpătoare, chiar la nivelul solului, iar în poarta mare de lemn pe unde intrau probabil pe vremuri mașinile, fusese tăiată o ușă mai mică; în interior (după cum am văzut pe urmă), o simplă scară de lemn fără rampă ducea la încăperea de sus, care era împărțită într-o cameră mică și o verandă spațioasă și aco-

perită, cu vedere spre mare, de unde se zăreau spumele albe măturînd plaja și furișîndu-se printre stînci. Locul acesta deschis, solitar și învecinat cu apa trebuie să fi fost bîntuit mai tot timpul de vînt ; cînd se trînteau ușile sau ferestrele, ca acum, în timp ce mă apropiam, turturelele care pășeau legănîndu-se pe nisip și ciocîrliile aciuiate printre dune se înălțau într-un stol mare și fremătător, pentru a se așeza mai departe. În ansamblu, clădirea era doar puțin mai arătoasă decît o baracă, deși întreținută cu grijă : înaltă și îngustă, forma ei te ducea cu gîndul la un stup mare și parcă te-ai fi așteptat să vezi albinele ieșind în zbor și să simți în nări miros aspru de miere, dar o miere foarte parfumată, produsă de albine hrănite cu florile roadelor acelui pămînt, portocalul, lămîiul amar, mandarinul.

Poate că Lottie mă văzuse venind, căci cînd am ajuns la cîțiva pași, ușa s-a deschis și ea a apărut în prag. Dar intrînd în garaj, n-am putut vedea mai nimic în primul moment, căci obloanele ferestrei erau închise și în ochii mei încă orbiți de lumina puternică de afară, încăperea păru întunecoasă. Lottie a observat și s-a dus îndată să deschidă obloanele, așa că „regizarea scenică" anunțată de Malvina era luminată acum de razele soarelui.

Mă așteptam, evident, să mă văd într-un cadru adecvat unei pictorițe, cu șevalete, peneluri, palete și culori ; erau de toate, și pînze rezemate unele de altele pe jos, mai întotdeauna cu fața la perete, și o rogojină mare pe pardoseală ca să ascundă cimentul, apoi un divan larg cu perne și o masă sub fereastră ; în cameră se intra doar

pe ușa cea mică, iar scara de lemn era proptită într-un colț, lîngă fosta poartă a garajului. Am văzut totul dintr-o privire, inclusiv pe Lottie, îmbrăcată cu niște pantaloni de pînză albă pătați de culoare și o cazacă din țesătură indiană cu un imprimeu frumos dar decolorat de prea mult spălat, iar ea îmi zîmbea cu un aer inspirat, ce părea să zică : iată, aceasta e împărăția mea, unică pe lume, iar tu te simți desigur uimită și tulburată.

Malvina avusese dreptate prevenindu-mă de o „regizare" : sumedenie de lucruri erau risipite pretutindeni, pe măsuțe, pe rafturi, atîrnate pe perete, aruncate ici și colo, tot lucruri care spuneau necontenit că Lottie fusese în Mexic și Jawa, în Norvegia și la Tokio, în India, în Spania, în Olanda... Un întreg folclor de bîlci, cules de prin țările pe care apucase să le viziteze înainte de a începe să îmbătrînească, era expus fără nici o jenă, cu ostentație și dintr-un sentiment prea puțin lăudabil : vanitatea de a o arăta. Mă uitam în jur, dar tăceam, avînd pe buze o întrebare impertinentă : cine-i dăduse banii cu care să facă atîtea călătorii ? și, în fond, le făcuse cu adevărat ? sau multe din lucrurile acelea fuseseră cumva cumpărate chiar aici, la *suk*, sau prin prăvăliile din Londra și Paris, unde se găsesc de toate ? Pipe, măști, șaluri, amulete, instrumente muzicale, obiecte de ceramică, metal și sticlă... Erau și lucruri italienești, firește, lemnărie aurită, obișnuitele sfeșnice de biserică, obișnuitele capete de îngerași fandosiți, căni, farfurii, cupe ; chiar și bucăți de țesătură sau mai bine zis cîrpe, căci așa mi s-au părut, de multe ce erau, aruncate sau agă-

țate, prinse în cuie pînă și pe ușă, care era pe jumătate ascunsă de obiectul poate cel mai urît dintre toate acele lucruri de duzină : un paravan mare de lemn lăcuit în negru cu incrustații de sidef colorat reprezentînd păsări, frunze și flori. Lumina crudă mi-a dat la iveală și pînzele de păianjen ce atîrnau prin unghere și praful care atenua strălucirea sticlăriei și a metalelor. Dincolo de un perete de scînduri și rogojini auzeam țîrîind apa dintr-un robinet, probabil de la chiuvetă sau de la duș, și n-am găsit nimic mai potrivit decît să ridic o mînă, arătînd înspre țîriit, și să întreb : „N-ați lăsat cumva un robinet deschis ?"

Surîsul amabil dispăru. „Nu, e stricat."

Lottie îmi întoarse spatele și începu să cotrobăiască prin vraful de pînze îngrămădite lîngă perete. Păianjeni mari o luară la fugă cu picioarele lor lungi, sprintene și încovoiate, căutînd alt loc întunecos unde să se ascundă.

M-am gîndit : acum nu trebuie să o las să mă trateze ca pe o „salariată", și i-am zîmbit cît am putut mai amabil, arătînd în jur : „Ce de lucruri ! Ce interior interesant ! Malvina mă prevenise, dar..." M-am prefăcut că nu mă puteam abține, arătînd către un ultim păianjen, care ezita să se ascundă și se agita tremurînd pe picioarele fragile, și m-am întrerupt ca să întreb : „N-ar fi mai bine să-l prind ?"

A clătinat din cap, în timp ce ridica o pînză de mărime mijlocie. „A, nu — a zis — nu merită osteneala, sînt prea mulți. Păianjeni, gîndaci... chiar și scorpioni. Trebuie să ne învățăm să trăim laolaltă. Începu iar să zîmbească, adăugînd cu un aer ce voia să pară dezinvolt sau spiritual : numai ploșnițelor nu le permit să se instaleze." Apoi, mijindu-și ochii în timp ce mă privea ca și cum ar fi vrut să-mi ia măsura pentru pînza pe care o ținea în mînă : „Cred că o să meargă... pentru cap, evident, dar cu un fundal. Da, o să meargă."

Dar nu ajunsesem încă la capătul surprizelor pentru ziua aceea. Mi-a pregătit un scaun în plină lumină, și din fericire era un scaun destul de comod ; pe urmă însă a adus o umbreluță japoneză de mătase bălțată, a deschis-o și m-a poftit cu amabilitate să mi-o rezem pe umăr — pe umărul stîng, a precizat — așa încît să-mi servească drept fundal. A adăugat că desenul și culorile paravanului o deranjau. Și-a adus șevaletul și, în picioare, a început imediat să tragă niște linii pe pînză — pe care eu nu o vedeam — tot parcă mi-ar fi luat măsura.

N-am îndrăznit să zic nimic, eram prea uimită, sau mai bine zis deranjată de acel mîner pe care trebuia să-l strîng între degete, de tija ușoară rezemată de umărul meu, de faptul că îmi fusese impusă umbreluța aceea ridicolă, fără ca ea să fi binevoit să mă întrebe mai întîi dacă-mi place sau nu. Gîndul acesta mi se învîrtea lent ca un șarpe prin capul neclintit din pricina pozei, generîndu-mi treptat un val de furie. Probabil că mi-a citit-o pe chip, fiindcă după un timp — o jumătate de oră sau poate mai mult — creionul cel mare s-a oprit în aer și Lottie m-a întrebat cu politețe dacă nu cumva stăteam „incomod".

I-am spus că nu, adică nu că aș fi stat incomod, ba chiar stăteam foarte bine... Îndrăznisem

între timp să deplasez umbreluța și o ridicasem aducînd-o în față ca pentru a o privi în transparență.

„...Dar n-am folosit niciodată în viața mea o umbreluță și mă simt parcă... da, deranjată! Vreau să zic : mă simt prost, asta e."

Nu rostisem cuvîntul „ridicolă", dar ea trebuie să-l fi intuit și m-a privit încrețindu-și fruntea.

„Acum trebuie să continui", mi-am zis. Și am adăugat, căutînd să pun în cuvinte cea mai mare politețe : „Mi se pare că nu mai sînt eu... și că o umbrelă japoneză nu poate avea nici o legătură cu... da, cu caracterul meu."

Trebuie să fi simțit un oarecare dispreț în felul cum spusesem cuvîntul „japoneză", căci trăsăturile i s-au înăsprit din nou, dar a început iar să tragă linii pe pînză de parcă n-ar fi auzit, și abia după cîteva clipe a zis : „Asta, domnișoară, rămîne la aprecierea mea. Deocamdată te rog să-ți reiei poza", pe un ton care m-a făcut să înțeleg că „pozele" mele plătite n-aveau să-mi îngăduie nici atunci, nici pe urmă, acea libertate a criticii de care tot auzeam vorbindu-se în casa lui Filippo.

Și tocmai ei doi, Malvina și Filippo, au rîs cu hohote în seara aceea cînd le-am dat raportul după prima ședință, închipuindu-și ce mutră trebuie să fi avut în fața faimosului paravan, cu o umbreluță pe umăr. Dar cel mai mult îi interesa rezultatul, firește dacă-mi fusese îngăduit să-l privesc.

„Sigur că l-am văzut!" am zis. Ezitam totuși să mă pronunț, neîndrăznind să mărturisesc că

desenul acela sumar mi se păruse doar un simplu exercițiu, și că în liniile, în schița aceea de un colorit cretos nu mă recunoscusem. Nu voiam să spun nici ceea ce învățasem de la ei, și anume că într-un portret artistic nu trebuie să cauți neapărat asemănarea.

„Cred că e prea curînd pentru a formula o părere, am zis. După două sau trei poze, poate..."

Malvina clătină din cap rîzînd :

„O, după două sau trei poze va fi și mai rău... Lottie reușește imediat, ba chiar reușește extraordinar în lucrurile la care se pricepe, dar e jale cînd trebuie să revină asupra unui lucru făcut."

Astfel, din spusele lor, care se reduceau ca întotdeauna la o bîrfă spirituală și răutăcioasă de intelectuali, am ajuns să aflu că în urmă cu vreo douăzeci de ani, dacă nu chiar mai mult, Lottie începuse să expună de preferință acuarele și gravuri, naturi moarte sau peisaje, și tuturor li se păruse pe atunci că nu vrea sau nu poate să facă altceva. Avusese, dealtfel, multă vreme succes, criticii o lăudaseră întotdeauna cu respect, iar ilustrațiile și micile ei tablouri se vînduseră mereu și cu prețuri destul de mari. După ce aduna ceva bani, pleca într-o nouă călătorie (deci era adevărat că le făcuse!) și uneori lipsea mai bine de un an, iar cînd se întorcea, revenea la garaj, începea să expună tot flori, peisaje, figurine, continuînd să se poarte cu acea grație specială și tulbure care îi era specifică : „Nițel prea grațioasă, nițel prea tulbure", a zis Filippo. Dar după primele tentative de compoziții sau portrete în ulei pe pînză se supărase pe critici, care continuau să dea de înțeles că tot în acuarelă, acvaforte și xilogravură

realiză lucrările cele mai valoroase și, într-adevăr, se aflase că în Germania își făcuse un nume tocmai datorită talentului pentru ilustrație. Dar aceasta era o părere pe care chiar și prietenii ei mai intimi n-o puteau exprima decît cînd ea nu-i auzea sau nu era de față. Portretul Malvinei fusese unul din eșecurile ei cele mai răsunătoare.

„Iată de ce te-a invitat să pozezi, Lisa. Vrea să mai încerce o dată să ne arate că poate fi și portretistă! Nu vrea să se spună mereu despre ea :... ilustrațiile, da, sînt excelente".

De rîndul acesta îi vedeam pe Filippo și Malvina absolut de acord, prezentînd lucrurile într-o lumină ridicolă : pe mine, în schimb, visurile neîmplinite ale bietei Lottie mă întristau, mi-o făceau oarecum mai simpatică, părîndu-mi-se că eforturile ei de a urca cu cîteva trepte pe dificila scară a artei erau vrednice mai degrabă de laudă decît de batjocură. Dar n-am spus nimic, căci tot n-aș fi putut să-i împiedic să rîdă de ea, așa că l-am auzit pe Filippo acuzînd-o, printre altele, de „mult prost gust".

„Era și cazul să pomenească de Ghirlandaio cînd te-a cunoscut, ca să te pună pe urmă să pozezi cu o umbreluță japoneză ! Ai văzut pipele ? Ai văzut amuletele ? Cum poate să trăiască înconjurată de tot bazarul ăla fără s-o deranjeze... mă întreb ! Cred că dacă aș avea pretenția să mă exprim în forme și culori, n-aș suporta să văd în jurul meu decît pereți albi și goi."

„Ia lasă — a exclamat Malvina — fiecare e liber să-și caute inspirația unde poftește... sau unde i se potrivește. Dacă astea sînt afinitățile

lui Lottie, dacă are nevoie de o „regizare" ca să poată lucra..."

„Foarte mediocră — a întrerupt-o el — pe măsura ei, aș zice." Apoi s-a sculat în picioare, spunînd că era obosit și voia să se culce devreme în seara aceea, dar înainte de a pleca, m-a întrebat privindu-mă cu obișnuita lui ironie : „Cunoștința cu prietenii ei n-a avut loc, după cîte înțeleg ?"

N-aș fi știut ce să spun altceva decît că, într-adevăr, prezentarea nu avusese loc. Dar Malvina a intervenit din nou : nici nu s-ar fi putut, ar fi fost prea curînd. După cum știa ea bine, Frida trebuia abordată cu multe menajamente, oare uitase Filippo ? (Acum era rîndul ei să fie ironică.) Dacă ar fi fost atît de simplu, ar fi avut ea grijă să mă prezinte, dar cum îmi era rudă, găsise că e mai potrivit să o facă Lottie, mai ales că se ivise și prilejul acelor „pozări".

Din pragul verandei, Filippo s-a întors atunci să mai zică : „Evident, doar se iubesc grozav cele două cucoane !", apoi l-am auzit căscînd zgomotos în timp ce traversa holul.

M-am uitat la Malvina care zîmbea și nu mi-am putut stăpîni iritația.

„Mă faceți să mă simt de parcă aș fi o bombă... da, un obiect ce poate să explodeze dintr-o clipă în alta dacă nu e pus unde trebuie și cînd trebuie. Cred că exagerați, dă-mi voie să-ți spun !" și cum ea tăcea continuînd să zîmbească, am adăugat cu glasul din ce în ce mai tremurător, deși încercam să mi-l stăpînesc : „Dumnezeu știe cîtă nevoie am să cîștig ceva bani... dar în condițiile astea mă cuprinde o dorință grozavă să nu mai

fiu prezentată nimănui și să nu mai calc în garajul acela! Nu-mi plac toate manevrele astea, subînțelesurile astea... oamenii ăștia capricioși care trebuie abordați cu «manajamente»... și nu știi dacă va trebui să le zici bună ziua, bună seara sau poftă bună... pentru că nu știi dacă mănîncă, beau și dorm ca toată lumea... și nici la ce ore o fac!"

Malvinei îi pierise zîmbetul și avea o expresie mai mult melancolică decît uimită:

„Nu te lăsa impresionată mai curînd și mai mult decît trebuie, Lisa... Poate că ai dreptate, dar nu poți să judeci cînd nu știi despre ce e vorba."

„Știu că băiețașul acela mi-a spus că sînt oameni răi. Poate că are dreptate. Și apoi, n-a zis Filippo: «doar se iubesc grozav cele două cucoane»? Asta ce vrea să zică? La ce trebuie să mă aștept dacă mă vîr printre oamenii ăștia?"

Eram așezată pe treapta de sus a scării și acea scurtă răbufnire îmi potolise agitația, dar îmi dăduseră lacrimile de ciudă, pentru că aveam bănuiala că sînt și eu luată în rîs ca toți ceilalți. Malvina, care între timp se sculase să stingă luminile din cauza veșnicilor țînțari, nu putuse să-mi vadă lacrimile, dar mi le simțise în glas și se gîndise poate că se datorau stării mele de tulburare sau temerii față de viitorul nesigur. A venit așadar să se așeze de cealaltă parte a scării. Prin întuneric se vedea albul treptelor de marmură pe care cădeau ușor, la fiecare boare de vînt, petale de trandafiri și flori de iasomie, iar pe acestea le adunam și le frecam în palmă simțindu-mă împăcată de parfumul lor dulce și îmbătător. La

viitor mă gîndeam poate, dar în ciuda prevestirilor funeste ce izbucneau din cînd în cînd ca niște semnale luminoase ale unor apropiate calamități pe cerul Europei și al întregii lumi, nu puteam să prevăd atunci că viitorul meu avea să se contopească pe fundalul întunecat al unei dureri universale și că aveam să regret zilele în care grijile mele erau doar un ușor fum și vînt, ca în desenele lui Lottie, sau parfum de flori ofilite, ca în acea noapte memorabilă, în care povestirea Malvinei mi-a liniștit, măcar în parte, nu atît curiozitatea, cît tulburarea.

IV

ÎNTÎLNIREA (și poate ar trebui spus fatala întîlnire) avusese loc pe vremea cînd eu încă nu mă născusem, ba chiar aveam să mă nasc abia după mulți ani, dar datele exacte nu le știa nimeni, zicea Malvina. În ansamblu, totul se limita doar la presupuneri, de vreme ce nici unul din personajele implicate nu povestise nimic care să poată fi situat cu oarecare precizie în spațiu și timp. Se presupunea deci că Frida petrecuse în Germania o vară sau două, în regiunea numită Pădurea Neagră, dar nu se știe dacă înainte sau după căsătoria cu Stefan. Oricum, asta situa evenimentul în primii ani ai secolului, iar evenimentul fusese că cele „două cucoane" se întîlniseră pentru prima oară tocmai în Pădurea Neagră, unde Lottie cu mania sau norocul ei de a-și găsi mereu locuințe bizare, lucra într-un fel de colibă.

Coliba a putut-o vedea apoi toată lumea, reprezentată în fel şi chip în desenele lui Lottie, fie în alb şi negru, fie în culori, deoarece ea nu ascunsese niciodată faptul că locuise chiar acolo, la marginea unei păduri adevărate, avînd în faţă un luminiş din a cărui iarbă se înălţau nişte bolovani preistorici uriaşi, iar mai jos curgea un pîrîiaş, al cărui susur neîncetat îl auzea zi şi noapte, într-o tăcere adîncă întreruptă doar de croncănitul ciorilor. Auzea şi cum picură apa din copacii înalţi pe acoperişul înclinat al colibei, iar pe coş ieşea neîncetat un firicel de fum, pentru că era frig tot timpul, ceţuri veşnice pluteau pe pajişte mîngîind stîncile negre şi aproape că se aşterneau şi deasupra ceştilor ei cu ceai aburind. Lottie era foarte săracă pe vremea aceea şi se hrănea mai mult cu ceai, pe care îl bea ca să se încălzească, ronţăind pîine uscată.

„Aşa trebuie să o fi găsit Frida, căreia desigur că i s-a făcut milă de ea şi a pus-o imediat să mănînce mai mult şi mai bine. De atunci cred că nu s-a întîmplat prea des să nu ciugulească la masa lor... mereu cu aerele ei de prinţesă."

Vocea Malvinei se menţinea pe un ton aproape egal, dar un uşor sarcasm, o nuanţă de voioşie sau o notă patetică venea să coloreze povestirea molcomă ce se îneca din cînd în cînd în cîte o tăcere prelungită. Noaptea aceea mi-o amintesc nu numai datorită trandafirilor şi iasomiei : în pacea umedă a grădinii întunecate îmi parvenea cînd şi cînd îndepărtatul suspin al mării, un lung şi tihnit suspin, vedeam luna plutind solemn printre norii subţiri tiviţi cu lumină şi casuarinele argintii ce-şi clătinau uşurel lungile plete subţiri.

„Nu cred că a fost numai milă, înţelegi, admiraţia trebuie să fi jucat şi ea un rol în acele prime întîlniri ; şi oricît ar părea de greu, pentru cine o cunoaşte bine pe Frida, să şi-o închipuie cuprinsă de exaltare, trebuie să fi fost totuşi ceva de felul acesta... pe atunci."

Frida n-a fost niciodată frumoasă, nici măcar în tinereţe. Cei ce au cunoscut-o cînd a venit aici cu copiii încă micuţi, ziceau că semăna întradevăr cu o ursoaică, pătrată şi masivă cum era. Terenurile de tenis duduiau sub paşii ei, spunea lumea, căci pe atunci juca tenis, călărea... Spera, dacă nu să slăbească, măcar să nu se mai îngraşe, căci bărbatul ei era, dimpotrivă, înalt şi slab. Malvina o cunoscuse mai tîrziu, cînd copiii erau mari, dar şi înainte, în tinereţe, se pieptăna cu părul lins adunat la ceafă într-un coc mare, cu rochii ca nişte şorţuri imense legate în talie, purtînd pe cap nişte tichiuţe rotunde de fetru sau pai, după anotimp.

„Aşa am cunoscut-o eu, o văd parcă ar fi fost ieri, şi aşa trebuie să fi fost şi în Pădurea Neagră. Pe cînd Lottie era frumoasă şi săracă... Dar faptul că o femeie tînără şi frumoasă voia să muncească pentru a trăi liberă şi independentă era un lucru excepţional pe vremea aceea... nemaipomenit aş zice, şi desigur că Frida a fost cucerită. Şi apoi... sînt sigură că Lottie i-a apărut într-una din faimoasele ei rochii fluturînde, stil liberty, cu pasul uşor şi braţele încărcate de flori. Era tipul de fată... pentru că trebuie să ne-o închipuim fată tînără, nu ? care intră în sala de concert sau în orice altă adunare ţinînd în mînă un trandafir... sau un crin. Nu este o întîmplare că Frida

a cultivat dintotdeauna cu pasiune crini la Sans Souci. Iar Lottie își pregătește și astăzi aparițiile, nu ratează una, ai văzut doar și tu."

„O, da — am spus — am văzut bine cum și le pregătește. Am impresia că la ea totul e pregătit."

„Așadar ea a fost cea care a invitat-o, înțelegi, chiar ea, Frida, după ce venise aici de cîtva timp cu bărbatul și copiii ei. Nici nu-ți vine să crezi că tocmai ea i-a organizat prima expoziție, că s-a făcut luntre și punte ca să aibă public, să vîndă." Am văzut-o în semiîntuneric clătinînd din cap cu un gest care arăta că și acum se mai miră. „Iar Lottie, firește că n-a pierdut prilejul să umble încoace și încolo ca să schițeze figuri și peisaje... atît de tipice pentru ea, atît de noi, un adevărat chilipir pentru o pictoriță. Dar cea mai mare parte a timpului a petrecut-o aici, în garajul pe care a pus stăpînire imediat, așa că nu o costa un ban, mîncînd la masa lor..."

Nu mi-am putut reține întrebarea care-mi stătea pe buze :

„Dar bărbatul Fridei ? el n-a zis niciodată nimic ? suporta să o vadă la masa lor ? n-a protestat cînd i-a ocupat garajul ?"

Și cum Malvina tăcea (simțeam că ezită să-mi răspundă), am adăugat ironic :

„Nu pot să cred că la atît se mărginește povestea celor două cucoane."

„Așa e", a oftat Malvina, de parcă întîmplarea aceasta, desigur foarte îndepărtată în timp, o mai întrista și acum. „Un al treilea personaj a intrat în scenă, era inevitabil, dar n-aș ști să-ți spun cînd. Cred că nimeni n-ar putea-o spune afară de cei trei... de protagoniști."

A tăcut iar o vreme, în timp ce eu, așteptînd să continue, mi-o închipuiam pe masiva Frida tînără, încrezătoare, poate și imprudentă, și pe Lottie care se insinua cu viclenie ; al treilea personaj nu putea fi decît Stefan.

„Multă vreme nimeni n-ar fi avut nimic de zis. Nu știu dacă n-am fost chiar eu prima care să bănuiesc înșelăciunea... căci a fost evident o înșelăciune, o încredere trădată. Dar pot să-ți spun un lucru, o amintire foarte veche, căci biata Emma trăia încă iar eu mă duceam pe atunci la Sans Souci cu destulă asiduitate. Într-o seară a fost o mică petrecere pentru noi, cei tineri, iar eu am rămas să dorm la ei, căci casa mea era prea departe ca să mă pot întoarce în toiul nopții. Dealtfel nu se întîmpla pentru prima oară să rămîn peste noapte la Sans Souci. A doua zi dimineața am coborît cu Emma la micul dejun. Frida apărea mult mai tîrziu, Abdu, servitorul — care era tînăr pe atunci — îi ducea gustarea în cameră. Stefan se afla deja la masa pregătită în loggie, iar noi abia ne așezasem la locurile noastre cînd am văzut-o pe Lottie intrînd în grădină pe portița din zidul împrejmuitor... faimoasa portiță ascunsă sub ramuri de caprifoi. Venea printre peluze și straturi de flori, purtînd în mîini o cupă mare de cristal care scînteia în soare, plină cu fragi... deci era primăvară, în mai sau iunie, cînd și caprifoiul este în floare. Pentru moment nu mi s-a părut nimic deosebit în faptul că Lottie venea dimineața la micul dejun, de vreme ce petrecuse toată iarna în garaj. Numai că băiatul, Amadeus... care de fapt se făcuse bărbat, căci noi doi sîntem de o vîrstă, pe cînd Emma era mai mică... am

auzit în spatele meu vocea ironică a lui Amadeus, care recita din Verlaine, știi, versurile acelea: *Voici des fruits, des fleurs, des feuilles et des branches...*"[1] Am înțeles imediat că nu era doar o ironie la adresa lui Lottie și a pozelor ei, pentru că l-am văzut pe Stefan înroșindu-se tot la față, dar nu s-a întors și n-a zis nimic, și am văzut-o pe Emma strîngînd din buze cu ciudă sau chiar mai rău, iar Abdu, care venea cu ceainicul, a rînjit fără jenă, ba chiar i-a făcut cu ochiul tînărului stăpîn. Nu era o simplă ironizare, repet: Lottie s-a așezat la masă dînd bună ziua în germană, a pus jos cupa cu fragi în așa fel încît să ne facă să simțim că ofranda ei era ca întotdeauna rafinată, dar nimeni n-a spus o vorbă, și cum tăceau cu toții, n-am zis nici eu nimic, cei doi tineri nu s-au atins de fragi, deci nici eu. A mîncat doar Stefan, mereu roșu la față; se uita în farfurie fără să ridice ochii, mormăind cîte ceva la care răspundea numai Lottie, dar pe un ton prea dezinvolt pentru a fi natural... Simțeam în aer ca un fel de declarație de război, chiar așa. Stefan îmi făcuse întotdeauna impresia că are o mutră de ipocrit... sau, mai bine zis, stîngaci și timid cum era, aș fi spus în primul rînd că este un om slab. Abia din dimineața aceea am avut senzația că nu era vorba de timiditate, ci de ipocrizie, și am rămas apoi cu această idee, mirîndu-mă că nu-mi venise înainte, cu atît mai mult cu cît ar fi trebuit să o pun în cumpănă cu sinceritatea Fridei, o sinceritate dusă adesea pînă la asprime... Pentru moment m-am gîndit că fiu-său îl indispusese rostind versurile acelea, dar cînd am rămas numai noi trei în grădină, Amadeus a întrebat-o cu ironie pe Emma dacă nu cumva chiar în ajun Lottie venise la masa de dimineață cu niște morcovi pe o farfurie de ceramică albastră, iar ea a zis că da, fără să rîdă, apoi s-a întors către mine și mi-a înșirat dintr-o suflare: roșiile pe negru, țelina și lăptucile pe galben, piersicile roșii pe verde crud... ca și cum acele combinații de culori ar fi fost secretul ei personal și nimeni altul nu le-ar fi putut găsi.

„Din ciuda și sarcasmul lor ieșea la iveală ostilitatea amîndurora față de Lottie, lucru nou pentru mine, absolut nou: de neînchipuit. Și apoi... acel soi de ranchiună față de tatăl lor. Asta a fost de ajuns ca să-mi trezească, nu curiozitatea, căci n-ar fi fost un sentiment prea frumos deoarece țineam la ei toți, ci o atenție pe care n-o avusesem niciodată înainte și nu mi-a trebuit multă vreme pînă să descopăr că Lottie era primită la masa lor numai pentru gustarea de dimineață, cînd Frida nu voia sau nu putea să fie de față."

De rîndul acesta tăcerea Malvinei a fost mai lungă, așa încît am întrebat: „Și pe urmă?"

„Ce-aș mai putea să-ți spun? Nimeni n-a vorbit despre asta, nimeni n-a zis niciodată nimic. Să întreb nu puteam. O tăcere de necrezut, a unor oameni care nu sînt ca noi... un alt soi. Din fericire, la moartea Emmei, Lottie nu era aici. A trimis nu știu cîte telegrame... din Japonia, cred. Dar cînd s-a întors, multă vreme n-a izbutit s-o vadă pe Frida. Eu eram primită întotdeauna cînd mă duceam la ei, și o vedeam cum mă spiona de la ferestrele garajului. Nu că ar fi fost vinovată de

[1] Iată fructe, flori, frunze și ramuri (în fr.).

nenorocire, Doamne fereşte, doar că Frida... în sfîrşit, nu voia s-o vadă. Eu înţelesesem însă ce anume stricase prietenia dintre «cele două cucoane», o prietenie care din partea Fridei fusese fără nici o îndoială sinceră şi dezinteresată, pe cînd Lottie începea să-mi pară o fiinţă foarte vicleană. Nimeni nu a vorbit, nici măcar atunci, iar biata Emma nu mai avea cum, căci buzele ei erau «pecetluite pentru totdeauna»... parcă aşa se zice, nu ?“

„Cum a murit ?“

„Iată, nici asta n-ar fi putut s-o prevadă nimeni. S-a aflat pe urmă că avea o boală de inimă, cred că o leziune congenitală, pe care probabil că o ignorau toţi. Ar fi trebuit să ducă o viaţă aproape sedentară, pe cînd ea juca tenis, călărea... ca şi mama ei, în tinereţe. Mi-o amintesc cum galopa nebuneşte pe plăjile pustii, în urma valurilor, de parcă ar fi vrut să se arunce în apă, chiuind de plăcere. Era întruchiparea bucuriei de a trăi. Am fost mîhnită profund, de fapt a fost prima mea durere adevărată. Şi n-aş mai fi continuat să mă duc la Sans Souci după vizitele de condoleanţă, pentru că mi se părea că Frida nu mi-ar fi suportat prezenţa, căci i-aş fi amintit prea mult de fata ei. Dar la scurt timp de cînd nu mă mai arătasem, a trimis după mine. A venit Amadeus să-mi spună că trebuia să mă duc la ei ca pe vremea cînd trăia Emma.“

„Iar Lottie te spiona de la fereastră. Dar spune-mi... Amadeus cum e ?“

Nu mi-a răspuns imediat, iar eu simţeam că încep să mi se închidă ochii de somn. Cred că aş fi adormit acolo, pe trepte, dacă nu i-aş fi auzit iar vocea, acum însă mai puţin vioaie.

„Pe atunci toată lumea zicea că este îndrăgostit de mine... Numai eu nu voiam să mi-o spun. Filippo începuse să-mi dea tîrcoale, iar eu, înţelegi, mă simţeam flatată. Amadeus în schimb mi se părea încă un puşti şi îl făceam să simtă asta. Şi apoi, nu era tot timpul aici. Dar cînd era, îmi dădeam faţă de el nişte aere de femeie cu experienţă, cum să zic, trăită... Trebuie să-l fi înfuriat grozav şi mi se părea că nu văd la el decît atît, adică ciudă... Poate-i dădeam impresia că necazul lui mă amuză... Ce proastă ! A fost o lovitură pentru el cînd l-am înştiinţat că m-am logodit, dar asta am înţeles-o pe urmă. Mai bine de un an nu s-a mai arătat pe aici, a rămas în Europa. Înainte de plecare mi-a spus : «Sper să fii fericită». Dar avea aerul că mă trimite la toţi dracii... pe mine sau pe Filippo.“ Mi s-a părut că a oftat. „Poveste veche, nici nu ştiu dacă Frida a bănuit vreodată ceva, căci cu el discută mai mult politică. Nu-i place că e comunist... sau aşa ceva, şi cînd sînt împreună au veşnic discuţii. Ba chiar se ceartă.“

A tăcut, şi cum nici eu nu ziceam nimic, cine ne-ar fi văzut în clipa aceea ar fi putut să creadă că stăteam acolo doar ca să ascultăm greierii ; sau ca să ne uităm cum cad molcom florile de iasomie. Marea invizibilă respira necontenit, iar parfumul nocturn al grădinii era străbătut din cînd în cînd de o boare uşoară şi sărată.

„Dormi ?“ Şi vocea ei era somnoroasă, aşa că i-am răspuns încetişor :

„Aproape. Iartă-mă..."

„Hai, a zis ea sculîndu-se. Du-te de te culcă... Tu ai vrut să-ţi povestesc, dar de rîndul ăsta cred că ţi-a ajuns."

În aşteptarea unei invitaţii ca să-mi reiau şedinţele de poză, zilele mi s-au părut foarte lungi şi încercam să le umplu golul citind una după alta, la întîmplare, cărţile din biblioteca lui Filippo, ducîndu-mă la plajă, lucrînd în grădină sub privirea binevoitoare a Malvinei şi aceea veselă, dar uşor ironică a grădinarului. În realitate, zilele n-au fost multe: vocea manierată a lui Lottie m-a chemat la telefon înainte de sfîrşitul săptămînii. În timpul drumului de la un cartier la altul, mergînd pe jos, în ciuda căldurii, pe sub copacii cu frunzişul încă verde şi des, dar care îşi pierduseră mai toate somptuoasele lor flori stacojii, mă simţeam mai puţin şovăielnică de rîndul acesta, adică mai sigură. Poate că Malvina avusese dreptate: acum ştiam destule ca să înfrunt fără prea multă timiditate a doua mea vizită la garaj.

Lottie mă aştepta, am găsit-o lucrînd în picioare la şevalet. M-a întîmpinat cu o grabă care mi s-a părut excesivă şi m-a pus să mă aşez în acelaşi loc ca şi prima oară. Scaunul era deja pregătit, aşa că nu am putut să văd dacă portretul meu se afla în acelaşi stadiu, şi n-am văzut nici umbreluţa japoneză. M-am gîndit că poate nu-i mai trebuia, dar observasem că aruncase o pînză mare de o culoare neutră peste florile şi păsările pestriţe de pe paravan, care acum servea drept fundal. N-am îndrăznit să întreb nimic şi dealtfel nici n-aş fi putut, pentru că de cînd intrasem, Lottie vorbise

tot timpul, ca şi cum ar fi vrut să mă împiedice să deschid gura, spunînd pe un ton degajat şi amabil banalităţi despre vreme, anotimp şi ora de zăduf la care venisem. Dar pe faţa mea trebuie să fi plutit o uimire uşor interogativă, căci după cîteva minute, surprinzînd privirea pe care o aruncam în jur, a murmurat ca pentru sine continuînd să picteze: „Am făcut unele schimbări... da, am ales alt fond". şi a continuat să dea cu penelul, să amestece culorile pe paletă, strîngînd pleoapele din cînd în cînd cu capul dat pe spate ca pentru a privi de la distanţă.

Mi-a venit să rîd — din cauza umbreluţei, care evident n-avea să mai apară — şi am încercat să mă stăpînesc, dar am simţit că mi se crispează buzele, mi se umezesc ochii. A observat şi ea, iar puţin după aceea a spus cu şiretenie:

„Te prefer aşa... Ştii, cel mai rău este cînd modelul trebuie să-şi stăpînească un căscat. Plictiseala descompune figura... de parcă îi cad toate trăsăturile. Nu ştiu dacă mă înţelegi", şi s-a uitat la mine căscîndu-şi mari ochii fosforescenţi.

Tocmai voiam să-i spun că înţeleg foarte bine (totuşi îmi inspira încă niţică teamă), cînd uşa s-a deschis brusc şi micul pătrat de lumină ce se proiecta de afară pe rogojină a dispărut umbrit de ceva foarte mare şi gros. Curioasă, m-am întors să mă uit, şi am văzut în prag un trup enorm, negru, învăluit într-un şal uriaş, cu capul înfăşurat în negru şi o faţă mare şi palidă din care mă priveau doi ochi de o culoare indefinibilă, veseli însă, foarte vioi şi scînteietori. Am dat să mă ridic, dar m-a oprit un gest brusc şi energic al mîinii ivite de sub şal, şi o voce tot atît de energică a spus

sec: „Nu, nu, n-am venit ca să deranjez... Nu luați seama la mine, vedeți-vă de lucru", și din doi pași mari, Frida — căci ea era, am înțeles imediat — s-a apropiat greoi de un taburet din spatele lui Lottie și s-a așezat adunînd pe genunchi capetele șalului, în timp ce marginea fustei lungi și largi se lăsa peste doi pantofi mari, negri.

Nu m-am putut opri să nu-i zîmbesc de mult ce-mi plăcea s-o văd așa imensă pe taburetul micuț care dispăruse ascuns în întregime. Părea așezată pe o stîncă în mijlocul mării, străină de tot ce o înconjura, vreau să zic de toate nimicurile acelea din jur, care nu se potriveau de fel cu simplitatea și bruschețea ei. Îți dădea senzația unei persoane foarte curate și mi-am închipuit imediat două tălpi mari, netede și trandafirii, în enormii pantofi negri. Un fel de fortăreață închisă, greu de cucerit, totuși cu o privire cordială, care mă cerceta cu simpatie, și după ce s-a uitat de mai multe ori la mine și la pînza pe care Lottie, impasibilă, continua să lucreze, a scos cîteva mormăieli, apoi a exclamat: „Dar ești mult mai tînără decît în portret!" Am rămas și eu neclintită, și a adăugat: „Ești și mult mai simplă", iar vocea păru să capete o ușoară nuanță de ironie, parcă disprețuitoare: „Nu înțeleg, Lottie, de ce ai încercat să o faci ca pe un păun care-și înfoaie coada."

Ochii lui Lottie s-au strîns pînă ce au ajuns două dungulițe de gene fremătătoare, buzele aproape că i-au dispărut, iar în capul meu a țîșnit ca un fulger întrebarea: „Păi... astea două chiar se urăsc?"

Dar a durat doar o clipă, acum Lottie zîmbea, și cu gesturi foarte vioaie punea jos penelurile și paleta, împingea șevaletul în spatele unei draperii, ca pentru a-l lua de sub ochii noștri și ne propunea să bem un ceai: firește rece. Frida se uita în jurul ei, avînd aerul că se simte dintr-o dată fără rost sau de prisos și începuse iar să mormăie, de rîndul ăsta pe nemțește. Mi se părea că înfățișarea ei exprimă nu numai o sinceritate care nu se potrivea cu cadrul acela, dar și o înțelepciune de care simțeam nevoia să mă agăț, să o savurez din pricina nemărturisitei dar veșnicei mele nevoi de mîngîiere. Mare și solidă cum era, te ducea cu gîndul la un dulap din acelea vechi care se moștenesc în familie, și cînd le deschizi constați că sînt pline cu lucruri bune și folositoare și te învăluie cu un parfum din alte timpuri, de levănțică sau stînjenei. Pe cînd Lottie, cu frumoșii ei ochi alungiți spre tîmple — ca ai reginelor egiptene moarte de tinere cu mîinile încrucișate pe pieptul mic și rigid — cu frumosu-i păr argintiu care se ondula grațios în jurul feței, mi se părea tot atît de falsă și prăfuită ca numeroasele ei flecușteţe.

De fapt, mă așteptam să le aud revenind în franceză sau în germană la fraza care mă amuzase, „de ce ai încercat să o faci ca pe un păun care-și înfoaie coada", una ca să-și înăsprească eventual critica, iar cealaltă ca să se apere ori să se justifice; n-au mai zis însă nimic, iar cînd m-am gîndit să o întreb timid pe Lottie dacă îi ajunsese timpul cît am pozat, a spus că da; că în ziua aceea nu fusese vorba chiar de o ședință de lucru: mă chemase, de fapt, ca să mă prezinte, „așa cum mi-a promis — a subliniat această frază — doam-

nei Gunter", și a arătat spre ea, care acum ședea pe divan, de parcă pînă atunci n-aș fi avut prilejul s-o văd. Frida s-a ridicat curînd în picioare, după ce-i dăduse lui Lottie paharul încă pe jumătate plin cu ceai, mormăind că băuturile reci nu-i plăceau nici chiar pe zăduf, și m-a invitat să merg cu ea la vilă. „Sînt doar doi pași... *C'est tout près d'ici.*" Apoi i-a mulțumit în germană lui Lottie, s-a scuzat că întrerupsese ședința și i-a comunicat, după cît mi s-a părut, unele aprecieri privitoare la portret, printre care a strecurat și cîteva laude, pe care Lottie le-a ascultat cu o față zîmbitoare și impenetrabilă. Mi-am zis că în încăperea aceea Frida era ca un elefant într-un magazin de porțelanuri : paravanul, pipele, amuletele, tot ce era acolo putea să zboare în țăndări la cea mai mică mișcare. Nu s-a întîmplat însă nimic de felul acesta, Lottie a spus cu un aer amabil că avea să-mi telefoneze pentru o altă ședință de poză, poate ultima, și pe cînd ieșeam împreună pe ușița camerei, am avut din nou impresia că „doamna Gunter" abia avea loc să treacă.

Distanța dintre garaj și zidul înalt de împrejmuire era într-adevăr scurtă, dar mi s-a părut extrem de lungă, în parte pentru că doamna umbla foarte încet, dar mai ales pentru că o lăsase pe Lottie în prag, fără să o invite să vină cu noi (ea ne aruncase o privire ironică și disprețuitoare, dar apoi dispăruse), lucru care m-a tulburat de parcă aș fi fost eu de vină.

Nu era vînt, marea era diafană ca întotdeauna în zilele de *hamsin,* nu se vedeau turturele prin brazdele nisipului, caprifoiul ce îmbrăca zidul emana un parfum violent, și cînd am împins portița ca să intrăm în grădină, o ramură înflorită mi s-a agățat în păr. Frida m-a ajutat rîzînd să-mi desprind șuvițele încurcate, apoi a zis arătînd spre turbanul ei de mătase neagră, bine strîns : „Mie nu mi se poate întîmpla așa ceva". Se oprise de mai multe ori din mers ca să-mi pună întrebări și, privindu-mă în ochi cu voioșie, a vrut să știe cîți ani aveam, dacă era adevărat că mă născusem în Italia și învățasem germana la școală, iar apoi rămăsesem singură pe lume după moartea bătrînei mătuși. Grădina am recunoscut-o imediat după descrierea Malvinei ; semăna dealtfel cu toate grădinile din cartierele rezidențiale de pe malul mării sau de pe coastă : cascadele de trandafirași agățați grațios pe arcadele de lemn vopsite în verde ce se arcuiau peste alei, iarba catifelată, șirurile dese de gladiole drepte ca niște săbii, cu corole aprinse în toate culorile și iedera pe chioșcuri, iasomia și bougainvilleele pe ziduri și stîlpi. Terenul urca ușor în partea dinspre mare, care acum nu se mai vedea, deoarece vila Sans Souci era construită pe culmea unei faleze înalte. De la zidul dinspre nord pornea scara de piatră ce cobora pe plajă, închisă sus cu o poartă, dar ca să vezi din nou marea, trebuia să urci sus în loggie, către care mă conducea acum doamna Gunter.

„Să intrăm pe aici", îmi spusese.

Treptele terasei porneau chiar de pe pajiștea de jos, iar în zidul de lîngă scară am văzut săpată o grotă în imitație de stîncă, umedă, cu picuri de apă pe pereți, unde printre mușchi și părul Maicii Domnului era încastrată în fund o oglindă mare, verzuie. La gura peșterii înfloreau niște crini su-

perbi, a căror mireasmă suavă m-a învăluit imediat.

„Sînt florile mele preferate", a spus Frida cu voce scăzută. Se oprise și îi privea cu duioșie, ca și cum ar fi fost niște copii, și într-adevăr, corolele mari, multiplicate de oglindă în unduirea lor ușoară, păreau să-și intensifice albul pur și strălucitor, răspunzînd astfel admirației noastre.

„Îi cultiv ca să-i pictez... albul e o culoare abstractă. Infinită, aș zice, pentru că o poți interpreta la infinit. Adevărul este că nu pictez altceva... așa că lumea zice despre mine : «Cine ? Frida Gunter ? aia căreia îi trebuie zece ani ca să picteze o varză ?»" Avu un rîs ironic la adresa malitiei oamenilor. „Doar că nu e o varză, ci sînt crinii mei." În timp ce urcam, s-a oprit la jumătatea scării și a adăugat cu un ton triumfător : „Dar eu știu că am dreptate, deși Lottie îmi spune «de ce nu faci și altceva ?» Lottie a fost profesoara mea cu mulți ani în urmă, cînd am început... Știai asta ?"

„Nu, am răspuns timid, dar în grabă, vrînd parcă să mă apăr, eu am sosit de curînd aici, și nu știu nimic despre nimeni."

„A, foarte bine. E minunat să nu știi nimic despre nimeni, e un adevărat noroc. Toate cîte le afli nu sînt mai niciodată frumoase."

Era poate o aluzie la alte răutăți, la cele ale lui Filippo — m-am gîndit eu — la muzica „laxativă" de la seratele lor. Mă simțeam parcă cu musca pe căciulă, deși în realitate eram nevinovată, biata de mine, și în ciuda speranțelor ce-mi încolțiseră în fundul sufletului, aș fi vrut să plec de acolo, să mă văd singură. Cu toate acestea, simțeam față de ea o simpatie sinceră, la fel cu cea pe care păream să i-o inspir și eu. Dacă nu, de ce m-ar fi invitat ?

Holul în care intrasem dînd la o parte o draperie mare între două coloane era aproape întunecat și minunat de răcoros. Îndată ce ochii mi s-au obișnuit cu penumbra, am văzut în fund o scară mare de stejar și de jur împrejur divane, fotolii și măsuțe împrăștiate peste tot ca într-un salon. Prin ușile deschise se zăreau alte saloane, un fel de studio cu un imens pian cu coadă, o sufragerie, totul vast, spațios și strălucind de lemnărie și metal lustruit, de cornișe aurite și geamuri luminoase. Am avut sentimentul unui fast insolent, vechi și greoi, întreținut într-o riguroasă curățenie ; și am simțit și mai mult lucrul acesta cînd pe una din uși a apărut un servitor care a murmurat ceva în așteptarea poruncilor. Era îmbrăcat în caftan alb cu mîneci largi — livreaua obișnuită a servitorilor din casele bogate — încins în talie cu un brîu roșu și încălțat cu papuci roșii, datorită cărora intrase cu mersul acela ușor și tăcut. Strălucea și chipul lui impasibil și frumos modelat, destul de închis la culoare, cu reflexe arămii, dar ceva nedefinit îmi spunea că trebuie să fi fost destul de bătrîn, deși era înalt și se ținea drept, iar supunerea ce însoțea trufia lui naturală era doar aparentă ; așadar, teatrală.

„Acesta e Abdu", a spus doamna, rîzînd încetișor cu buzele strînse, care se umezeau ușor cu salivă, amănunt pe care-l mai observasem, apoi se adresă servitorului, adăugînd tot în franceză : „Iar dînsa e domnișoara care o să vină poate să locuiască la noi... Acum adu-ne ceaiul. Să fie cald, te rog."

El m-a privit, şi-a atins fruntea şi pieptul, a făcut către doamna Gunter o uşoară plecăciune, apoi s-a retras de-a-ndaratelea pînă la marginea covorului, ca să nu ne întoarcă spatele plecînd şi şi-a făcut ieşirea teatral.

„Nu pot să beau băuturi reci, căci mă fac să transpir şi mai tare", a spus ea în timp ce se aşeza pe divanul cel mare din mijloc, arătîndu-mi fotoliul de alături. A lăsat să-i alunece pe braţe şalul negru şi a oftat, de rîndul ăsta fără să zîmbească : „Sînt o biată bolnavă, asta sînt. Mi-e veşnic frig. dar din cînd în cînd mă trec c˘ldurile şi atunci mă fac lac de apă. De aceea trebuie să fiu bine îmbrăcată, ca să nu se răcească sudoarea pe mine. Ar fi periculos, aş risca o bronşită sau o pneumonie. Şi capul trebuie să mi-l ţin acoperit... aproape întotdeauna."

Eu abia dacă o auzeam. Rămăsesem neplăcut surprinsă de fraza spusă servitorului : o să vină poate să locuiască la noi. De ce i-o spusese lui şi nu lui Lottie, de pildă ? sau mie, care eram obiectul în cauză ? Dar ea a părut că nu observă nimic, aşa că n-a luat seama la stînjeneala şi uimirea mea. (Pe urmă aveam să mă învăţ cu bruscheţea dezinvoltă cu care aborda sau tranşa un subiect, sau pur şi simplu anunţa ceva nou, fără a-i lăsa celuilalt răgazul să întrebe, să explice sau să se apere.) Am început aşadar să ascult iar ce zice : îmi vorbea despre activitatea ei, o mică lucrare la care scria, dar fără să-mi spună dacă era un studiu sau o naraţiune.

„Aş avea nevoie de cineva care să transcrie..., adică să dactilografieze ceea ce scriu... căci într-adevăr este aproape ilizibil ! Adevărate hieroglife ! Dacă nu am timp sau chef să transcriu imediat, nu mai pot nici eu să descifrez ce am scris !"

Acum rîdea iar, şi în timp ce vorbea a pomenit şi de soţul ei, dar mai întotdeauna pe tonul afectuos cu care se vorbeşte despre un bun camarad faţă de care trebuie să ai răbdare şi indulgenţă.

„Dumneata eşti prea tînără ca să ştii... şi după cîte am înţeles, tatăl l-ai pierdut de mică, nu ai nici fraţi, aşa că nu poţi şti ce înseamnă bărbaţii într-o familie. Întreab-o pe Malvina, ea chiar că ştie, cu bărbatul pe care-l are !"

Bărbatul pe care-l avea era vărul meu Filippo, singura rudă ce-mi rămăsese pe lume, care mă primise în casa lui într-un moment atît de greu pentru mine, şi faţă de care, măcar din decenţă, trebuia să mă arăt recunoscătoare. Am fost pe punctul de a-i răspunde singurul lucru pe care l-aş fi putut spune, deşi ştiam că nu era adevărat, şi anume că cu bărbatul pe care-l avea şi care era un om deosebit, Malvina părea fericită, dar am fost întrerupte şi distrase amîndouă de Abdu, care venise să ne servească ceaiul în ceşti japoneze de o mare fineţe. Doamna Gunter continuă să vorbească, adresîndu-se cînd lui, cînd mie, aşa că n-am mai avut chef să iau apărarea lui Filippo, căci sîcîiala îmi trecuse. Mi se părea mai util să adun în tăcere cît mai multe impresii asupra locului şi a oamenilor şi să vorbesc cît mai puţin despre mine, chiar dacă purtarea mea mă putea face să par nu atît timidă cît abilă sau ipocrită, şi observam între timp că servitorul, cînd se afla în spatele stăpînei, mă privea cu o cu-

riozitate poate binevoitoare, dar nu lipsită de o oarecare impertinență, măcar pentru faptul că nu-și pleca ochii atunci cînd privirea mea o întîlnea pe a lui. Un servitor stilat și respectuos, după cum auzisem spunîndu-se în jurul meu, nu trebuia să-și privească în față stăpînii sau pe invitații lor decît cînd era întrebat, primind astfel îngăduința să o facă. Aceste reguli sau pretenții mi se păreau rasiste și oarecum inumane, totuși mă simțeam prost văzînd că mă scrutează astfel, ca și cum mi-ar fi măsurat aspectul fizic, rochia de pe mine, cu aerul de a cîntări dacă aveam să fiu sau nu o persoană maleabilă, de vreme ce eram poate sortită să vin la Sans Souci ; dar între timp putusem și eu să constat că era în vîrstă, deși știam că la oamenii de culoare e greu să-ți dai seama pe loc și cu exactitate de vîrsta lor. Cînd a isprăvit cu ceremonialul, doamna Gunter s-a sculat în picioare adunîndu-și șalul, și m-am sculat și eu, nădăjduind că voi putea să plec. Dar nu. Voia să mă ducă să vizitez vila, așa că am început imediat cu studioul, unde s-a oprit lîngă pian, a pus mîna pe el și mîngîindu-i cu afecțiune lemnul frumos, mi-a spus că acela era „bunul prieten“ al lui Stefan, bărbatul ei, aproape „rațiunea lui de a trăi“.

„Reuniunile noastre muzicale se țin aici, dar lumea stă de obicei în hol, unde e mai mult loc și acustica este într-adevăr perfectă. Sper că îți place muzica ?“

Tonul ei voia să zică : „Ar fi mare păcat să nu-ți placă, fiindcă probabil vei veni să locuiești aici“, și am prins ocazia din zbor : îmi plăcea muzica, desigur, ba chiar foarte mult, deși nu avusesem posibilitatea să cunosc destulă și nici să-mi fac o educație muzicală. Eram o profană, cu alte cuvinte, iar „vărul meu Filippo“ se indigna adesea de marea mea ignoranță.

„Totuși nu e deloc surprins, fiindcă știe prea bine că în Italia, educația muzicală se află la un nivel foarte scăzut... nivel zero, cum zice el, ea nefiind accesibilă decît celor ce i se dedică în mod special.“ Acum urcam scara cea mare de stejar și eu continuam să spun că nici n-aveai cum să-ți faci o cultură muzicală într-un colegiu de călugărițe ca acela în care fusesem internă. Era și așa un miracol că izbutisem să învăț acolo să scriu și să citesc. Dar speram să repar acum lipsurile.

„O să învăț... O să mă ajute vărul meu Filippo.“

Iar aici am provocat-o direct, oprindu-mă în loc și privind-o în ochi :

„Cred că este o autoritate în materie... sau poate mă înșel ?“

„Nu te înșeli. E incontestabil o autoritate. Văd că ții la el.“ Mi-a pus o mînă pe umăr, ne oprisem în mijlocul palierului vast de la etajul întîi. „Ești o fată cinstită, și asta îmi place.“ Vedeam pe chipul ei un aer de satisfacție pe care trebuie să-l fi avut și eu, ca și cum ne-am fi spus un lucru foarte important.

Am continuat apoi să vizităm odăile care erau mari și luminoase, deși ferestrele și obloanele erau închise din cauza zădufului. Toată lumea spera, a spus ea, ca de la un ceas la altul să se „întoarcă“ vîntul și să aducă dinspre mare, odată cu vuietul valurilor, mirosul proaspăt de sare și

alge, atît de plăcut și odihnitor după arșița pe care ne-o trimitea deșertul de atîtea zile.

„Asta e o țară a vîntului, totul e hotărît de vînt, și viața și moartea."

Camera ei se afla lîngă un birou — al ei, evident — care mi s-a părut vesel, mobilat în așa fel încît te ducea cu gîndul la o studentă tînără și harnică : lîngă fereastră, primind lumina din stînga, se afla o masă mare din lemn alb de paltin, pe care erau împrăștiate foi de hîrtie și dosare, pe pereți rafturi cu cărți pînă la tavan, iar pe unde mai rămînea puțin spațiu erau prinse pe perete, fără ramă și geam, reproduceri mari și frumoase de tablouri celebre, clasice și moderne.

„Sînt prietenii mei — zise arătînd către ele — dar nu vreau să fie mereu aceleași, îmi place să le schimb. Vederea lor mă ajută mult, indiferent la ce aș lucra."

Într-un colț era un șevalet la fel cu cele ale lui Lottie, și pe el se afla o mică pînză : corole albe de crini se detașau pe un fond neutru. Mi s-a părut că erau redate rigid, fără nici o vibrație. Dragostea care o îndemna să-i zugrăvească nu izbutise să le dea strălucire.

„Oh, nu sînt gata încă — murmură ea văzînd că-i privesc — apoi adăugă melancolic : cine știe dacă o să ajung să-i termin vreodată. Arătă înspre o ușă din partea de jos a unei biblioteci. Acolo sînt o mulțime. Ți-am mai spus, o iau mereu de la început, sînt încăpățînată. Albul lor trebuie să fie absolut... Nu știu dacă mă înțelegi, un alb ideal, cum nu există poate decît în paradis. Firește, dacă există un paradis. Încep să rîdă ca de obicei. Poate există doar infernul,

ăsta în care trăim... și încă unul." Pe buzele ei explodau mici bășicuțe de salivă. Mai aruncă o privire către pictură și adăugă ca o încheiere : „Trebuie să fie incandescenți și totodată duioși."

Apoi le întoarse brusc spatele și mă conduse într-o cameră mică, ce părea mai izolată, dincolo de palierul vast, dar destul de spațioasă ca să încapă în ea tot mobilierul unei camere de locuit. Odaia era drăguță, avînd un balconaș acoperit, îmbrăcat de ramurile înflorite ale unei bougainvillee rubinii. Se vedea rada și plaja și marginea apei nemișcate pe țărmul nisipos. Salteaua strînsă sul pe pat arăta că odaia era nelocuită pentru moment, dar știam de la Lottie că băiatul lor, Amadeus, era așteptat pe curînd, și ca să zic ceva, căci mă simțeam stingherită, am întrebat dacă era camera lui.

„Nu — spuse ea — a lui este mult mai mare. Împrăștie peste tot o groază de lucruri, e așa de dezordonat... Asta o ținem pentru musafiri."

„Frumoasă priveliște", m-am mărginit eu să spun, privind spre balcon. Înțelesesem că-mi era destinată dacă aveam să accept o ofertă care însă nu-mi fusese făcută încă, și nu voiam s-o solicit în nici un fel ; mi s-a părut că privirea ei malițioasă îmi supraveghea rezerva. Apoi, ca și cum privindu-mă i-ar fi venit în minte portretul pe care mi-l făcea Lottie, exclamă pe neașteptate :

„Cine știe ce i-o fi venit să te picteze cu o umbreluță. Eu nu te văzusem încă... și totuși am înțeles imediat și i-am spus-o. Era o neghiobie de prost gust și demodată. Unde mai vezi azi o fată care să poarte umbrelă de soare ?"

Între timp coboram scara, iar ea începuse din nou să mormăie, clătinîndu-și capul înfășurat în negru.

„Din fericire, m-a ascultat și a ras tot fondul acela... acum e mai bine, e mult mai bine."

Răspunsul meu i s-a părut desigur nițel ironic, cînd i-am spus că Lottie nu mă lăsase să văd nimic la ultima ședință, ba avusese chiar aerul că vrea să-mi ascundă ceva, căci ea se grăbi să adauge :

„O, dar Lottie e foarte talentată, să știi, poate să facă un lucru excelent într-o singură după-amiază. Ceva la care să nu mai revină apoi, pentru că nu va fi nevoie." Dar generozitatea ei n-a putut merge mai departe, căci după o ezitare, a oftat. „Dar nu un portret, firește."

„Mi s-a mai spus asta."

A fost o imprudență din partea mea, căci s-a oprit la mijlocul scării ca să mă privească din nou, dar de rîndul acesta cu un aer dezaprobator.

„Filippo și Malvina, nu ?" apoi coborî mai departe și continuă să mormăie parcă mai mult pentru ea. „Se vorbește mult în casa aia... despre toți și despre toate. Sînt inteligenți, nu ? Grozav de inteligenți, și ei și prietenii lor ! În avangardă, cum se zice. Dar nu au întotdeauna dreptate... și nu trebuie să creadă că sînt singurii care știu anumite lucruri și se pricep să le judece. De cîte ori nu i-am spus Malvinei : nu vă paște primejdia să muriți de prea multă modestie. Ar fi cazul să-și cîntărească mai bine cuvintele, mai ales față de cei tineri. Nu trebuie... nu se cuvine să propagi idei greșite, judecăți eronate... sau nesincere. Trebuie să fim prudenți. Prudenți și cinstiți."

Avea tonul unuia care reproșează cuiva că nu ține socotelile cum se cuvine : contabilitatea era greșită, adunările și scăderile nu erau corecte, erau unele scăpări, ceva ce trebuia îndreptat. Impresia mea se datora desigur faptului că nu avea nicidecum atitudinea sau înfățișarea unui om care iubește muzica, formele, poezia și crinii. Într-adevăr, cuvintele pe care mi le-a spus cînd eram în prag, gata să-mi iau rămas bun cu timiditate, în ciuda cordialității pe care mi-o arătase tot timpul, se potriveau mult mai bine cu manierele și caracterul ei.

„Bine, am să telefonez familiei dumitale, adică Malvinei. Prefer să tratez cu ea. Sînt singurele rude pe care le ai, nu ? Ești încă atît de tînără încît nu e bine să iei o hotărîre fără să te sfătuiești cu ei. Trebuie să ai pe cineva care să te tuteleze, care să te poată ajuta cînd ai de luat o hotărîre... și să controleze cam ce ai de gînd.

I-am văzut parcă în ochi o licărire de șovăială sau de duioșie, apoi mîna ei mare s-a agitat îndelung în aer, salutîndu-mă pînă am ajuns la poartă.

V.

TOTUL S-A PETRECUT ATÎT DE REPEDE — ca-n basme, ar fi trebuit să-mi zic, dar nu mă simțeam deloc un personaj de basm — încît după

cîteva zile m-am și pomenit mutată chiar în camera cu balconașul înflorit de bougainvillee. Vîntul se „întorsese", inevitabila furtună trecuse, iar acum valurile albastre veneau dinspre larg și eu le vedeam de sus alungindu-se leneș pe nisip. Muchiile stîncoase, care înaintau în apă de o parte și de alta a radei ca niște șerpi mari și lungi, o apărau de violența mării, așa încît și pe timp de furtună valurile se spărgeau dincolo de ele, ajungînd în radă potolite și spumegînde. Nu mă mai săturam să tot ies pe balcon ca să privesc apa, cerul, culorile vii ale grădinii, în loc s-mi așez lucrurile. Spațiul de care dispuneam nu era prea mare, atît din cauza dimensiunilor camerei cît și a mobilelor puține : dar și eu aveam atît de puține lucruri încît pentru moment îmi era de ajuns. Privind la cele atîrnate în dulap și rînduite pe etajera rămasă cam goală, mi-am zis : „Îndată ce o să am ceva bani pe care să-i cheltuiesc liniștită — și gîndul mi-a zăbovit pe acel „liniștită", așa cum făceau valurile pe plajă — o să-mi cumpăr cărți, rochii."

Mă simțisem nițel umilită cînd mi s-a mai oferit o etajeră în cameră („pentru cărțile dumitale", zisese Frida) și un dulap suplimentar pe care mi l-a arătat Abdu pe coridor, chiar lîngă ușa mea. N-avea de unde să știe cît de goale erau sertarele din mica și eleganta comodă ! Dar acum mă gîndeam cu bucurie la rochiile noi, în timp ce priveam cam neliniștită la cărțile din raft. Prea puține erau ale mele, majoritatea le moștenisem de la mătușa Albina. Vîndusem toate mobilele ei, atît de urîte și de banale, luînd pe ele cîteva guinee. Dar nu prevăzusem că și de cărți aveam să mă rușinez : erau romane ieftine, traduse mai toate din franceză.

„Biată mătușă Albina — mi-am zis privindu-le — nici măcar atît n-o să-mi rămînă din lucrurile tale."

Frida fusese amabilă, cu bruschețea ei obișnuită. „Acum nu trebuie să te gîndești la nimic, trebuie doar să te odihnești. Poate că nu-ți dai seama, dar ieși dintr-un fel de traumă. Încearcă să te obișnuiești cu casa, bucură-te de plajă și de grădină și cînd o să te simți mai bine, o să stăm de vorbă."

„Dar n-am avut nimic..." Aproape că mă bîlbîiam. „Mă simt foarte bine, nu am nevoie de odihnă, pot să mă apuc de lucru imediat."

„O să faci cum zic eu. Ai băgat, sper, de seamă că nu-mi place să fiu contrazisă și în schimb îmi place grozav să se facă cum vreau eu." Rîdea ca întotdeauna, iar pe mine începea să mă amuze felul ei de a fi, dar nu voiam să se vadă și cu atît mai puțin să-și dea ea seama.

Adevărul e că aveam chef să mă amuz. Viața nu-mi oferise încă nimic, dacă se poate numi „nimic" grația juvenilă a cărei imagine mi-era răsfrîntă de oglindă de cîte ori mă mișcam prin cameră : căci aveam pe perete o oglindă lungă și îngustă, în care mă puteam vedea din cap pînă-n picioare ; cu asta nu mă învățasem încă, tresărind de fiecare dată de parcă ar mai fi fost cineva în cameră. Avusesem o copilărie întunecată, plină de temeri și spaime, o adolescență la fel de tristă, măcar din pricina atîtor morminte pe care le văzusem închizîndu-se asupra acelor ființe dragi și plăpînde care nu mă învățaseră nimic decît să oftez și să mă tem. Prea veseli nu fuseseră nici anii

petrecuți cu bătrîna mătușă, iar scurtul răstimp cît am stat la Filippo și Malvina mă făcuse să simt că eram dezarmată și neștiutoare. De aceea, tot ce aveam era ceea ce-mi spunea oglinda, și cîteva guinee în portmoneu. Dar acum ajunsesem oare la o situație ? Frida îi telefonase Malvinei a doua zi după vizita mea la Sans Souci și propusese ca, deocamdată, dacă n-aveam ceva mai bun de făcut, să vin ca secretară la ei, pentru că și ea și soțul ei aveau destule să-mi dea de făcut, și nu va fi necesar să mă duc la biroul lui din oraș. Lucrările ce-mi erau destinate le puteam face foarte bine acasă : să traduc, să copiez, să clasez. În ce o privea pe ea, depindea de „inspirație", și tocmai de aceea prefera să locuiesc la Sans Souci, unde era loc berechet, din păcate ! și m-ar fi avut la-ndemînă la timpul potrivit. Sănătatea ei șubredă o obliga adesea să stea la pat, iar prezența unei fete tinere în casă, care să-i țină tovărășie și să-și asume unele obligații în locul ei era chiar soluția pe care o căuta de mult.

Spusese : „Am impresia că verișoara ta e tocmai persoana potrivită și are o fire agreabilă." (Malvina era una din rarele persoane pe care le tutuia Frida.) „E doar nițel speriată." Oferise, așadar, casă, masă și un salariu. Malvina acceptase pe loc, fără să mă mai întrebe (eu nu eram acasă cînd au vorbit la telefon) iar Filippo găsise și el că „nu era rău", strîmbînd totuși din nas ca întotdeauna cînd lucrurile se făceau peste capul lui.

„O să ai avantajul de a fi ca în familie", zisese el, apoi adăugase „și dezavantajul... vezi să n-ajungi să faci pe camerista. Dacă se întîmplă așa, ia-ți tălpășița. Sînt doar niște burghezi, să nu uiți asta nici o clipă, fă-te respectată încă de la început. Nu trebuie să-i duci tava, și nici paharul cu apă seara. Pentru asta au slugi."

„Ce vorbe sînt astea ! Vrei chiar să o sperii ?" Malvina era aproape supărată. „Ca și cum n-ai ști că au vreo doi, trei servitori pe lîngă Abdu și femeia care face paturile, coase și calcă, așa că Lisa n-o să aibă de făcut decît ce i-a propus Frida. Dar tu, cînd nu înghiți pe cineva, nu mai iei seama la ce spui... și pe urmă zici «slugi» în loc de «servitori». Burghez ești și tu, dragul meu. Lasă, nu te mai zbate ca un pește. Ești un burghez «de stînga», care scrie muzică din amuzament și nu pentru bani. Asta-i tot."

„Din amuzament !" și Filippo, care într-adevăr părea să se zbată ca un pește, devenea furios, sau măcar voia să pară astfel, căci îi plăcea grozav să joace teatru, să pozeze. „Dacă o iei așa, fă-mă de-a dreptul diletant !"

Pretenția lui de a fi considerat drept profesionist în muzică îi cam mira pe toți, și dacă nu era cu totul absurdă, era oarecum inexactă. De slujba lui, cu care izbutea să se întrețină cu destulă dare de mînă pe el și pe Malvina, nu făcea caz, dimpotrivă, nu pomenea niciodată de ea. Nu pentru că i-ar fi fost rușine ; din contră, îl auzisem de multe ori lăudîndu-se de față cu mine că e un excelent om de afaceri, cu vederi moderne și foarte expeditiv. Dar adevărata lui profesie era muzica. „Eu sînt compozitor", zicea el, evitînd cu ostentație să vorbească acasă despre afaceri, și nici nu voia să frecventeze lumea ce gravita în jurul numeroaselor bănci indigene și străine și la Bursa bumbacului, oameni cu care avea de-a face zi de

zi, chiar dacă faptul că-i ţinea la distanţă de viaţa lui particulară cu o atitudine uşor nuanţată de dispreţ i-ar fi putut aduce unele prejudicii. Malvina îmi vorbise cu oarecare amărăciune despre acest refuz al lui de a face vreo concesie oamenilor de pe urma cărora trăiau („bine ne-ar merge dacă am aştepta să avem ce mînca de pe urma muzicii lui !"), dar Filippo susţinea că arta şi politica erau treburile lui personale şi „oamenii ăia" trebuiau ţinuţi la distanţă, că limbajul lor nu avea nimic de-a face cu propriul lui limbaj şi cu acela al prietenilor săi. De aceea, în ciondăneala dintre cei doi soţi, atitudinea Malvinei mi se părea nedreaptă şi oarecum meschină, şi mă simţeam înclinată să-i dau, de rîndul acesta, toată dreptatea lui Filippo, ba chiar îl justificam, găsindu-l curajos şi consecvent. Mă mutasem aşadar la Sans Souci, ducînd cu mine sentimentul unei neprevăzute şi prietenoase solidarităţi faţă de vărul meu : ştiam că pătrund într-un loc unde era nu numai privit cu ostilitate ci de-a dreptul exclus, foarte hotărîtă să nu îngădui nici o critică la adresa lui ca om sau ca artist, care să nu fie cinstită şi convingătoare.

Lottie nu mă mai chemase să pozez, iar eu tot ezitam să-i fac o vizită de politeţe, ca să-i mulţumesc, deoarece în casa ei şi prin bunăvoinţa ei o cunoscusem pe Frida, dar mă temeam să nu creadă că vreau să-mi sporesc numărul şedinţelor, pe cînd eu mă şi hotărîsem să nu accept nici o remuneraţie în cazul cînd mi-ar fi oferit-o. Între timp uitasem de un amănunt din relatările Malvinei : micul dejun. Frida se scula tîrziu, lucru pe care-l ştiam, şi poate de aceea dăduse dispoziţia ca gustarea de dimineaţă să-mi fie adusă în cameră, sau

poate era doar o iniţiativă a lui Abdu. Dar a doua sau a treia zi, cerul a fost atît de limpede dimineaţa iar marea atît de liniştită şi îmbietoare, încît mă apucase subit o poftă grozavă de o baie bună, îmi pusesem costumul sub halatul de baie şi pantofii de pînză cu talpă de sfoară ca să cobor scara — care de fapt nu era chiar o scară, ci nişte bolovani năpădiţi de buruieni — cu gîndul că o să mă întorc înainte de a se scula Frida şi că bărbatul ei trebuia să fi plecat deja. Am intrat fără grijă în sufragerie, aproape în fugă, convinsă că nu era nimeni : dar tocmai în pragul uşii cu geamuri deschisă spre loggie — pe unde ar fi trebuit să trec eu — Stefan stătea la o masă mică luîndu-şi gustarea, iar din fund a apărut chiar atunci Lottie, aducînd o frumoasă lăptucă de un verde fraged într-un coşuleţ de ceramică albă şi roz. Spaima ce m-a cuprins mi-a tăiat pofta de rîs care m-ar fi apucat fără îndoială dacă nu m-ar fi văzut nimeni, dar să fac stînga-mprejur şi să dispar pe altă uşă ar fi fost ridicol, aş fi avut aerul că i-am surprins în flagrant delict şi simţeam că tocmai asta nu trebuia să fac. Mă oprisem brusc din fugă, bîiguind încurcată nişte scuze, dar Stefan care zîmbea amabil văzînd fîstîceala mea, mi-a făcut semn să trec, urîndu-mi o baie bună. „Chiar te invidiez !" a mai adăugat, în timp ce Lottie se oprise în picioare, neclintită şi zîmbitoare. Nu-mi zîmbea mie, ci nălucilor pe care doar ei îi era dat să le vadă şi cărora părea să le ofere frumoasa lăptucă din coşuleţul alb şi roz. M-am repezit afară, am coborît în goană scara loggiei, am deschis poarta şi am continuat să alerg prin praf şi printre mărăcinii care-mi zgîriau gleznele, dar am

avut timp să-l văd pe Abdu ieșind din oficiu cu o tavă mare pe care era pregătită gustarea pentru două persoane, întocmai ca în povestea Malvinei. Rînjea fără nici o jenă, uitîndu-se la Lottie și la salata ei. Fără să vreau, retrăisem un moment dintr-un trecut care nu-mi aparținea mie, ci altora, dispăruți sau aflați departe și în care acum eu fusesem doar o intrusă.

Abia cînd m-am văzut în mijlocul radei mi-am dat seama că scurta mea fugă se terminase și puteam în sfîrșit să mă uit înapoi și în sus. Din vilă nu se vedea decît zidul împrejmuirii, copacii care-și clătinau vîrfurile pe deasupra lui și galeria de sus cu streșinile și burlanele ei, cu micile odăi ale servitorilor și spălătoreselor. Chiar erau rufe întinse la soare, dar ca să pot vedea ferestrele de la etajul întîi sau balconașul cu bougainvillee ar fi trebuit să înot în larg, dincolo de radă. Apa era foarte răcoroasă, m-am scufundat de două, trei ori si cînd am ieșit la suprafață îmi vîjîiau urechile, mi se tăiase respirația și am scuipat apă sărată. M-am uitat iar în sus : nu se vedea nici garajul. Atunci m-am gîndit că Lottie nu putea să cultive nimic pe dunele de nisip din preajmă, unde nu creșteau decît curmalii care-și legănau frumosul creștet de un verde metalic și trestiile foșnitoare ; așadar fructele și verdețurile pe care le aducea din cînd în cînd ca ofrandă (și asta o regizare, îmi veneau în minte versurile : *voici des fruits, des fleurs, des feuilles et des branches*) trebuia să și le procure de undeva, poate că le primea sau se ducea să le cumpere în micile piețe din cartierele indigene, pe care îi plăcea să le viziteze și unde făcuse adesea schițe ca

să deseneze sau să picteze apoi în acuarelă mulțimea tumultoasă și învălmășită, barăcile înzorzonate, tarabele multicolore.

Stînjeneala, poate chiar enervarea pe care mi-o pricinuise întîlnirea de dimineață m-a oprit din nou să fac acea vizită de politețe la garaj, iar Lottie n-a dat nici un semn de viață în restul zilei. Înotînd voioasă în mijlocul radei, îmi spusesem : o să mă duc mîine. Dar nu m-am dus nici a doua zi. Pe la mijlocul dimineții Frida m-a chemat la ea în cameră ; era în pat, cu capul înfășurat într-o eșarfă ușoară de lînă albă, cu fața transpirată și palidă. M-a înștiințat cu voce răgușită că avea una din crizele ei obișnuite, dar spera ca spre seară să se simtă mai bine.

„Stefan are o reuniune muzicală, o să-ți spună ce ai de făcut", și apoi m-a lăsat să plec. Deocamdată nu dorea altceva decît să se odihnească.

Toată ziua m-am învîrtit prin casă și prin grădină. Mă simțeam descurajant de inutilă, nimeni nu se ocupa de mine, n-aveam nimic de făcut, lucru care începea să mă apese și nici nu aveam chef să mă duc la atelierul lui Lottie. M-am gîndit că ar trebui poate să o înștiințez că Frida nu se simțea bine, apoi mi-am zis că dacă ar fi dorit-o, mi-ar fi cerut-o ea însăși : începeam să am impresia că între „cele două" era mai bine să nu te amesteci. După-amiază am luat o carte și m-am dus să citesc într-un ungher pe care-l descoperisem între marginea grotei și zid, sub loggie. Nu mă putea vedea nimeni ascunsă acolo la umbră, și savuram parfumul îmbătător al crinilor. Mă fermecase din prima clipă oglinda verzuie ce reflecta în prim-plan corolele

lor mari, iar în spate și mai confuz, decorul luminos al grădinii. Mi-am petrecut astfel timpul cu o lectură neatentă și intermitentă, părăsindu-mi ascunzătoarea abia cînd mi-am dat seama că se făcuse vremea să mă îmbrac pentru cină. În timp ce urcam scara mi s-a părut că aud oarecare mișcare în camerele de la etajul întîi, m-am gîndit că s-o fi sculat Frida și m-am dus să-i bat la ușă. Era tot în pat, dar zicea că se simte mai bine și mi-a mulțumit ; am văzut însă că era cam agitată și mi s-a părut că puțin mai înainte ușa din biroul alăturat se închisese, sau mai bine zis se trîntise cu oarecare violență. Poate că Ștefan se întorsese deja și se pregătea pentru serată. M-am pregătit și eu, neavînd altceva de făcut, și mi-am pus o rochie albă brodată, cu o eșarfă de mătase roșie înnodată în talie, singura mea rochie mai bună, și în timp ce mă uitam în oglindă constatînd că era drăguță și-mi stătea bine, mi se evaporau în gînd cu tristețe viitoarele rochii noi.

„Dacă continuă tot așa, va trebui să plec", mă gîndeam ; „asta e o mascaradă, de ce am venit eu aici, ca să fac băi de mare ? să trăiesc ca un parazit... sau din pomeni ?"

Cînd am auzit sunînd gongul de pe scară, am coborît, dar de-abia îmi puteam stăpîni lacrimile care-mi împăienjeneau ochii.

În sufrageria încă întunecată nu era nimeni, iar cina mea era pregătită pe o măsuță în oficiu.

„Domnul vă roagă să-l scuzați, mănîncă în cameră cu doamna", îmi spuse Abdu, și nu mai adăugă nimic, dar în timp ce mă servea, se uita pe furiș la mine, avînd aerul că așteaptă o ri-

postă din partea mea. Trecînd prin hol văzusem scaunele suplimentare aduse evident pentru audiție, și înfrîngîndu-mi stinghereala, m-am hotărît să întreb dacă aveam ceva de făcut : eu nu știam și nu voiam s-o deranjez pe *madame* ca să o întreb. Mi-a răspuns cu o deferență oarecum ostentativă că în cazul cînd *monsieur* n-ar coborî la timp — dar era puțin probabil — aș putea să primesc oaspeții în locul lui ; dar nu trebuia să-mi fac griji, lumea venea tîrziu, după ce începea muzica, iar înaintea celorlalți, firește, veneau muzicanții, cum le-a zis el, părînd să subînțeleagă că aceștia erau oameni de-ai casei sau lipsiți de importanță. Se exprima într-o formă destul de corectă și într-o limbă pe care o învățase desigur într-o casă de francezi, pentru că rostea pe r graseiat și folosea mici expresii idiomatice. Puțin mai înainte îmi servise garnitura la friptură zicînd : *„voulez-vous un petit brin d'herbe ?"* [1] (cînd de fapt era vorba de morcovi și fasole verde sote) și-mi venise să-i rîd în nas.

Limbajul acesta, însoțit de obișnuita-i morgă, trebuia evident să-mi arate că prin meritele și urbanitatea lui ajunsese la un grad destul de înalt în această funcție, poate cel mai înalt. În seara aceea, în locul caftanului alb, își îmbrăcase livreaua, pantalonii largi de mătase groasă, încrețiți la glezne și pieptarul brodat care lăsa să se vadă cămașa și cravata : din înaltul acelei cămăși scrobite și al cravatei impecabile îl vedeam cum rostește din vîrful buzelor porunci către servitorul care ducea sau aducea de la bu-

---

[1] Doriți nițică verdeață ? (în fr.)

cătărie farfuriile murdare sau curate, făcîndu-l astfel să înțeleagă că el, tînăr și necopt, era un simplu rîndaș. Bucătăria de alături, strălucind toată de lustrul vaselor de aramă agățate pe pereți, era în schimb domeniul unui bătrîn bucătar pe care îl zărisem doar în treacăt și mi se păruse la fel de solemn și de aristocratic. Pretindea să i se zică *osta* Muhtar, adică maestru, și din înaltul experienței și înțelepciunii sale îl privea la rîndul lui pe Abdu ca pe un inferior. În asemenea condiții și după avertismentele ironice ale lui Filippo simțeam că nu puteam oferi nimănui serviciile mele, dacă nu voiam să mă pun într-o postură ambiguă chiar și față de musafiri ; mă hotărîsem așadar să caut, măcar de rîndul ăsta, să mă delectez ascultînd un concert, iar felul cum se va purta Stefan avea să-mi indice poate ce aveam de făcut. Dar cînd am auzit glasurile și pașii primilor sosiți — și nu era nimeni care să le iasă în întîmpinare — teama m-a făcut să aleg imediat calea fugii. Abdu nu m-a văzut dispărînd, pentru că mă aflam în spatele lui în timp ce se ducea către ușa de intrare, și întunericul grădinii m-a învăluit în aerul său călduț și înmiresmat. Cîntul greierilor și al broaștelor începea să se înalțe pe sub copaci și prin bazine.

VI

NU-MI AMINTESC CÎT TIMP am rătăcit prin întuneric, dar sunetul unei viori și al celorlalte instrumente care se acordau m-a adus în

loggie, unde am rămas ascunsă în spatele unei coloane, între faldurile mari ale draperiei care seara se dădea la o parte. Mă simțeam ridicolă, dar numai în proprii mei ochi atîta cît nu mă descoperea nimeni, așa că puteam s-o suport. „Muzicanții", cum le zisese cu dispreț Abdu, își ocupaseră locurile în mijlocul studioului și îi vedeam așezați în cerc, cu notele deschise în fața lor pe pupitre — am aflat pe urmă că alcătuiau un trio de coarde — cel de la vioară cu fața spre mine, iar cei de la violă și violoncel cu spatele. Îl vedeam și pe Stefan așezat la pian, dar în locul obișnuitei lui expresii oarecum visătoare sau chiar adormite, acum părea în prada unui entuziasm febril, ca și cum în el se trezise alt om, poate un temerar. Făcea arpegii pe claviatură aplecîndu-se cu agilitate înainte cînd apăsa mai tare pe clape (între timp creștea zgomotul celorlalte instrumente care se acordau), se deplasa avîntat către registrul de jos sau de sus, iar mișcările acelea îi dădeau ceva tineresc. Doar cînd întorcea capul spre partea în care mă aflam eu, pungile zbîrcite de sub ochi și cutele de la gură îi trădau caracterul și vîrsta.

Mulți dintre ascultători se așezaseră pe divanele și fotoliile din hol, alții se vedeau în lumina scăzută din saloane, pe cînd scaunele erau încă goale ; aveau să le ocupe întîrziații în pauzele dintre un „tempo" și altul : Stefan nu suporta să vadă lumea circulînd în timpul execuției, mi-o spusese Frida. Cîțiva băieți erau așezați pe ultimele trepte ale scării de stejar și m-a uimit numărul mare de tineri, care în ciuda vîrstei păreau să facă parte din publicul obișnuit.

Cîte unii țineau o partitură deschisă pe genunchi. Glasul șters al lui Stefan anunță deodată că începeau „repetițiile" — insistă asupra acestui cuvînt — la un cvartet cu pian de Beethoven, iar în tăcerea care s-a așternut imediat precedînd începutul, am putut să aud iar afară concertul molcom al greierilor și broaștelor.

Îmi închipuisem că, profană cum eram, aveam să fiu o ascultătoare mediocră, dar m-am simțit imediat răpită și tulburată de valul care s-a înălțat învăluindu-mă în ceva cu totul neașteptat și prodigios. Mi-am spus cu naivitate: „Ce frumos e", și primul sentiment pe care l-am putut discerne între atîtea altele trezite de acele sunete a fost un fel de mîngîiere foarte dulce. Am simțit din nou că mă năpădesc lacrimile, dar altfel decît înainte cînd, în timp ce coboram treptele, mă gîndisem la mine ca la un parazit sau o cerșetoare. Plăcerea pe care o simțeam ar fi putut să fie întrucîtva tulburată de o amintire ce mi-a venit pe loc: acuzația adusă de Filippo celor ce căutau în muzică o deconectare sau un balsam pentru supărări, deoarece ea este mai presus de orice și nu trebuie să aibă nimic de-a face cu nervii și palpitațiile oamenilor („cu sudoarea sau digestia lor").

Dar în clipa aceea amintirea cuvintelor lui nu mi-a alterat și nici nu mi-a scăzut entuziasmul, mi-am rezemat capul de draperia aspră și am continuat să ascult, savurînd acel sentiment de liniște și fericire, cu inima năpădită de o bucurie pașnică. Mi se părea că acea armonioasă perfecțiune muzicală era legată de reflexele oglinzii verzui, de alba puritate a crinilor, de albastrul intens al mării, de strălucirea dimineților, de catifelarea scînteietoare a cerului noaptea, fără să mă întreb cum și de ce era astfel, lăsîndu-mă cu inocență legănată de unda sonoră.

Vraja n-a durat mult, treptat mă cuprindea bănuiala că în tot ansamblul acela trebuia să văd altceva, sau ceva în plus. Filippo avea poate dreptate, iar eu trebuia neapărat să deschid ochii, să scot din fiecare lucru o învățătură. Și nu era vorba desigur de ceva facil, emoția mea poate că nu era decît o înșelăciune. Într-adevăr, oglinda, crinii, cerul zorilor și al nopții se destrămau, lăsînd loc imaginii mătușii Albina rigidă pe patul de moarte, zîmbetului înlăcrimat al mamei atîta amar de timp săracă și nefericită, ba chiar și cenușia mea singurătate aridă a venit să întunece treptat azurul muzical. Faptul că pornisem să caut cauza ce generase senzația de fericire fusese așadar o imprudență și am reacționat imediat imperios împotriva imaginilor care o alungaseră, în speranța de a reînnoda firul ei subțire. Dar am fost din nou tulburată de apariția neașteptată a lui Lottie în fundul holului cufundat în semiobscuritate și am simțit atunci că în seara aceea vraja n-avea să se mai întoarcă.

Lottie trebuie să fi intrat pe ușa din dos, cum făcea și dimineața cînd venea cu ofrandele ei, și un timp a rămas nemișcată sub arcada scării, cu o expresie de reculegere ca în biserică: poza ei era însă zadarnică, deoarece asistența nu o putea vedea cum stătea pe jumătate ascunsă, și cînd a îndrăznit în sfîrșit să se miște, s-a strecurat cu mișcări unduitoare către unul din fotoliile mai izolate și s-a așezat cu pleoapele lăsate, cu mîi-

nile în poală și chipul impasibil. Rochia lungă de muselină gri se desfăcea în pliuri largi la picioarele ei, o eșarfă mare din același material, dar de culoare roz, îi învăluia gîtul, brațele goale și descărnate, căzînd cu moliciune peste vîrful sandalelor de argint. De panglica de catifea neagră legată în jurul gîtului atîrna o bobiță scînteietoare, perlă sau diamant. Era cît se poate de evident că voia să pară o viziune, iar pentru cine nu o cunoștea chiar așa ar fi părut, poate și datorită pozei pe care și-o lua ascultînd muzica, de parcă nimeni din cei de față n-ar fi putut să o guste ori să fie impresionat ca ea.

Puțin după aceea, tot din fundul holului, ca și cum ar fi venit și el din „dependințe", a mai intrat un invitat, un tînăr înalt, subțire și blond, îmbrăcat destul de neglijent — un tricou vărgat și cămașa cu gulerul desfăcut — dar a cărui înfățișare păstra totuși o anumită eleganță. S-a oprit sub arcadă, s-a uitat în jur și cînd a dat cu ochii de Lottie cu aerul ei de extaz, pe figura lui a apărut un fel de rînjet ironic. M-a mirat faptul că ținea în mînă un pahar în care unduia un lichid auriu, whisky sau coniac.

„Ce necioplit — mi-am zis eu — s-a dus la bucătărie să se servească, de aceea vine dintr-acolo."

Știam că răcoritoarele aveau să fie servite într-una din pauzele concertului, și înainte de cină văzusem ce pregătise Abdu în sufragerie ; dar noul venit nu binevoise să aștepte, poate că era unul din aceia care se duc la sindrofii doar ca

să bea și să mănînce pe gratis. L-am văzut legănîndu-se puțin pe picioare, parcă nehotărît, apoi s-a îndreptat spre intrare și a dispărut după o coloană. Era evident că nu prea ținea să asculte muzica, și dealtfel în clipa aceea se auzise vocea lui Stefan și muzica încetase. Ceva nu mergea bine, trebuiau să repete. Stefan, în picioare lîngă pupitre, indica pe pagini locul de unde aveau să reia pasajul, îi puse pe instrumentiști să repete cîteva măsuri și cînd păru mulțumit, se întoarse la pian : l-am auzit numărînd și execuția a continuat. Printre ascultători se auziseră cîteva murmure, băieții așezați pe trepte se agitaseră puțin, unul trecuse partitura altuia așezat mai jos, o fată îmbrăcată în alb se apropiase și ea ca să se uite pe pagini și aplecîndu-se le atingea cu părul ei lung și blond. Dar vraja se topise, valul ce mă înălțase cu atîta suavitate m-a părăsit, lăsîndu-mă pe pămînt ; și cum nimeni nu lua seama la mine, ieșisem încet dintre faldurile draperiei și trecusem dincolo de prag. Tocmai în clipa aceea, ridicînd privirea, o văzusem pe Frida apărînd sus lîngă balustrada palierului. A stat o clipă privind în jos, apoi a început să coboare scara, care desigur că scîrțîia sub greutatea ei, dar sunetele muzicii acopereau orice alt zgomot.

„S-a simțit mai bine — mi-am zis — și nu vrea să lipsească, vrea să-i facă plăcere lui Stefan."

Atunci m-am uitat la Lottie, care nu se clintise (doar gîtul și-l întindea din cînd în cînd ca să-i dispară ridurile și atunci bobița irizată tremura scînteind) și m-am întrebat dacă nu cumva venise pentru că a crezut că Frida avea să ră-

mînă în pat: și tocmai în clipa aceea — desigur întîmplător — Abdu a intrat din fund cu pașii lui tăcuți, s-a apropiat de Lottie și s-a aplecat să-i șoptească ceva la ureche. Ea a rămas neclintită, de parcă n-ar fi auzit, apoi a făcut un mic semn din cap, dar a rămas pe loc. Abdu a privit-o din spate cu un aer disprețuitor, s-a întors și a plecat.

Între timp Frida continua să coboare, părînd și mai impunătoare în rochia ei neagră, cu turbanul de mătase pe cap. Șalul mare de lînă pe care și-l aruncase pe umeri șerpuia în spatele ei pe trepte, nodul turbanului era ca un neg mare în mijlocul frunții descoperite, și la lumina slabă a lustrelor fața ei ca de ceară părea și mai palidă, dar ochii mici, cenușii și plini de vioiciune scăpărau tăioși ca niște lame. La mijlocul scării s-a oprit incomodată poate de scîrțîitul lemnului. A privit în jur și a părut mulțumită cînd i-a văzut pe băieții ce urmăreau muzica pe partitură. Cînd a ajuns la ultimele trepte, ei s-au ridicat în picioare ca să-i facă loc și ea a mîngîiat ușor obrazul fetei îmbrăcate în alb. În mijlocul holului se afla un fotoliu mare, de unde se putea urmări mai bine ceea ce se petrecea în studio, dar nimeni nu cutezase să îl ocupe; și am înțeles că îi era rezervat ei, cînd am văzut-o străbătînd spațiul ca să se așeze în el. Mîinile ei mari și palide au adunat faldurile șalului, lăsîndu-le să cadă peste vîrfurile mari ale pantofilor de piele neagră. Nu semănau nici pe departe cu drapajul de culoarea fumului în care se învăluia Lottie.

Acum puteam să o văd pe Frida acolo unde se așezase, dar nu-i puteam cerceta chipul căci mă aflam în spatele ei. Avusese loc din nou o oprire în execuția cvartetului și am profitat de ocazie ca să mă strecor pînă la fotoliul ei și să murmur: „Bună seara, bine ați venit. Sper că vă simțiți mai bine."

„A, dumneata erai? a întors puțin capul, mi-a aruncat o privire și parcă mi-a zîmbit. Ești foarte drăguță, îți stă bine în alb."

I-am mulțumit, i-am spus că mă bucuram să o văd acolo și i-am cerut îngăduința să stau afară în grădină, dacă nu avea nevoie de mine. A părut surprinsă.

„Nu, n-am nevoie. Apoi a adăugat cu amabilitatea ei tăioasă: Poți să stai unde îți place și să faci ce-ți place. Chiar și să pleci, dacă vrei."

„Dar eu nu vreau să plec, doamnă, muzica îmi place foarte mult."

„Atunci e doar din timiditate... Ei bine, ascunde-te, dacă preferi." Execuția muzicală reîncepuse, așa că vocea ei coborî și mai mult cînd adăugă: „Sînt alții în schimb care preferă să se afișeze. Noapte bună, Lisa."

Înainte de a-și întoarce fața de la mine, văzusem ce-i strînge din buze, iar salutul ei sunase ca și cum în seara aceea nu mai trebuia să ne întîlnim. M-am simțit puțin umilită și puțin vinovată, dar oricum, îmi cîștigasem mica mea libertate, așa că am traversat loggia întunecoasă și am coborît în grădină aproape fugind. Voiam să mă văd în colțișorul de lîngă marginea grotei și în timp ce ocoleam treptele mi se părea că parfumul crinilor mă cheamă; am fost însă neplăcut surprinsă cînd am zărit o pereche de picioare în pantaloni din flanel de culoare deschisă depășind

marginea colțișorului, cu pantofii sprijiniți de bordura grotei. Am bîiguit o scuză în franceză și am dat să fac cale-ntoarsă, dar cele două picioare se îndreptaseră prompt și o mînă se întinsese spre mine.

„De ce vrei să fugi ? E loc și pentru dumneata... Ți l-am ocupat poate pe nedrept ?" N-am răspuns nimic, îmi era rușine că schițasem într-adevăr gestul de a o lua la fugă. Glasul adăugă imediat : „Poate că nu-ți place muzica ? O, pot să înțeleg asta ! Dar ia loc, nu mă face să mă simt un intrus... Așteaptă însă o clipă, am pus un pahar pe aici pe undeva."

Îl recunoscusem chiar fără să-i văd fața sau paharul pe care se apucase să-l caute și l-a răsturnat rostogolindu-l pe pietriș.

„Nu s-a spart — a zis cu un oftat aproape fericit, după ce a dat de el pipăind pe jos prin întuneric, ca și cum un pahar ar fi fost cine știe ce. Dar acum unde să-l punem ?"

Incidentul îmi risipise stinghereala, dar nu știam încă cum să mă port, dacă era cazul să mă prezint sau trebuia el să o facă. El însă părea că nici nu gîndește la asta : înfipsese paharul în pămînt lîngă tulpina unui crin, căci, „așa n-o să mai cadă."

„Ar fi mai grav dacă s-ar rupe vreun crin — am murmurat eu — doamna ține foarte mult la ei."

„Ei, ai vorbit, în sfîrșit ! A rămas și el o clipă tăcut, apoi a spus : Așa e, îi servesc drept model... Îi pictează mereu, nu ?"

„Cred că da".

„I-ai văzut... pictați ? Cum ți se par ?"

Am răspuns după o ezitare : „Nu știu... Nu mă pricep deloc nici la pictură, nici la muzică. Dar îmi plac." Am oftat. „Îmi place totul."

L-am auzit rîzînd încetișor : „Cît ești de prudentă ! Nu vrei să superi pe nimeni, văd eu. Și... dacă nu greșesc, dumneata ești noua secretară ?"

„Nu știam că a fost alta înaintea mea", am răspuns cu un ton ușor disprețuitor, dar ascunzîndu-mi uimirea de a constata că se cunoaște deja funcția mea la Sans Souci. Cine putea să fie tipul ăsta care se ducea să se servească la bucătărie și se învîrtea peste tot fără prea multe menajamente față de gazde ?

„Întotdeauna este ceva sau cineva înainte de noi." A oftat și el. „Dar ești atît de tînără încît n-ai cum s-o știi."

Conversația, dacă se poate numi astfel, mergea șchiopătînd, iar tăcerile erau umplute de muzică cu un adagio, parcă, sau un andante.

„De unde știi ? Dumneata vezi pe întuneric ?"

„Nu e întuneric... adică nu e de tot. Atîta cît trebuie ca să-mi dau seama. Și pe urmă, vocea, nu ? Dumneata nu ți-ai dat seama după vocea mea că nu sînt la fel de tînăr ?"

„A, eu te-am văzut mai înainte, cînd ai trecut pe acolo... da, prin hol, cu paharul în mînă... cu paharul acela pe care n-ai izbutit să-l spargi."

N-a răspuns. Poate că acum era rîndul lui să se mire. Am continuat : „Pe urmă ai privit-o pe Lottie... pe doamna aceea îmbrăcată în gri, ca și cum nu ți-ar fi plăcut cîtuși de puțin."

„Nu-mi place, într-adevăr. Cuvintele astea le-a spus în grabă și mi-a întins din nou mîna. Acum

vino să te așezi. Muzica s-a terminat, n-ai observat ?“

Se oprise de cîteva clipe și se auzeau aplauzele răzlețe și moderate.

„Acum, amfitrionii vor veni aici pe terasă să stea de vorbă. Despre muzică, firește, despre felul cum a mers repetiția, dacă mai bine sau mai prost decît de obicei. Este un ritual, așa fac întotdeauna, vara aici, afară, iarna în fața focului din șemineu. Prezența noastră i-ar deranja.“

Vorbea despre ei cu o oarecare detașare, dar fără antipatie, mi-am dat seama, și nici nu mi s-a părut ironic. Mă întrebam însă de ce venise la serata asta dacă muzica nu-l interesa și preferase singurătatea grădinii, unde acum făcea conversație cu o necunoscută, apărută acolo din întîmplare. Am spus în grabă :

„Dar n-o să avem aerul că stăm să tragem cu urechea, dacă au să ne vadă ?“

„N-au să ne vadă, nu te teme.“

Îi întinsesem în sfîrșit mîna, iar palma lui mare, cam osoasă și caldă, mă sprijinise în timp ce treceam peste bordura de piatră a răzorului și mă conducea către capătul băncii de piatră plasată în nișa de sub balustrada loggiei. După ce s-a așezat și el mi-am dat seama că eram efectiv prizoniera lui și că nu mai puteam să ies de acolo dacă nu se scula ca să-mi facă loc.

„Ce proastă am fost“, mi-am zis în gînd, și enervarea care m-a cuprins nu numai pentru că acceptasem o sugestie care acum mi se părea o indiscreție și o mojicie, m-a făcut să caut pe loc o cale de ieșire, dar mișcarea mi-a fost oprită de

brațul lui — care la drept vorbind nici nu m-a atins — iar vocea, nițel ironică de rîndul ăsta, a spus foarte încet : „Ei nu, prea tîrziu ! acum trebuie să rămîi aici.“

Nu se înșelase în pronosticul lui, se apropiau pași, se trăgeau scaune și l-am auzit pe Stefan întrebînd tînguitor : „N-o să-ți fie frig ? n-o să-ți facă r˘u ?“ iar vocea Fridei, cu o intonație pe care n-o auzisem pînă atunci, blîndă și afectuoasă : „Nu, nu, am stat închisă toată ziua, acum simt nevoia să respir puțin aerul nopții... atît de răcoros, atît de curat...“

Nu se rezemaseră de balustradă, așa cum mă temusem eu, dar erau foarte aproape de ea, căci vocile li se auzeau chiar deasupra noastră și aveam parcă impresia că vorbele lor ne ating. Stefan bombănea cuprins de o îndoială amară și nervoasă. Toate îi merseseră prost în seara aceea, ea stătuse în pat toată ziua („Ba nu“, l-a întrerupt Frida, „m-am sculat pentru cină, doar ai văzut, și iată că am coborît pentru concert !“), instrumentiștii veniseră cu aceeași afurisită de întîrziere, nu era chip să fie o dată punctuali ! iar execuția... ah, execuția fusese de-a dreptul mediocră, nimeni nu și-a dat osteneala cum ar fi trebuit, chiar nimeni... poate că nici măcar el.

„Dar era o primă citire !“ exclama ea, și vrînd parcă să-l încurajeze, adăuga afectuos că trebuia să aibă răbdare, rîndul viitor totul va merge mai bine. „Gîndește-te, era prima citire împreună pentru fiecare din voi patru... Cînd s-a mai întîmplat cu altă ocazie să meargă mai bine de

așa ? Și apoi, chiar dacă a fost mediocră, Beethoven e tot Beethoven."

Își vorbeau mai tot timpul în franceză, dar eu știam de la Malvina de acest obicei al lor. Stefan își făcuse dealtfel studiile într-un colegiu din Geneva.

„Mein Liebling ! — murmura ea cu duioșie — dragul meu, a fost o idee bună să vă adunați ca să cîntați cvartetul ăsta. E atît de frumos... atît de nobil... Dar acum nu ești obosit ?" Desigur că îi pipăia mîinile, fruntea, căci vocea devenea mai scăzută, aproape drăgăstoasă. „Parcă ești transpirat... ești transpirat, dragul meu, uite, o simt ! Și ești agitat ! Deseară, la culcare, trebuie să iei pasifloral... *Mein Liebling."*

Mă cuprinsese și pe mine agitația și am șoptit : „Ești foarte sigur că n-au să ne observe prezența ?"

El a făcut un gest cu mîna și am văzut că clătina din cap.

„Mi se pare o indecență... Să-i ascultăm de aici fără știrea lor... Mi-e rușine."

Ochii mi se învățaseră cu întunericul, care nu era complet, luminile din casă se reflectau pe pietriș la cîțiva metri mai încolo, luminîndu-ne vag și pe noi, așa că am putut zări un zîmbet, dinții lui albi.

„Nu ascultăm nimic care nu se cuvine să fie auzit. M-a bătut ușor peste mînă cu degetele lui osoase. N-ai cum s-o știi... dar asta e felul ei de a se război. Așa se războiește de douăzeci de ani și mai bine."

Trebuie să fie un cunoscut foarte apropiat al celor de la Sans Souci, m-am gîndit eu, unul care

știe multe lucruri, ca să dea o asemenea interpretare cuvintelor auzite. Faptul că nu-i plăcea Lottie îmi dădea senzația unei complicități amicale, dar el n-avea cum să observe pe întuneric că îl priveam cu o simpatie suspicioasă.

Între timp, din loggie continuau să coboare voci și cuvinte : mai bine zis, Stefan scotea scurte gemete și suspine, punea scurte întrebări îngrijorate, iar Frida îl alina cu calm, ca și cum ar fi vrut să-l îmbărbăteze. Cutare „tempo" fusese prea repede, ce e drept, celălalt în schimb prea „largo", dar la repetiția următoare avea să meargă mai bine, nu trebuia să se descurajeze așa ușor. Se înțelegea că Stefan avea o părere foarte înaltă despre priceperea muzicală a soției lui, dar îl simțeam parcă subjugat și mă întrebam dacă pînă la urmă asta nu-l contraria întrucîtva. Bărbaților nu le place să se simtă supuși, avusesem prilejul s-o aflu, sînt mereu în căutare de adulații și poate că tonul lui nefericit era generat tocmai de sclavia drăgăstoasă la care era supus. În timp ce îmi formulam acest raționament, l-am auzit spunînd cu o timiditate ezitantă, ca și cum ar fi cerut o îngăduință : „În curînd va trebui să continuăm programul, am făgăduit să nu stăm prea tîrziu. Mă întorc dincolo, Frida... Tu vrei să rămîi afară ?" iar vocea Fridei, pe neașteptate dură : „Da, eu rămîn aici deocamdată... Iar tu, ai să faci ca de obicei înconjurul invitaților, nu ? ca să afli cum li s-a părut această primă citire ?"

Stefan a rămas tăcut, mi se părea că-i aud respirația.

„Dar astă seară este o persoană pe care noi n-am invitat-o, *mein Liebling."* (Ce deplasat era

acum acest epitet tandru.) Ți-aș fi foarte recunoscătoare dacă, în public, nu te-ai duce să ceri părerea persoanei pe care n-am invitat-o."
„Dar, Frida..."
„Te rog. Nu în public. Ea are alte ore. O știe. O știe de multă vreme... și știe și că trebuie să respecte convenția."
Asta era, așadar? M-am întors să mă uit la tovarășul meu, și după cît am putut vedea, avea o înfățișare închisă, cufundat parcă într-un fel de mînie tristă. Ținea între degete o țigară, cu mîna cealaltă se pipăia evident în căutarea chibriturilor, dar l-am oprit apucîndu-l de încheietură și șoptind „Nu!". El a încuviințat cu un semn din cap, a aruncat țigara și și-a pus mîna peste a mea care îl mai ținea încă. Vocea șovăitoare și jalnică a lui Stefan zicea:
„Dar tu știi bine că și ei îi place muzica... și nu e drept să n-o poată asculta niciodată. Și-apoi, poate că a venit deoarece a aflat că el a sosit pe neașteptate..."
„Nu, tu ești cel care ar trebui să admiți, după atîția ani, că nu pricepe nimic din muzică și că puțin îi pasă dacă ascultă sau nu. A venit pentru că bănuia că n-am să mă scol din pat în seara asta, deși a sosit el... Așa ar fi avut toată libertatea să se împăuneze în rochia ei de voal... pe cînd eu mă arăt înfofolită toată! De asta o blamez, pentru că niciodată nu este mînată de un sentiment în ceea ce face. O blamez pentru că folosește mereu aceleași tertipuri de comediantă sau de curtezană."
După această ultimă frază a urmat o tăcere apăsătoare. Mîna care mă ținea și-a întărit nițel strînsoarea, așa că n-am îndăznit să mă eliberez. Dincolo de ironia cinică și glumeață pe care necunoscutul o arătase pînă atunci, simțeam acum o participare care mă tulbura. Între timp, deasupra noastră un suspin de plîns precedase vocea dintr-o dată obosită și frîntă a Fridei.
„Oh, Stefan, nu știu de ce ți-am spus toate astea. Sînt o bătrînă nebună, uite, iar sînt lac de apă..." și vocea lui stinsă care răspundea:
„N-o să răcești? Vino, hai să intrăm în casă."
„Cînd femeile ajung la o anumită vîrstă, ar trebui omorîte. O femeie bătrînă și bolnavă este ceva îngrozitor... ceva insuportabil."
„Vino, să nu răcești, iar o să-ți fie rău. Hai să intrăm."
„Toată povestea asta ar fi trebuit să se termine de mult timp, Stefan. Să fie îngropată. Ca Emma, *mein Liebling*!"
„Nu te mai gîndi la asta, draga mea. Haide."
Scaunele au fost mișcate din loc, am auzit-o suspinînd, apoi rîzînd stins:
„Nu pentru că aș mai fi geloasă, înțelegi? așa cum puteam fi în tinerețe. Și nici chiar atunci nu eram. Dar sînt jignită. Și astă seară mă simt jignită... Și de cîți ani, Stefan?" Vocea se pierdu, pașii se îndepărtară.
Eu mă și ridicasem și, ieșind cu o săritură din colțul în care mă simțisem prizonieră, m-aș fi întins pe jos, fără îndoială, dacă el nu mi-ar fi prevăzut mișcarea și n-ar fi fost pregătit să mă sprijine.
„Ce e graba asta? Ce te-a speriat?"
Mă îndepărtasem brusc și îl fixam cu o privire întrebătoare și totodată acuzatoare. Nu voiam

să-l întreb nimic, era datoria lui să vorbească. Într-adevăr, a schițat un zîmbet trist, a cules țigara care se vedea albă pe pietriș, a aprins-o și, ținînd chibritul în dreptul feței, ca și cum ar fi vrut să și-o lumineze după atîta stat pe întuneric, a zis :

„Eu sînt Amadeus. Am sosit astăzi, într-adevăr... Îmi cer iertare că azi-dimineață am trîntit ușa cînd ai intrat în camera mamei."

Pe atunci nu puteam să-mi închipui că n-aveam să uit niciodată noaptea aceea, și într-adevăr mi-o amintesc în toate detaliile, o revăd în lumina tristă ce înconjoară irevocabilele întîmplări de demult. Ne vine prea tîrziu gîndul că, dacă am fi rostit alte cuvinte sau ne-am fi purtat altfel, întîmplările ar fi avut un alt curs. Dealtfel, în seara aceea eu fusesem o simplă spectatoare, pînă cînd Amadeus mă obligase să ascult de pe banca aceea o conversație pe care aș fi preferat să n-o aud. Scuzele lui pentru că trîntise ușa mi-au întors gîndul de la întrebarea dacă nu cumva mă obligase intenționat să ascult, dar bănuiala mi-a revenit curînd : cu ce scop o făcuse ? De ce trebuia oare ca o fată modestă ca mine, angajată să facă modest pe secretara, trebuia neapărat amestecată în vîltoarea tulbure a unor vechi iubiri, vechi gelozii, vechi infidelități ? Mă simțeam stingherită și enervată și pentru că nu știam ce atitudine să iau, dacă trebuia să-i întorc spatele și să plec ca să-i dau de înțeles că purtarea lui fusese cel puțin deplasată, sau trebuia să rămîn și să privesc cu bunăvoință (poate cu compătimire ?)

faptul că îmi dăduse în modul acela ciudat și fără să mă cunoască, o asemenea dovadă de încredere.

Nu mi-a lăsat timp să aleg ; s-a dus să dezgroape paharul de lîngă tulpina crinului, iar cînd s-a întors lîngă mine, mi-a spus : „Acum vino sus, îndată ce termină de cîntat o să ne ducem să bem ceva împreună... A ezitat o clipă, încercînd să-mi citească în ochi : Poate că-ți face bine. N-a fost prea plăcut, nu ?"

„Evident că nu. Nu înțeleg de ce ai ținut să rămîn aici să ascult."

A stat o vreme tăcut, jucîndu-se cu paharul.

„Cred că este mai bine pentru dumneata, dacă ai să locuiești la Sans Souci. Mama mi-a spus că i-ai și pozat lui Lottie... Aici lucrurile se petrec mereu în același fel. Ea încearcă să atragă oamenii și... mă rog, vrea să fascineze ! Își închipuie că e tot șerpoaica tînără și grațioasă de acum nu știu cîți ani, cînd de fapt e doar o femeie bătrînă." Apoi, schimbînd brusc tonul : „În portretul acela, ceva din dumneata i-a amintit mamei de soră-mea. Știai că aș fi avut o soră, dacă... dacă n-ar fi murit ?"

„Știu, se numea Emma. Mi-a povestit Malvina. Erau bune prietene."

„A, Malvina. Așa e... Bune prietene, e adevărat. A oftat. Poate că știai destule și fără ca eu..."

L-am întrerupt. „Nu știam nimic. Malvina e foarte discretă."

L-am auzit rîzînd încet.

„Și ce-i mai face bărbatul ? Acel Filippo care nu este primit niciodată la reuniunile muzicale de la Sans Souci ?"

Tonul lui ușor batjocoritor m-a enervat.

„Vărul meu Filippo face și el multă muzică la el acasă."

„Știu, și este mai bună decît cea care se face aici. El se pricepe să adune adevărați profesioniști, nu niște diletanți melancolici cum sînt cei aduși de tata. Dar vărul dumitale ar vrea să aibă și publicul care vine la noi, sau să introducă și aici compozițiile sale... Poveste veche! O lume de cancanuri stupide, de antagonisme copilărești. Nu ți se pare?"

Între timp ajunsesem sus în loggie, și la lumină a văzut că zîmbeam. Murmurasem: „La urma urmelor nu e nici un rău în asta."

„Ba e și un rău. Ai auzit, nu? Și apoi... toate meschinăriile astea! De cum apuc să stau puțin aici, îmi și vine poftă să plec."

„Mama dumitale n-ar fi prea bucuroasă dacă te-ar auzi."

Din pragul holului puteam acum să vedem că cele două doamne dispăruseră, era gol și micul fotoliu izolat al lui Lottie, și cel mare din mijloc. După cîteva clipe muzica a încetat. Stefan s-a sculat de la pian foarte roșu la față, cu un aer destul de încîntat, și mi s-a părut că nici nu observă acele absențe, poate și pentru că l-au înconjurat imediat tinerii care urmăriseră execuția pe partituri, ceea ce l-a făcut să pară și mai încîntat. Între timp toată lumea se sculase și mi-am dat seama că numărul invitaților crescuse cu mult în timp ce noi eram în grădină. La masa din sufrageria acum somptuos luminată, cei trei servitori serveau băuturile, dar erau luate cu asalt mai ales tăvile cu înghețată și frapeuri, și cum toată

lumea suferise de căldură, s-a auzit curînd un clinchet plăcut de pahare și lingurițe. Am avut impresia că lumea îl saluta pe Amadeus ca și cum nu s-ar fi mirat să-l revadă, și mi-am zis că poate nu lipsise mult. Se apropiase de masă și îi dăduse pe ascuns lui Abdu paharul murdar de pămînt, iar acesta îl luase făcînd parcă ușor cu ochiul și avînd o umbră de zîmbet pe fața de obicei impasibilă, iar mie mi-a aruncat o privire care mă includea cu insolență în această complicitate.

Totul continua să fie atît de straniu și neașteptat, peste zi mă simțisem atît de stingheră, în special în ultimele ore, așa încît n-am putut suporta sclipirea neagră a ochilor lui Abdu și m-am întors gata să plec, nădăjduind că n-o să mă bage nimeni în seamă; căci mai înainte, cînd venisem din întunericul grădinii, însoțită de Amadeus, îmi dădusem seama că nu treceam neobservată, poate nu atît pentru că eram o figură nouă, cît pentru că el era tînărul stăpîn al casei, acum singurul vlăstar al unor oameni atît de bogați și bizari.

N-am ajuns prea departe cu ultima mea tentativă de fugă din seara aceea: Amadeus mi-a tăiat calea imediat. Era mult mai înalt decît mine, așa că a trebuit să ridic ochii ca să-l privesc, și abia atunci am văzut că era frumos și trist și că avea pupilele dilatate și strălucitoare. Părul îi cădea răvășit pe frunte și cămașa era tot descheiată la gît. Nimeni nu era îmbrăcat atît de neglijent, dar părea că puțin îi pasă. Ținea în mînă două pahare, mi-a oferit unul și a trebuit să-l iau.

„Iar ai vrut să fugi, nu? Totuși, dacă e cineva care ar vrea să scape de aici, ăla sînt eu."

„Atunci de ce ai venit?" mi-am zis în gînd. Lui însă i-am spus plîngîndu-mă: „Sînt foarte obosită. Speram că n-o să mă vadă nimeni plecînd."

„Dar cum eu mă așteptam la asta, am stat cu ochii pe dumneata... Doar ești singura figură la care îmi face plăcere să mă uit în seara asta! Dar iată că te-am obligat să bei un whisky, ce prostie! Poate că ești o fetiță cuminte care preferă înghețata?"

Mi s-au umplut ochii de lacrimi, pe care le putea vedea numai el, căci stăteam cu spatele către masă, către invitați, către demonul pe care-l ghiceam în Abdu. M-a privit dezolat și a schițat gestul de a-mi lua paharul din mînă, dar eu l-am ridicat în grabă și am băut o înghițitură care m-a ars pe gît; a avut însă darul să-mi oprească lacrimile.

„Iartă-mă — am spus — am avut o zi proastă. Nu s-a ocupat nimeni de mine, nu știu ce am de făcut, mă simt de prisos... Ah, lasă-mă să spun! (Mi se păruse că vrea să mă întrerupă.) Știu că poate mă înșel și că mîine, cînd mama dumitale se va simți mai bine și voi afla ce am de făcut, am să mă simt și eu mai bine, o să-mi recapăt curajul... Am încercat să-i zîmbesc. Nu sînt o fetiță, chiar dacă-mi place foarte mult înghețata."

Am văzut că roșește ușor și privește în lături stînjenit.

„E vina mea... Am băut nițel prea mult whisky în seara asta. Dacă aș fi fost în apele mele nu te-aș fi obligat acolo, în grădină... da, mă înțelegi.

Nu știam că agravez tristețea unei zile triste." Schiță o ușoară reverență care mi s-a părut foarte nemțească. „Te rog să mă ierți." Vocea pe care o auzisem parcă voalată în timp ce rostea acele fraze a redevenit clară și artificială, ca și cum mi-ar fi dat cu bunăvoință, de sus, un ordin: „Înțeleg că e mai bine pentru dumneata să nu rămîi aici. Noapte bună. Îți doresc o odihnă plăcută."

Așadar, băuse... Stătusem pe întuneric cu un curtezan cherchelit, căruia îi făcea plăcere să se uite la chipul meu. Și nu observasem nimic! Iar mie mi-era aproape frică, după ce rostisem pe negîndite numele Malvinei, frică să nu-i răsucesc cuțitul în rană, auzi ce proastă!

Așa mă gîndeam pe întuneric în pat, cu ochii deschiși, căci somnul fugea de mine, în timp ce ascultam ultimele zgomote ale seratei. Auzisem plecînd cîteva mașini, alți invitați plecaseră pe jos vorbind tare dincolo de poartă, pe bulevardul ce cobora către stația tramvaiului de periferie. Mai devreme, cînd urcasem sus aproape în fugă, zărisem o dungă de lumină sub ușa Fridei, dar mă ferisem să bat ca s-o întreb cum se simte. Mi-am adus aminte de cuvintele lui Filippo „vezi să n-ajungi să faci pe camerista", căci încercam să mă conving singură că puțin înainte fusesem expediată ca o subalternă, și prin urmare trebuia să-mi clocesc enervarea; nu-mi dădeam seama că mă străduiam să trezesc o aversiune în locul tulburării ce-mi încolțise în suflet. Înfățișarea lui Amadeus, cuvintele lui, întregul episod nocturn aruncase o neașteptată scînteiere luminoasă în

existența mea cenușie ; pînă la urmă am adormit în acele străfulgerări fascinante care erau nu atît lumini, cît mai degrabă șoapta unui vis latent și misterios.

VII

ÎN ZILELE CARE AU URMAT n-am mai avut timp să visez și apoi, cît eram trează, mă controlam cu severitate. Stefan îmi dăduse ceva de lucru. La început am avut doar de tradus vechi scrisori comerciale pe care trebuia apoi să le clasez, și cu toate că aveam impresia că este vorba de o muncă inutilă sau aproape inutilă, aparențele erau salvate. Lucram mai întotdeauna la mine în cameră, unde pusesem lîngă micul birou măsuța mașinii de scris, iar cînd ridicam ochii, vedeam dincolo de corolele unduitoare ale bougainvilleei albastrul mării. Vremea era plăcută, nițel cam caldă în timpul zilei, dar noaptea se cernea pretutindeni umezeala proaspătă a mării. Frida continua să se scoale foarte tîrziu dimineața, iar eu mă duceam la ea în fiecare zi și o găseam aproape întotdeauna în pat, cu spatele rezemat de un maldăr de perne, învelită în pături pînă la subsuori și cu capul înfășurat într-un voal vioriu subțire. Pe fața ei palidă apăreau dintr-o dată pete violacee și cred că în momentele acelea o năpădea și valul de transpirație, ochii i se umpleau mai mult de tristețe decît de teamă, și începea să manevreze două șnururi lungi ingenios legate de mînerele ferestrei, pe care o putea deschide sau închide după voie pentru aerisirea odăii. „Ca să nu trebuiască să chem mereu pe cineva", mormăia ea, dar de obicei ținea închis pentru că îi era mai tot timpul frig. Uneori o găseam în birou, în picioare lîngă șevalet sau așezată la masa de lucru. Adesea mă întreba dacă mi se servise gustarea în cameră și îi spuneam că da. Înțelesesem că prefera să nu asist la dejunurile matinale ale lui Lottie și Stefan, dar nu puteam să-i spun că asta era și dorința mea, iar după tăvile lăsate pe masa de pe palier putusem să constat că și Amadeus își lua gustarea în cameră. Dacă Frida se simțea destul de bine ca să coboare la parter, mîncam la prînz împreună, de obicei în loggie, pentru că Stefan se întorcea prea tîrziu de la birou, iar Amadeus la ora aceea juca tenis pe terenurile de la Sporting Club ; așadar, cu bărbații din casă mă întîlneam destul de rar, iar la cină, cînd familia era mai mult sau mai puțin întrunită, preferam să nu particip. Masa de seară se servea destul de tîrziu, după ce eu cinasem deja în oficiu, servită de Ali, slujitorul cel tînăr, căci Abdu se ocupa doar de masa stăpînilor ; dar se întîmpla adesea ca eu să cinez la Filippo și Malvina, iar apoi eram liberă să mă întorc la ce oră voiam. Eram o subalternă destul de privilegiată, cu alte cuvinte, iar în schimbul banilor pe care-i cîștigam, știam că fac foarte puțin, dar nu mă simțeam atît vinovată, cît prinsă într-un angrenaj pe cît de bizar pe atît de provizoriu.

Malvina venea și ea cîteodată la Sans Souci, căci nu abandonase complet obiceiul de a o vizita pe Frida, dar o făcea mai rar de cînd eram eu acolo și puteam să o însoțesc dacă voia să iasă.

Pe neașteptate își părăsea patul sau camera, și înfofolită în șalurile ei, se așeza la volanul vechiului automobil mare, conducînd încet de-a lungul falezei sau canalului ce traversa cîmpurile verzi de trifoi, satele cu colibe de chirpici, cirezile de bivolițe și hulubăriile. Privea totul cu mare atenție, ca și cum ar fi fost lucruri noi pentru ea, uneori desena, vorbind puțin, cu acea amabilitate fără fasoane care-i era caracteristică. Venea și Lottie uneori în timpul dimineții sau după-amiezii, cînd Stefan nu era acasă, iar Frida, dacă se simțea bine, se ducea să-i întoarcă vizita la garajul-atelier. Eu urmăream cu curiozitate acest du-te-vino, dar nu asistam întotdeauna la conversațiile vizitatoarelor, mai ales nu la cele dintre Lottie și Frida, iar dacă raporturile ei cu Malvina mi se păreau întru totul materne, fără afectare, ba chiar marcate de o oarecare severitate cînd Malvina făcuse sau spusese ceva cu care Frida nu era de acord, cu Lottie raporturile se limitau strict la conversații asupra ocupațiilor fiecăreia ; își cereau sfaturi una alteia ori discutau sau povesteau ceva privitor la o experiență, la un spectacol, la o lectură. În ciuda desăvîrșitei politeți pe care o arătau amîndouă, nu puteam să nu observ ceva ușor artificial în comportarea lor și mă frapa cu mult mai mult misterioasa toleranță a Fridei decît ambiguitatea lui Lottie ; iar acum nu mai eram atît de naivă încît să nu mă întreb unde și mai ales cînd aveau loc întîlnirile dintre ea și Stefan, în afară de gustarea de dimineață sub ochii servitorilor.

Cu toate că Stefan lăsa clar impresia unui om căruia o simplă exaltare spirituală îi era acum

de ajuns, nu se putea spune același lucru despre Lottie, care cu gătelile, cu pozele și inițiativele ei părea că vrea să țină treaz un vechi entuziasm ofilit. Tăcerea tuturor, chiar și a lui Filippo și a Malvinei, mă oprea să întreb și să aflu mai mult ; iar dacă la Malvina tăcerea se datora desigur respectului afectuos pe care-l avea pentru Frida, și poate amintirii Emmei, Filippo, cînd nu era vorba de subiecte sau proteste polemice, îngropa vila Sans Souci cu toți locatarii ei sub o indiferență disprețuitoare. Așadar, singurul care vorbise, chiar dacă mai voalat, fusese Amadeus. Și el își vizita mama, dar o făcea mai ales dimineața, la ea în cameră, în timpul gustării ; îi auzeam aproape întotdeauna discutînd cu voce tare, dar evitam să mă arăt. De fapt îl întîlneam din cînd în cînd, întîmplător, și mi s-a părut de cîteva ori că aștepta în cameră lîngă ușă dacă mă vedea circulînd la etaj, ca să iasă abia după ce mă retrăgeam eu. Era poate o replică răutăcioasă la faptul că mă surprinsese făcînd același lucru. Eu continuam să mă simt tulburată și mă întrebam dacă îl jignisem cu adevărat în seara concertului, lipsindu-l brusc de „plăcerea“ de a-mi privi chipul ; apoi îmi spuneam cu amărăciune : „Dar era cherchelit, nu-ți face iluzii că l-ai putea interesa cu adevărat, ce tot speri, poate că nici nu-și mai aduce aminte de cele petrecute în seara aceea.“

Am fost deci foarte surprinsă cînd l-am văzut ivindu-se pe neașteptate din întuneric, odată cînd mă întorceam singură pe jos, după o seară petrecută la Malvina. Bulevardele largi ale cartierului erau pustii, iar eu umblam pe mijlocul stră-

zii, sub lumina slabă a felinarelor, dîndu-mă la o parte cînd trecea, rar, vreo maşină. L-am văzut lîngă mine de parcă ar fi răsărit din pămînt, iar respiraţia lui uşor gîfîită m-a făcut să înţeleg că mă ajunsese din urmă alergînd, dar nu-i auzisem paşii din cauza pantofilor de tenis cu care era încălţat.

„Văd că nici măcar nu te-ai speriat ! a zis el. Totuşi n-ar trebui să umbli singură la ora asta, chiar dacă eşti curajoasă."

Nu eram cine ştie ce curajoasă, i-am răspuns, dar n-aveam altă soluţie dacă voiam să pot ieşi seara din cînd în cînd.

„Vărul dumitale ar fi trebuit să te conducă... Îmi închipui că ai fost la ei, nu ? Sau trebuia să-mi spui mie şi aş fi venit să te iau."

M-am uitat la el cu un aer atît de uimit, încît a adăugat :

„O idee ca asta nici măcar nu ţi-a trecut prin cap, după cît se pare... De ce ? Din orgoliu ?"

„O, nu, e doar... N-am găsit cuvîntul. Nu ştiu. Am început să rîd : E pur şi simplu un lucru la care nu m-am gîndit, atîta tot."

Am umblat un timp în tăcere. Vila nu mai era prea departe, şi deja urcam dealul cînd a început iar să vorbească.

„Te-am cam speriat în seara aceea. Aşa că acum eviţi să mă întîlneşti, te uiţi prin crăpătura uşii ca să vezi dacă am plecat sau nu. Dar eu n-am vrut să-ţi fac un rău. Am fost doar... da, indiscret. Poate că nu te interesa cîtuşi de puţin să afli lucrurile acelea... ba chiar sînt sigur că nu te interesa." A repetat, de rîndul ăsta cu iritaţie în glas : „Cu alte cuvinte, te-am speriat."

Vorbele lui semănau mai mult a mormăială, aşa cum mormăia şi maică-sa. N-am îndrăznit să i-o spun şi am îngăimat un răspuns convenţional : e drept că nu ne mai întîlnisem, dar asta fusese poate doar o întîmplare.

Mergea cu capul plecat, aruncîndu-mi din cînd în cînd o privire, simţeam ; şi m-am gîndit că era bine că l-am întîlnit noaptea, căci în felul ăsta nu putea să-mi vadă expresia de fericire de pe faţă. Inima mi se făcuse uşoară, uşoară şi în acelaşi timp mare de-mi umplea pieptul, emanînd o căldură dulce care dizolva cu încetul nodul tare şi aspru pe care-l simţeam acolo de cînd murise mătuşa Albina. Totuşi nu se întîmpla nimic, chiar nimic. Noaptea era liniştită, luna senină, iar eu priveam triumfătoare înaintea mea, de parcă aş fi repurtat o victorie asupra cuiva. La capătul bulevardului era o terasă, un fel de rotondă plasată pe marginea falezei stîncoase, şi cînd marea se înfuria biciuită de vînt de la nord, stropii valurilor ce se spărgeau dedesubt săreau pînă peste parapet, udînd pămîntul. Vila Sans Souci îşi avea zidul dinspre răsărit de-a lungul străzii, iar poarta se afla la răspîntia cu poteca ce pornea printre nisipurile care înconjurau garajul. Trecuserăm de acest punct, aşa că m-am oprit schiţînd gestul de a mă întoarce înapoi ca să traversez.

„Nu — a spus el apucîndu-mă de braţ — să mergem să privim luna pe apă. E stupid de spus... dar e totdeauna frumos."

O lumină se filtra pe lîngă unul din obloanele închise ale vilei, doar o singură fereastră lumi-

nată era deschisă larg, cea a Fridei, care dădea spre mare, și se vedea plasa deasă și subțire contra țînțarilor. Mîna lui continua să mă țină, în timp ce eu ezitam fără să mă clintesc.

„Ai primit poate ordin să te întorci ?" a întrebat el ironic.

„A, nu. Am arătat spre fereastră : Dar s-ar putea să aibă nevoie de ceva."

„I-o fi fost cald. În curînd o să închidă geamul pentru că o să-i fie frig."

Mi-am și închipuit-o, într-adevăr, trăgînd iritată de șnururile legate de mînere.

„Și apoi... nu ești aici ca să faci pe infirmiera. Ești secretară, nu ? Iar astea sînt ceasurile dumitale libere."

Am murmurat : „Te rog, lasă-mi brațul."

Mîna i-a căzut imediat. Rămăsesem nemișcată, și în clarul de lună putea să vadă că aproape îi zîmbeam.

„Mi-era frică să nu fugi."

„Nu e nevoie să fug... și n-am primit nici un ordin, nici să ies, nici să mă întorc. Sînt o persoană absolut liberă... la Sans Souci. Altfel nici n-aș rămîne."

L-am văzut ridicînd deasupra capului amîndouă mîinile împreunate ca pentru a marca o victorie și a scos un fluierat ușor :

„Cu atît mai bine ! Atunci ne putem duce să ne așezăm pe terasă și să ne uităm la lună pînă ni s-o acri."

Băncile de lemn plasate în semicercul rotondei erau pustii, totul părea alb în lumina aceea iar dinspre mare venea răcoarea delicioasă a apei. Era parcă un foșnet prin aer, și nu numai de la

copacii de jos, de pe bulevard sau din grădinile apropiate, ci părea un foșnet mai înalt, sus în cer, printre stele.

„Nu trebuie să mă las pradă exaltării — mi-am zis. Nu se întîmplă absolut nimic" și ședeam liniștită, cu mîinile în poală, arborînd o figură calmă și senină. Era unica apărare de care puteam dispune, singură, noaptea, cu un bărbat tînăr, pe terasa aceea singuratică. „Dar de ce să mă gîndesc că ar trebui să mă apăr ? Acum vorbește, mai bine să mă gîndesc ce să-i răspund."

Din fericire, spunea lucruri nevinovate despre climă și am prins în zbor ultimele fraze : ce-i plăcea mai mult în țara asta era tocmai clima. Detesta zăpada, iernile lungi din Europa, cerul livid, sentimentul acela ca de marmotă care nu vrea decît să doarmă cît ține frigul.

„Așa e cînd te naști într-o țară caldă. Am impresia că trăiești de două ori mai mult în aceste primăveri lungi și veri și mai lungi... Nu ți se pare ?"

„Oh, ba da", am exclamat, intrînd repede în subiect : și eu suferisem mult de frig într-un colegiu din nordul Italiei, știa ? așa că îl înțelegeam.

„Era un colegiu mai sărăcăcios, firește, unde dormitoarele fetelor nu erau încălzite, abia dacă se făcea focul în clase. Nu izbuteam să mă încălzesc nici măcar în pat, tremuram săptămîni, luni în șir... Și apoi, sculatul cînd afară e încă noapte neagră, spălatul cu apă rece, degerăturile. Cred că n-am să uit niciodată suferințele astea, nici dacă ar fi să trăiesc aici toată viața."

„N-o să rămîi aici, firește."

„De unde să știu? Mi s-au întîmplat pînă acum atîtea lucruri neprevăzute... iar eu nu pot să fac nimic. Adică nimic împotriva celor petrecute și în care voința mea nu prea joacă vreun rol."

Am simțit că ezită, apoi mi-a pus o întrebare pe care desigur o rumega de un timp: „Pot să te întreb ce fel de fată ești?"

„De ce? nu se vede? i-am răspuns prompt, și am adăugat imediat: Sînt o fată pe care viața a încercat deja să o sperie, probabil că știi... și care se străduiește să se mențină la suprafață fără prea multe compromisuri."

„Așa mi s-a părut și mie — a spus el în grabă. Îți mulțumesc că mi-ai răspuns... Era o întrebare destul de impertinentă din partea mea. Apoi mormăi din nou cu un fel de iritație: Dar cine naiba te-a trimis la Sans Souci?"

„Credeam că știi. Lottie... sau mai bine zis Filippo și Malvina prin intermediul lui Lottie. Nu-mi pare rău. Pentru moment mi-e bine așa."

„Pentru moment! Dar în seara aceea, vreau să zic în seara concertului, erai foarte deprimată. Sau poate era din vina mea?"

„Poate. Dar nu numai."

„Aș fi vrut să nu fii la Sans Souci", și făcu un gest de nemulțumire.

Cu o încetineală ironică l-am întrebat:

„Aș putea să știu de ce?"

„Sigur... mai ales că trebuie să-ți fi dat singură seama. Faptul că depinzi de subsidiile... da, de subsidiile părinților mei, mă împiedică să te tratez ca pe o egală."

„Dar sînt egala dumitale, domnule." Mă ridicasem în picioare, și sub razele lunii trebuie să-i fi părut o statuie a demnității. „Mă simt întru totul egala dumitale. Nici cu un miligram mai puțin, domnule."

Se sculase și el în picioare, acum stăteam față în față, dar cum în spatele meu era banca, n-aș fi putut să mă mișc fără să-l împing. Clipa de vrajă fugise, ca într-un final de operă. Printre stele nu mai trecea nici un murmur.

„Te rog să mă ierți. Tonul era scăzut și îndurerat. Nu știu cum fac că mereu te jignesc sau te pun în situații neplăcute. Dar de vină e pofta pe care o am să te sărut... din prima clipă cînd te-am văzut."

Nu mi-a trecut prin gînd că acum „se întîmpla ceva cu adevărat." Am spus deci cu un calm de care m-am simțit foarte mîndră: „Lasă-mă să trec, te rog!" iar el s-a dat imediat la o parte, cu aceeași plecăciune cam nemțească din seara concertului, iar cînd am ajuns la o distanță care mi s-a părut convenabilă, am zis: „Așadar de aceea ai vrea să mă faci să plec de la Sans Souci? Ca să mă poți săruta? Am făcut o strîmbătură de dispreț. Ce roman ieftin, domnul meu!"

„Pentru Dumnezeu, Lisa, nu-mi tot spune domnule. Ți-am cerut iertare, uită ce ți-am spus."

Îi vedeam ochii scînteind, mi se părea că furia îl făcea să-și strîngă pumnii înfundați în buzunare. M-am gîndit: „Acum partida e în mîna mea, n-am ce să-i fac, nu trebuia să fie așa de neghiob și de imprudent." I-am întors spatele și m-am dus să mă reazem de parapetul terasei; dar nu era de marmură fină, ci dintr-un ciment grosolan, care-mi zgîria brațele, așa că a trebuit

să mi le retrag. Luna începea să coboare de cealaltă parte a cerului, iar la sfîrşitul nopţii avea să dispară acolo, pe linia mişcătoare a întunecatului orizont marin. Am oftat.

„Vezi, de iertat poţi să ierţi chiar pe loc, nu e greu. Dar să uiţi e altceva." Se apropiase de mine şi puteam să văd că mă asculta privindu-mă întunecat. „Lucrurile spuse rămîn." Îi aruncam în obraz cuvintele unul după altul, ca nişte pietricele care să nu-l rănească prea tare. („Le meriţi", îmi ziceam.) „Dar este la mijloc şi o neînţelegere... da, între mine şi dumneata, iartă-mă că ţi-o spun. Te-ai purtat încă din prima clipă ca şi cum ai fi vrut să-mi dai de înţeles ceea ce mi-ai spus adineauri... pe cînd eu credeam că eşti încă îndrăgostit de Malvina."

Părea mut de uimire. „Cine ţi-a spus una ca asta ? a întrebat apoi foarte încet. Singură... singură n-ai fi putut ajunge la o asemenea idee ! şi fiindcă tăceam, prefăcîndu-mă stingherită şi întristată, a adăugat cu vehemenţă : Dacă e cineva care se laudă... după atîţia ani ! Ei bine, tot ce pot spune e că astea sînt lucruri vechi, care miros a stătut."

„Nu s-a lăudat nimeni. Lumea vorbeşte."

„Poate că mătuşa dumitale Albina ?"

„A murit."

„...Ar fi trebuit să spună ce a fost cu adevărat. Iar adevărul e că n-a fost nimic, absolut nimic. Ea s-a măritat, şi gata. Acum părea că-i vine să rîdă. Ce ţi-ai închipuit ? Că în toţii anii ăştia mi-am luat lumea în cap ascunzînd în piept o inimă zdrobită ? Fără să mă mai uit la alte fete ?"

Am spus cît am putut de amabil : „Nu trebuie să mă faci să cred nimic, trebuie să înţelegi doar că mă simţeam prost avînd... această idee."

„Această bănuială, vrei să zici. Şi acum, că ştii ?"

„Nu s-a schimbat absolut nimic. Voi rămîne la Sans Souci, dealtfel nici n-am altă soluţie, trebuie totuşi să-mi agonisesc puţinul de care am nevoie şi..." i-am întins mîna. „Ai să mă laşi în pace şi o să rămînem prieteni, te rog."

Mi-a luat mîna, a strîns-o şi i-a dat drumul imediat.

„Dar nici nu ne-am certat."

„Tocmai. De ce să ne fi certat ?"

„Mi-ai dat o lecţie straşnică. Dar aveai tot dreptul."

„Poate. Dar nu e prea plăcut să dai lecţii."

Plecasem de pe terasă şi coboram agale pe bulevard. „S-ar putea ca din toate astea mie să-mi rămînă o amintire plăcută despre dumneata, iar dumitale una destul de neplăcută despre mine. Te-aş ruga să nu mă mai pui în situaţia de..."

„Am înţeles. Îţi promit."

S-a oprit, s-a îndepărtat cîţiva paşi, parcă pentru a mă privi de departe. „Eşti o fată grozavă... şi te las să te întorci singură. Dealtfel sînt doar cîţiva paşi. Am să stau aici pînă ce te văd intrată pe poartă. Noapte bună, Lisa."

„Noapte bună."

„Te rog, spune-mi : noapte bună, Amadeus."

„Fie, de vreme ce sîntem singuri. Noapte bună, Amadeus."

Din nou am petrecut o noapte aproape albă, în parte şi pentru că în cameră începea să se

simtă căldura. Ar fi trebuit să las ușa întredeschisă ca să se facă nițel curent, dar după cele ce ni le spusesem despre ușile crăpate prin care ne spionasem prostește, după tot ce se petrecuse pe bulevard, nu mai era cu putință să las ușa întredeschisă. Am deschis așadar mare fereastra — acum luna era foarte jos, aproape atingea orizontul — fără să mă mai gîndesc la liliecii care intrau în zbor cu aripi agitate și pe care dimineața aveam să-i găsesc atîrnați scîrbos de cornișe sau agățați de pereți ca niște săculeți negri și păroși ; sau, și mai rău, la cărăbușii cei mari care zboară orbește și riști să-i simți căzînd peste tine sau izbindu-ți-se de față. Aș fi dorit în schimb să văd intrînd drăgălașele turturele gri-argintii, cu pieptul de culoarea zahărului ars, dar ele stau în curmali sau printre valurile de nisip, gîngurind drăgăstos.

Întinsă pe pat respiram aerul cald privind strălucirea lunii ce apunea — străveche lună într-un străvechi cer — și mă gîndeam nefericită că cele petrecute în noaptea aceea, ca și în seara concertului, nu le puteam povesti nimănui. În realitate nici nu erau multe persoanele cărora să le pot vorbi, singură pe lume cum eram ; iar din motive evidente, în nici un caz Fridei și nici Malvinei. Eram nevoită deci să păstrez tăcerea asupra unei experiențe care nu avea nimic grav în sine, dar mă făcea să prevăd în viitor zile grele. Trebuia oare să plec de la Sans Souci ? Și cu ce scuză ? Și apoi, era sigur că aș fi făcut-o doar din dorința de a nu mă mai simți într-o situație falsă, și nu pentru a deveni liberă și a avea cu Amadeus niște raporturi pe care, acum, și eu le-aș fi dorit ? El nu-și putea destăinui intențiile mai mult decît o făcuse și nici să meargă mai departe fără să mă jignească, avînd în vedere poziția mea în casa părinților săi. S-ar fi coborît inevitabil la rolul tînărului stăpîn libertin care asediază, în locul cameristei obișnuite, pe secretară ; o secretară care îndeplinea în realitate funcții pe cît de incerte pe atît de inutile.

Faptele mi-au adus o dezmințire chiar a doua zi. Lucram ca de obicei la vechea clasare a corespondenței comerciale, iar peste romantica mea emoție din noaptea trecută plutea plictisul și deprimarea, cînd Frida a trimis după mine și am găsit-o sculată, neobișnuit de vioaie și bine dispusă. Luase gustarea de dimineață cu băiatul ei și mi-a spus foarte prevenitoare că el îi povestise cum în seara trecută mă găsise singură pe stradă și mă adusese acasă.

„Să nu mai faci asta !“ și m-a amenințat în glumă cu degetul. „Verii dumitale ar fi trebuit să aibă grijă. Dacă ei nu te pot însoți, trebuie să dai un telefon, căci e întotdeauna cineva care să-ți iasă în întîmpinare.“

M-am simțit tulburată la gîndul că fiu-său i-o fi spus mai multe, oricît mi s-ar fi părut de puțin plauzibil, și m-am justificat amintindu-i că eram învățată să circul singură zi și noapte de vreme ce nu aveam altă soluție și că, slavă Domnului, nu mi se întîmplase niciodată nimic. Mințeam, evident, pentru că chiar în noaptea aceea mi se întîmplase ceva, care aproape că mă împiedicase să dorm, dar despre care nu-i puteam spune nimic. Am exclamat totuși cu abilitate : oare nu traversasem toată Mediterana singură, ca o emi-

grantă ? E adevărat că îmi făcuse curte comisarul de bord, dar astea sînt lucruri pe care azi fetele nu le mai iau în seamă. Îmi aminteam, în schimb, că Mediterana era ceva încîntător, ceva magic. Şi noaptea trecută fusese încîntătoare — şi m-am uitat drept în ochii ei.

„Da — a răspuns ea — luna era extraordinară, am ţinut şi eu fereastra deschisă." Mi s-a părut că privirea ei mă scrutează. („Acum o să-mi spună ceva", mi-am zis.) Dar ea a schimbat imediat vorba, şi am simţit că era agitată. Mă chemase pentru că s-a hotărît să înceapă lucrul, deci avea nevoie de ajutorul meu : trebuia să mă apuc cu răbdare să-i descifrez paginile scrise în franceză şi în germană şi să le copiez la maşină. Se simţise mai bine zilele astea şi voia să profite de momentul propice. „Momentele mele bune sînt din ce în ce mai rare." A spus-o cu tristeţe în glas, dar faţa i s-a înveselit iar la gîndul lucrului care ne aştepta.

Datoria mea era să accept, o ştiam, nu aveam nici o scuză să-i resping propunerea. M-am simţit de aceea ca prinsă în laţ după gîndurile pe care le rumegasem peste noapte, dar un refuz ar fi însemnat să-mi dau demisia, fapt care ar fi atras după sine un potop de cuvinte, de explicaţii, de justificări, cu inevitabilele minciuni, or, îmi displăcea pînă şi gîndul de a răspunde la sinceritatea ei cu ipocrizie. Neavînd altă cale de ales, trebuia să-mi amîn hotărîrile pentru altă dată, aşa că am întrebat-o dacă înainte de a începe să lucrez cu ea nu trebuia să termin treaba pe care mi-o dăduse „domnul Gunter".

„O, dar cu mine n-ai să lucrezi decît jumătate din zi... dimineaţa sau după-masă, după cum o să mă simt dispusă. Păru că se îngrijorează. Poate e prea mult pentru dumneata ?"

„În nici un caz", am răspuns, şi în vălmăşagul de sentimente care mă bîntuiau s-a amestecat dintr-o dată o mare curiozitate. Am fost satisfăcută pe loc. Frida m-a aşezat la biroul ei şi mi-a dat să citesc cele două manuscrise („*mes deux brouillons* [1] — a zis ea, pipăindu-le afectuos înainte de a mi le pune în faţă — uită-te prin ele în linişte") ; între timp ea avea să coboare ca să discute cu *osta* Muhtar, căci seara aveau invitaţi la masă.

„Trebuie să-i fac hatîrul ăsta, altfel e în stare să mă boicoteze, n-ar fi prima oară. Ai să-mi spui pe urmă dacă putem începe... de exemplu mîine."

Cu această imagine destul de amuzantă a bătrînului bucătar, care dacă nu era tratat cu respect putea să boicoteze un dineu, am început să răsfoiesc caietele : unul dintre ele era un fel de studiu asupra originilor arhitecturii medievale germane. Potrivit intenţiilor autoarei, trebuia să fie mai mult istoric decît artistic şi mi-a dat multă bătaie de cap descifrarea unor termeni ce depăşeau cu mult cunoştinţele mele de limbă germană strict utilitară şi comercială. Celălalt manuscris era însă o compoziţie literară, în franceză, spre norocul meu : era vorba de o corespondenţă între două femei mature, Ortensia şi Ginevra, care îşi pierdeau timpul (asta a fost impresia mea instantanee şi nu tocmai respectuoasă) făcînd bilanţul

[1] Ciornele mele (în fr.).

psihologic al vieţii lor conjugale, ca şi a altor femei, care în cursul corespondenţei erau menţionate cu numele lor de botez, întotdeauna emfatice, Eleonora, Angelica, şi totul mi s-a părut de un cerebralism decadent. Dar abia acum, după atîţia ani, pot să formulez o asemenea apreciere. Atunci, tînără şi neştiutoare cum eram, ca să nu mai vorbesc de lipsa de cultură, scrierea aceea mi se părea doar un exerciţiu rece şi plictisitor, iar după ce m-am muncit destul ca să descifrez cîteva pagini, mi-am zis foarte prozaic : „Vai de capul meu, ce plictiseală !" Dar la urma urmei, treaba mea era doar să transcriu, iar Frida, întorcîndu-se de la bucătărie unde îl îmblînzise pe *osta* Muhtar, m-a încurajat cu zîmbetul ei umezit de salivă şi mi-a spus că o să-mi ajute, dictîndu-mi paginile care aveau mai multe ştersături şi adăugiri.

„Aşa am să pot vedea la dumneata impresia directă... şi poate că asta o să fie partea cea mai importantă a colaborării noastre."

Cred că n-am prea satisfăcut-o în această privinţă, păstrînd o atitudine prudentă şi neutră, deşi aş fi dorit sincer să o ajut. Dar mă simţeam pe un teren alunecos, căci mi-am dat repede seama că Frida ţinea mult mai mult la textul literar, iar lucrul era firesc, dat fiind că era rodul imaginaţiei şi sensibilităţii ei ; în schimb eu, după ce mă mai deprinsesem cu dificultăţile limbii, ajunsesem să găsesc mai interesante, aş zice chiar pasionante, noţiunile pe care le învăţăm descifrînd dincolo de emfaza stilului realitatea unei lumi necunoscute, misterioase, atît de îndepărtate în timp. Se părea că în întunecatul ei ev mediu, Germania depusese destule strădanii ca să-şi creeze o arhitectură naţională : linia avîntată a catedralelor sale îi fusese sugerată de cea deja renumită din Franţa şi din Flandra. „Aceasta dovedeşte — se spunea în text — că sufletul poporului german nu sălăşluia în piatră", ci mai curînd în castele sale militare şi religioase şi îndeosebi în cîntecele care-i slăveau pe Nibelungi, adică se forma de-a lungul secolelor marea Germanie muzicală. Numerotînd foile copiate după manuscris, trebuia să intercalez din cînd în cînd ilustraţiile care îl însoţeau şi astfel putusem să văd şi să admir catedrala din Ulm, poarta Brandemburgului, statuia contesei Baba : o delicată figură feminină, care susţine cu mîna în faţă admirabilul drapaj al mantiei sale lungi, cu gîtul înconjurat de un guler înalt şi sever ce-i ajunge pînă la bărbie, cu o pălărioară mică şi rotundă, avînd pe chipul bucălat un zîmbet „de piatră", dar vesel şi vioi. Aproape că mă îndrăgostisem de ea, iar Frida trebuie să-şi fi dat seama cu cît eram mai cucerită de istorie şi ilustraţiile ei decît de plicticoasele elucubraţii asupra vieţii conjugale. Nu mi-a spus niciodată nimic, dar vedea din cînd în cînd că-mi înăbuş un căscat şi, ca şi în timpul pozelor pentru Lottie, simţeam că îmi „cade" faţa. Şi apoi mi se părea că toată pălăvrăgeala celor două cucoane bătrîne dovedea în primul rînd că fuseseră înfrînte în competiţiile lor conjugale şi-mi aminteam cuvintele „aşa se războieşte de douăzeci de ani", pe care Amadeus mi le suflase la ureche în seara concertului.

Îl vedeam apărînd uneori în ceasurile în care lucram cu maică-sa, iar prezenţa lui continua să

mă tulbure ușor, deși se prefăcea că mă bagă în seamă doar atît cît îi cerea simpla politețe. Uneori îmi făcea cu ochiul din spatele Fridei, sau îmi adresa un zîmbet ambiguu, dar eu rămîneam impasibilă sub privirea lui amuzată și nu-mi mai ridicam ochii de pe clapele mașinii.

Venea și Lottie adesea, iar dacă dădea de Amadeus, acesta pleca repede în mod ostentativ. Într-o zi, maică-sa l-a mustrat :

„Nu e nevoie să-i arăți de fiecare dată că preferi să nu dai ochii cu ea, doar o știe de mult !"

„Sper că o știe", a răspuns el și, parcă i-ar fi trecut chiar atunci ideea prin cap, s-a întors spre mine și m-a întrebat cum s-a terminat treaba cu Lottie și cu portretul. Se terminase mai demult, i-am spus eu. A trebuit să mă uit la el, și sub privirea atentă a Fridei sînt sigură că am roșit.

„Ți-a plătit, cel puțin ?" a întrebat cu bruschețĕ.

Am ezitat înainte de a-i răspunde că se oferise să-mi plătească, dar eu refuzasem.

„Ei, cred că a fost fericită ! a zis el cu răutate. Îi place grozav să-și economisească banii."

Frida a intervenit enervată.

„Tuturor le place să-și economisească banii, și ție de asemenea. Dealtfel Lisa a făcut-o din delicatețe, socotind că îi este îndatorată pentru că i-a prilejuit cunoștința cu mine, adică cu noi."

Eu tăceam stînjenită, cu mîinile pe clape, așteptînd să se termine această conversație neplăcută. Frida stătea în picioare în fața șevaletului și punea tușe de alb pe corola unui crin. Se întîmpla adesea să-i copiez manuscrisele în timp ce ea picta, intervenind să mă ajute doar cînd o rugam eu.

„A fost foarte amabilă cu mine — am murmurat fără să mă uit nici la unul nici la celălalt. Mi-a dăruit o mică gravură policromă în acvaforte cînd i-am spus... da, că nu vreau să accept nici o retribuire."

„Foarte mică, îmi închipui."

„Mică sau mare, acum pleacă de aici și lasă-ne în pace. Ești mai bîrfitor decît femeile, așa e, Lisa ?"

Era greu să răspund, puteam doar să rîd. Din fericire Amadeus a plecat și el rîzînd, l-am auzit fluierînd pe trepte, iar eu am început să bat repede la mașină, ca și cum singurul meu gînd ar fi fost să cîștig timpul pierdut. Dar de fapt mă gîndeam : „Trebuie să plec imediat ce găsesc o modalitate decentă. Trebuie să plec neapărat de aici."

Frida mi-a venit în ajutor, oftînd după o tăcere destul de lungă :

„Uneori e ca un copil, deși nu mai e la vîrsta copilăriilor. Dar cînd e aici, umple toată casa... casa asta veșnic prea goală. Aproape că nu mai formăm o familie, noi doi, mereu singuri. Și deja bătrîni ! De aceea nu-mi place cînd îl văd plecînd. Ar fi trebuit să mă învăț... Dar nu pot."

În seara aceea cinam la Filippo și Malvina și, cu toate că plecarea apropiată a lui Amadeus îmi lăsa mai mult timp pentru a mă hotărî dacă să plec sau nu de la Sans Souci, tristețea apăsătoare pe care o simțisem toată ziua m-a făcut să strecor vestea în timpul conversației, sperînd că va fi comentată. Așa a și fost, și încetul cu înce-

tul am aflat, cînd de la Filippo, cînd de la Malvina, cum se explicau de fapt prezențele sporadice ale lui Amadeus la Sans Souci. Deși era născut aici, unde își petrecuse toată copilăria pînă la vîrsta cînd îl dăduseră la colegiu, ba în Germania, ba în Elveția și Anglia, cum se întîmplase și cu tatăl lui, și cu toate că îi era dragă fără îndoială această țară, nu voise niciodată să se intereseze de activitatea desfășurată aici de Stefan, ceva care se intitula „construcții industriale", și spusese întotdeauna că nu avea să-i ia locul cînd se va retrage din afaceri sau după moarte. Faptul de a trăi ca un străin într-o țară care n-avea să fie niciodată adevărata lui patrie ar fi făcut din el ceea ce nu dorea cu nici un preț, adică un dezrădăcinat, nici oriental, nici occidental. Înfrățirea cu un popor atît de diferit era imposibilă, zicea el, prea romantică pentru a putea fi reală, și dealtfel avea să vină momentul cînd toți europenii vor trebui să plece. Ca atare, era mai bine să nici nu începi să prinzi rădăcini, ci să vii doar din cînd în cînd, cum făcea el, ca turist sau în vizită la părinți cît timp mai rămîneau ei aici. Filippo îi da dreptate, Malvina mai puțin. Dar ce făcea cît se învîrtea prin Europa nu prea era limpede. E „fecior de bani gata", zicea Malvina, iar Frida se plînsese de multe ori că la aproape treizeci de ani nu avea decît ocupații sporadice — un diletant, cu alte cuvinte. „Se ocupă în special de politică", a spus Filippo iar Malvina a confirmat. Vorbise cu Frida și despre asta : maică-sa se temea ca o dată și-o dată Amadeus să nu ajungă la închisoare tot combătînd nazismul. „Cu naziștii nu e de glumit", zisese ea.

Ca o sperietoare, cuvîntul nazism bîntuia tot mai des în conversațiile pe care le auzeam în jurul meu, în titlurile din ziarele ce-mi cădeau sub ochi ; și era adesea îmbinat cu termenul de fascism, pe care îl învățasem încă în anii de școală, dar pe acesta îl simțeam parcă secundar, mult mai puțin înfricoșător și aproape întotdeauna nițel ridicol. Din cîte apucase să-mi spună mătușa mea, casa verilor mei era considerată drept un „cuib" de antifascism, nu numai din cauza intelectualilor de toate naționalitățile care se adunau aici. Dar dezaprobarea ei nu pornea dintr-o simpatie față de fascism, pe care-l privea cu neîncredere, poate din pricina originii ei slovene ; ci mai degrabă din faptul că îl considera pe Filippo un imprudent, un nesăbuit, justificat însă de faptul că era evreu.

„Dealtfel, Frida și Stefan n-aveau motive să se teamă — a spus Malvina în seara aceea —. Nu sînt evrei și trăiesc aici de atîta timp." Dar ea fusese întîmplător de față la o conversație între cei doi soți, înainte de ultima vizită a lui Amadeus, așa că el nu putuse să o influențeze pe Frida, care dealtfel se lăsa greu sugestionată de alții ; iar Stefan, după cum se știe, era un om moale, un indiferent pe care, în afară de muzică, nimic nu părea să-l intereseze cu adevărat.

„Parcă ai fi din Amurgul zeilor ! [1] — îi spusese nevastă-sa enervată. Și nu-ți dai seama că

[1] Aluzie la opera lui Wagner, care încheie marea tetralogie inspirată din legenda Nibelungilor, reprezentînd inevitabila prăbușire a zeilor, care și-au pregătit-o prin propriile lor acțiuni.

țara noastră se află din nou sub amenințarea unei aventuri stupide sau funeste. Mai mult funestă decît stupidă, din păcate."

„Așa a zis ?" a întrebat Filippo, și mi s-a părut uimit, sau neîncrezător, dar cu simpatie.

„Chiar așa." Nu-și mai amintea oare Stefan de Franța, de Belgia ? și de lumea de pretutindeni care le zicea *boși* si îi privea cu oroare ? Abia începuseră să se reabiliteze, să explice lumii întregi că fuseseră și ei groaznic înșelați, și iată că acum venea caraghiosul ăsta nepricopsit („așa i-a zis") să arunce toată strădania și osteneala lor în murdarul și nebunescul lui joc de noroc. „Lumea va începe iar să zică : vin *boșii !* La ce te puteai aștepta din partea lor ? Vor fi întotdeauna niște *boși !* Vă asigur că părea foarte îndurerată spunîndu-i toate astea".

„În fond gîndesc cu toții la fel", îmi ziceam ascultîndu-i. „Te pomenești că în curînd va fi primit și Filippo la Sans Souci". Între timp, Malvina își continuase povestirea :

„Stefan îi răspunsese liniștit Fridei, în ziua aceea, că el era acum prea bătrîn ca să-l mai pască primejdia de a fi băgat într-un lagăr de concentrare, așa cum fusese în timpul războiului mondial. Trăiau de peste treizeci de ani pe țărmul acela liniștit... Aveau să trăiască mai departe acolo, de ce nu ? Făcînd muzică, primindu-și prietenii, ea pictîndu-si crinii, contemplînd dunele, crîngurile de curmali, bivolițele și ascultînd sunetele duioase de *tarabucche și zummare.*"

Deoarece păream că nu înțeleg, Filippo a tradus pentru mine : „De tamburine și fluiere ! Muzică rustică ! Dar Frida are dreptate, pare într-adevăr

amurgul zeilor ! O să vadă Stefan cît o să stea ei de liniștiți pe acest țărm fermecat. Dacă se dezlănțuie hora, de rîndul ăsta o să jucăm cu toții !"

În seara aceea nu s-a mai vorbit despre asta, dar era de-ajuns ca să simt cum peste umbrele vagi ale iluziilor mele se lasă ceața grea a unui viitor amenințător. Între timp, Frida îi telefonase Malvinei ca să întrebe dacă avea cine să mă conducă, fiindcă altfel voia să-l trimită pe Abdu să mă ia.

„O, nu !" am exclamat cînd mi-a comunicat vestea. „Spuneți-i că mă conduceți voi, nu vreau să mă-nsoțească Abdu... nu, în nici un caz ! Pot foarte bine să mă întorc singură, cum am făcut întotdeauna."

„I-am și spus că o să te conducem noi. Trebuie să-i restitui o carte... și apoi, o plimbare de cîțiva pași înainte de culcare o să ne facă bine fără-ndoială."

Am găsit-o pe Frida învîrtindu-se printre răzoare în semiîntuneric. Umblase după o pisicuță pierdută, care mieuna de mult timp ascunsă în grădină, o găsise și tocmai o dădea în grija unui băiat din casă. Cînd ne-a văzut pe toți trei la poartă — Filippo, cu cîțiva pași mai în urmă, o salutase cu o plecăciune pe cît de exagerată pe atît de ironică — ne-a invitat cordial să intrăm cu o perfectă dezinvoltură ; și puțin după aceea asistam la un spectacol insolit și destul de amuzant, cu noi trei răzleți ici și colo pe divanele și fotoliile din hol. Frida înfofolită ca de obicei tronînd în mijloc, iar Stefan venind către noi, din fundul unui salon, surprins și intimidat. Se adeverise foarte repede ceea ce gîndisem eu cu puțin înainte : te pomenești că în curînd...

Cu multă amabilitate, Frida i-a spus imediat lui Filippo că voia să-i mulţumească (el era vărul meu, aşadar parte directă în cauză) pentru că mă îndrumase „să-i fiu de ajutor" ; ceea ce însemna însă că aceasta era singura raţiune pentru care puteam asista la un lucru atît de incredibil : Filippo aşezat în incinta sacră unde se ţineau întrunirile muzicale de la care era exclus.

În orice caz, lucrurile au mers mai bine decît am fi putut bănui. Abil ca întotdeauna, Filippo i-a vorbit Fridei despre ocupaţia pe care mi-o dăduse, şi pe care eu o găseam interesantă, ba chiar pasionantă (asta era o minciună gogonată, îi spusesem aproape contrariul), şi atunci au început să discute cu un entuziasm crescînd, care îi izola de noi, despre efortul de a „compune", ba chiar de a „crea". Cred că erau sinceri amîndoi, dar lucrul cel mai surprinzător era faptul că păreau să fie de acord. Filippo vorbea cu uşurinţă şi avea idei clare, cu mult mai clare decît ale Fridei, după cît îmi puteam da eu seama, iar ea îl asculta cu deosebită atenţie, răspunzînd cu un „da, da, da" atît de grăbit, încît făcea băşicuţe de salivă la colţurile gurii.

„Nu trebuie să te încrezi prea mult în inspiraţie şi să o aştepţi, zicea el, cu aerul lui obişnuit de a vorbi parcă de la catedră. Trebuie să te aşezi la lucru chiar şi la rece, metodic şi punctual, ca la o masă de birou pentru o îndeletnicire oarecare, şi să cauţi, să cauţi. Uneori se întîmplă să ai o «scăpărare,» dar în general tot ce faci mai bun vine din căutări, din strădanii, din nesfîrşita răbdare cu care trebuie să elimini şi să refaci."

„Da, da, da", răspundea ea şi-i străluceau ochii.

„Se întîmplă uneori să treacă zile întregi fără să scrii o notă... sau un cuvînt şi ai parcă impresia că te învîrteşti în gol, nu e aşa ? şi că efortul nu duce la nimic. Dar important e să nu oboseşti, să nu te laşi... Să lucrezi cu convingerea că ceea ce faci e ultima ta realizare, aşa încît să-ţi pui toată pasiunea, toată energia de care eşti în stare..."

„Oh, ja, ja, ja", a zis ea de rîndul ăsta. Nu o văzusem niciodată aşa de agitată, poate că-i trecea prin faţa ochilor şirul ei nesfîrşit de crini. Stefan o privea cu teamă, iar Malvina, care servea împreună cu mine răcoritoarele, mi-a şoptit calm cînd am trecut pe lîngă ea : „Îl auzi ce parşiv e ?" Apoi veniră ultimile scăpărări, ca focurile de artificii la sfîrşitul unei festivităţi :

„Lucrurile, sentimentele din viaţa asta trec, doamnă, fără să lase vreo urmă, sînt îngropate odată cu noi. Dar arta rămîne."

„Quel pompier tu fais, mon ami" [1], a zis tare Malvina şi a început să rîdă. Am aflat pe urmă că nu era vorba de nici un incendiu şi că nu era nimic de stins, ci doar de o expresie franceză care vrea să spună despre ceva că e prea umflat şi desuet. Frida parcă se trezise auzind-o pe Malvina că rîde şi, întristîndu-se dintr-o dată, se uita acum la Filippo cu o vagă suspiciune. Atunci a intrat Amadeus, iar expresia de pe chipul lui a fost lucrul cel mai hazliu pe care mi-a fost dat să-l văd în seara aceea. S-a oprit lîngă Malvina, a luat paharul pe care i-l oferea ea şi a întrebat în şoaptă :

---

[1] Ce pompier eşti, dragul meu (în fr.).

„Ce e aici ? Versailles ?"
„Aproape", i-a răspuns ea, şi au rîs amîndoi cu voioşie şi malițiozitate.

VIII

CHIAR DACĂ ÎNTRUNIREA aceea bizară nu însemna un tratat de pace, aşa cum o calificaseră în glumă Malvina şi Amadeus, era ca şi cum un vechi angrenaj s-ar fi pus în mişcare după o lungă oprire, care durase atîta poate numai dintr-un exces de orgoliu sau vanitate de ambele părți, nutrit de-a lungul anilor de bîrfele şi reaua voință a celorlalți. Întîlnirea s-a terminat destul de repede, cu toate că servitul băuturilor (care se făcuse din ordinul Fridei şi nu dintr-o stratagemă a Malvinei) o mai prelungise nițel, atîta cît să-i îngăduie lui Filippo să abordeze şi cu Stefan o conversație prudentă despre muzică, în cursul căreia, la un moment dat, Stefan se aşezase la pian ca să-i cînte cîteva pasaje dintr-un anonim portughez din veacul al XVIII-lea, pe care-l descoperise nu ştiu cînd şi cum, şi de care Filippo a părut să fie foarte interesat. Se prefăcea, fireşte, dar era tot ce putea face în asemenea împrejurări ; cu asta seara s-a încheiat, saluturile au fost foarte cordiale, iar la sfîrşit, Malvina a sărutat obrajii palizi ai Fridei, după ce s-a oferit să o conducă pînă în cameră.

„Îți mulțumesc — a zis ea — dar poate să o facă Lisa, dacă am nevoie", însă Amadeus a luat-o de braț ca să o însoțească pe scară.

Îi văzusem pentru prima oară împreună pe Malvina şi Amadeus, şi mărturisesc că mi-ar fi plăcut să le supraveghez atitudinea şi mai ales conversația, dar n-a fost cu putință ; sau mai bine zis, am văzut că, după ce rîseseră împreună din cauza acelui „Versailles" rostit de Amadeus, nu şi-au mai vorbit, în schimb Amadeus m-a urmărit mereu cu privirea lui malițioasă, de parcă ar fi vrut să constate cît de mult mă puteam controla. Pe de o parte eram stăpînită de mîhnirea pe care mi-o trezise vestea plecării lui, iar pe de alta de enervarea datorată felului în care mă făcea să simt certitudinea lui că izbutise să stîrnească şi în mine o tulburare ; aşadar nu l-am mai aşteptat să coboare din camera maică-si, şi cum Abdu apăruse iar, tăcut şi arogant ca întotdeauna, ca să adune pe tavă paharele împrăştiate, am urcat şi eu în fugă sus şi m-am închis iute în cameră.

„L-am ținut tot timpul la distanță — îmi ziceam cam supărată — n-are de ce să mă privească de parcă aş fi gata să capitulez."

Am avut un somn zbuciumat, dar am izbutit totuşi să dorm, iar dimineața soarele s-a ridicat pe cer printre cețuri luminoase, de parcă nişte ființe nevăzute ar fi suflat din fundul mării nori rotunzi de sidef, diafani şi schimbători. Stîncile negricioase păreau nişte blajine dihănii preistorice cu botul în apă şi spinarea harnic scormonită de rîndunele şi ciocîrlii. Era foarte devreme, aşa că aveam tot timpul să fac o baie în mare care să-mi redea buna dispoziție ; şi fără să fiu nevoită să trec pe lîngă micul dejun al lui Lottie şi Stefan (era prea devreme şi pentru ei), am coborît pe

plajă sărind din treaptă în treaptă pe panta abruptă, stîrnind praful ca de obicei, dar știam că îndată aveam să mă spăl cu prisosință în micul golf, înotînd cu mișcări lungi. Ca întotdeauna cînd ajungeam în larg, vedeam vila cu ferestrele și coloanele îmbrăcate în verdeață. Mi se părea că locatarii ei ar fi trebuit să trăiască fericiți, dar nu-mi pierdeam timpul să mă întreb de ce nu erau. În schimb mi-au venit în minte cuvintele puștiului arab care se ținuse de mine pe stradă în ziua cînd mă dusesem pentru prima oară la Lottie: „Ia seama, sînt oameni răi“, și pe urmă fugise.

„Nu, nimeni nu e rău“, îmi ziceam eu, băgîndu-mă cu capul sub apă, ca să-mi spăl și mintea sau inima. „De vină sînt destinele care se întîlnesc și se întretaie, zicea mătușa Albina, și mai întotdeauna se stînjenesc unul pe altul. Nu era proastă deloc mătușa Albina! Măcar mă învățase lucruri folositoare. Pare de necrezut pentru o femeie ca ea.“

Am stat în apă destul de mult cît să las să treacă ora lui Stefan, dar cînd am început să înot spre mal, o chemare neașteptată m-a făcut să privesc în sus și l-am văzut pe Amadeus coborînd panta în fugă, și el în costum de baie, cu prosopul pe după gît. S-a aruncat iute în apă și m-a ajuns din cîteva mișcări.

„Afurisită fată! de ce nu mi-ai spus aseară că o să faci baie la ora asta?“

Înotase cu fața în apă, așa că vorbele îi ieșiseră de sub șuvițele de păr care-i acopereau toată figura. Le-a dat spre spate ca să poată privi și a fost desigur surprins văzînd că rîdeam.

„De unde era să știu aseară? M-am hotărît azi-dimineață cînd am văzut marea așa de frumoasă și liniștită.“

„Nu puteai să-mi bați la ușă... ca să mă chemi? și înainte de a apuca să-i răspund, a continuat pe același ton glumeț, dar agresiv: Ai să-mi spui și de rîndul ăsta că e ceva la care nu te-ai gîndit?“

„Chiar așa.“

Înotam în jurul lui ca să mă țin la suprafață, și am adăugat politicos: „Îți cer iertare că nu m-am gîndit.“

„Oho, faci progrese. Poate cu timpul o să înveți că mai ai și alte îndatoriri față de mine. Dar pînă atunci eu n-am să mai fiu aici.“

„Știu că pleci, mi-a spus mama dumitale. Îmi pare rău pentru ea, care e foarte mîhnită și...“

„Și dumneata de asemenea, măcar puțin, nu? Ar trebui să o spui chiar dacă nu o gîndești.“

M-am băgat brusc cu capul sub apă, așa că am evitat să-i răspund, apoi am luat-o spre mal și am dat curînd cu piciorul de fundul apei.

„Baie bună!“ i-am strigat de pe mal, iar el, care o și pornise înspre larg, m-a salutat fluturînd brațul afară din apă. Am avut imediat explicația ușurinței cu care mă lăsase să plec: Abdu mă aștepta la ușa dușului de la parter, unde te puteai spăla de nisip înainte de a urca sus în camere, mi-a oferit un halat de baie și mi-a spus că *master* Amadeus (așa îi spuneau servitorii stăpînului cel tînăr) îi poruncise să pregătească masa pentru o gustare în doi în loggie și „avea dorința să-i țin tovărășie.“

„Bine“, am răspuns fără chef, iar el și-a atins fruntea și pieptul în semn de respect, dar în

privirea lui continua să stăruie ceva obraznic. Numai bătrînul *osta* Muhtar îl ţinea la respect, căci cu tînărul Ali, cu femeile care veneau să calce şi să coasă, cu spălătoresele care invadau terasele în zilele cînd se spălau rufele, îşi dădea aerele de stăpîn pe care le capătă slujitorii îmbătrîniţi într-o casă.

Cînd am coborît l-am găsit şi pe Amadeus gata îmbrăcat, aşezat la o masă mică pusă în soarele ce inunda latura de răsărit a loggiei.

„Poate preferi la umbră — a zis el. Dar părul ţi-e încă ud, aşa că e bine să mai stai niţel la soare", şi întinzînd untul pe pîinea prăjită continuă să vorbească cu nervozitate, de parcă ar fi avut nevoie de un subiect. El adora soarele, dar trebuia să admită că în anotimpul prost, adică vara, strălucirea i se altera. Maică-sa spunea întotdeauna : dacă vrei să pictezi un peisaj, trebuie să o faci în zori sau la asfinţit, căci în ceasurile de zăduf lumina lui crudă şi albă — un alb prăfos, care n-avea nimic triumfal — descompunea liniile şi culorile. Eu îl ascultam, dar îl vedeam pe Abdu trăgînd maliţios cu ochiul la mine în timp ce îndeplinea obişnuitul ceremonial servindu-ne ceaiul, şi probabil că a observat şi Amadeus, căci deodată l-a rugat, niţel cam brusc, să lase ceainicul acolo, ba i-a şi mulţumit. Aveam să ne descurcăm singuri foarte bine, i-a spus el, iar Abdu s-a îndepărtat după ce şi-a murmurat cu aroganţă supunerea.

„L-am jignit, dar n-o s-o arate — mi-a spus apoi cu glasul scăzut — fireşte o să creadă că vreau să rămîn singur cu dumneata ca să-ţi fac curte. Dar eu..." A făcut un gest nervos, împingînd la o parte un vas cu dulceaţă. Modesta mea fericire care stătea aţipită în fundul sufletului s-a destrămat pe loc şi m-am simţit vag neliniştită. Acel „dar eu" însemna că vrea să rămînă singur cu mine pentru vreun alt motiv, aşadar.

„Nu pot să zic că Abdu ar fi prea indiscret, aşa cum sînt adesea servitorii... după cît se spune. Dar el a crescut în casa asta, căci a intrat aici de cînd era un adolescent, venind dintr-unul din satele mai îndepărtate, de unde vin mai toţi. Dumneata n-ai cum să ştii, dar la început abia dacă se pricep să spele o duşumea, uneori nici măcar n-au văzut un pahar cu picior, însă în cîteva săptămîni devin experţi, dezinvolţi, se folosesc de obiectele noastre de parcă le-ar fi mînuit de cînd lumea... pentru că învaţă *totul* imediat, au un dar natural de a servi, un fel de inteligenţă specială care îi călăuzeşte. Şi apoi, îi ajută cei vîrstnici... aş zice cu dragoste."

Părea că se simte uşurat vorbind despre altceva, şi acum avea un ton aproape amuzat. „Ai văzut vreodată — m-a întrebat zîmbind — pe lîngă gardurile vilelor din vecinătate grupuri de băieţaşi îmbrăcaţi încă în anteriele pe care le poartă la ţară, aşezaţi în faţa unui bătrîn care le vorbeşte ca un profesor ?"

Am răspuns fără chef că-i văzusem, într-adevăr, dar crezusem întotdeauna că bătrînul era chiar un învăţător, iar băieţii, elevii lui.

„Te-ai înşelat... Cînd e vorba cu adevărat de şcolari iar bătrînul e un dascăl veritabil, un *mohallem,* stau aproape întotdeauna în faţa moscheii sau pe alături, repetînd în cor versetele... e altceva. Cu siguranţă că şi Abdu a stat cîndva în

fața moscheii din satul lui ! În privința asta, cînd a intrat la noi era deja adult. Eu nu mi-l mai amintesc, căci eram prea mic pe atunci, dar am auzit întotdeauna spunîndu-se că era mai de soi decît ceilalți pentru că știa să scrie și să citească... Se pricepe și acum, el este cel care ține socotelile, și o face mai bine decît bătrînul Muhtar. S-a atașat grozav de noi toți și acum consideră că face parte din familie, ca un sclav eliberat. El însă n-avea cum să fie sclav, căci s-a născut după eliberarea lor, evident."

La Sans Souci, ca și la Filippo acasă, servitorii erau tratați bine și cu dreptate, trebuie să recunosc ; dar tonul cu care vorbeau în general despre ei mi se părea, dacă nu chiar al unor rasiști, măcar al unor posesori de colecții — o colecție de o anumită valoare și asupra căreia ai un drept sigur de proprietate. De pildă „darul înnăscut de a servi" : o înclinație care mi se părea inventată în modul cel mai ingenios pentru a justifica privilegiul de a se lăsa serviți, privilegiu care nu putea să dureze, dar nimeni nu avea aerul că se gîndește la asta, iar eu nu îndrăzneam să i-o spun nici chiar lui Amadeus ; n-aș fi reușit decît să scot în evidență cît eram de deosebiți unul de altul, și continuam să mă mir că insista asupra acestui subiect, de parcă n-ar fi îndrăznit să treacă la altul — acela pentru care mă invitase să iau masa cu el. A continuat, așadar, zicînd : „De exemplu o adora pe Emma, iar moartea ei, nu știu cum să spun, parcă l-a jignit sau l-a indignat. Ca un fapt scandalos care nu trebuia să se întîmple. Și știi, e un lucru curios, pentru că în ciuda teatrului pe care îl fac la funeraliile lor, cu

bocitoarele care urlă lovindu-se peste față — probabil că le-ai văzut și dumneata de cînd te afli aici — oamenii ăștia nu se lasă prea impresionați de moarte, o acceptă cu simplitate. Prin bordeie, mamele îți spun zîmbind numărul copiilor care le-au murit... și sînt întotdeauna o sumedenie..."

„Dar e îngrozitor", am spus.

„Într-adevăr, e îngrozitor." A oftat. „După aceea a trecut asupra maică-mi acel soi de adorație, parcă ar fi vrut să o aline cumva. Îi e credincios ca un cîine." Acum se juca cu cuțitașul de la untieră. „Față de mine nu are aceleași sentimente... iar pentru tata și mai puțin. *Cu sobrietate*, ne face să simțim această diferență în fidelitatea lui, înțelegi ? Și este ciudat, pentru că musulmanii consideră femeia o ființă inferioară, aproape de disprețuit. În mama însă el vede altceva... ceva în plus, ca și cum ar avea o putere pe care alții nu o au." Apoi brusc, ca și atunci cînd îl expediase pe Abdu, s-a aplecat înainte și mi-a spus privindu-mă în ochi : „Voiam să te întreb dacă știi că o să plece și Lottie. În curînd, cred, dar după mine."

Nu știam, nu mi-o spusese nimeni. (Deci *asta* era, m-am gîndit eu.) Nu era de mirare, am zis dînd ușor din umeri, deși mă simțeam nițel iritată, nu pleca Lottie întotdeauna la începutul verii ?

„Nu totdeauna. Uneori pleacă în alte anotimpuri." Cu fruntea lăsată și cu privirea în farfurie, a adăugat : „Își aranjează plecările în funcție de acelea ale tatei... Firește, nu vor pleca împreună, dar n-are a face. Vor fi împreună pe urmă..." A

făcut un gest vag, care indica o depărtare nedeterminată.

„...acolo."

Cum eu tăceam stingherită, neștiind ce să spun, a ridicat ochii și m-a privit cu tristețe.

„Toate astea nu constituie pentru nimeni o noutate... nici măcar pentru dumneata. Iar mama nu pleacă, după cum știi, sînt ani de zile de cînd nu s-a mai clintit de la Sans Souci. Voiam să te rog..."

A ezitat o clipă, apoi a continuat grăbit, ca și cum s-ar fi spovedit fără voie. „Iată, am avut un fel de intuiție că nu vrei să rămîi la noi. Sau oricum, nu pentru multă vreme. Nu, nu sînt cancanuri, este părerea mea... și poate e și din vina mea. Voiam să te rog să rămîi însă în tot acest timp cît mama va fi singură aici. Am impresia că îi place tovărășia dumitale și... ți-aș fi și eu foarte recunoscător dacă..."

„Bineînțeles — l-am întrerupt eu impetuos. Nu e nevoie să-mi spui toate astea. Ba chiar aș prefera să nu-mi mai spui nimic. E foarte simplu, am să rămîn cu mama dumitale, ți-o promit."

Mă simțeam dintr-o dată foarte mișcată, vaga mea iritație se destrămase acum ca și fericirea de la început și în suflet îmi renăștea mîhnirea pe care o resimțisem pentru ei toți în seara concertului. Poate că el și-a dat seama de asta după căldura din glasul meu, dar a rămas în continuare cu fruntea foarte încruntată.

„Ar trebui să-ți spun măcar că îți mulțumesc mult, Lisa. Dar ai dreptate, e mai bine să vorbim despre lucrurile astea cît mai puțin. Aș dori chiar să nu le spui nimic verilor dumitale. Cred că nu

trebuie să dai explicații dacă rămîi sau nu la Sans Souci."

„Nici o explicație. Filippo este tutorele meu pînă la majorat, dar e un tutore care nu se amestecă în treburile mele... Poate mai mult din indiferență."

„Cît ești de amară, Lisa. N-ar trebui. Ești un om care inspiră lesne simpatie."

„Poate... și cu atît mai bine. Dar trebuie să înțelegi că pînă acum viața nu m-a prea răsfățat."

„Îți doresc ca pe viitor să fie altfel... chiar dacă lucrul nu depinde întotdeauna de noi, după cum vezi." Părea mai ușurat după consimțămîntul meu. „Mama mi-a dat un exemplu bun cu demnitatea și tăria ei și încerc să o imit, dar nu reușesc întotdeauna. Dacă ar fi... — oftă — Doamne, dacă ar fi «ceva» între oameni tineri, ar fi altă poveste, unul dintre personajele acestei comedii s-ar fi săturat, nu crezi ? și ar fi ieșit din scenă. Dar e vorba de oameni în vîrstă, aproape bătrîni... așa că totul s-a închistat, nici unul nu vrea să cedeze, fiecare știe că e ultima ocazie vitală și se agață de ceea ce i se pare propriu-i drept la fericire, chiar cu prețul de a provoca nefericirea celuilalt sau de a-l înșela. Ca atare nu e nici o speranță... și din păcate nu este nici fericire. N-au avut parte de ea niciodată, pentru că întotdeauna, din cîte îmi amintesc, totul a fost parcă otrăvit. Asta vorbeam și cu Emma, era o lungă și necontenită otravă..."

„Sora dumitale a suferit din pricina asta, nu e așa ?" am murmurat timid, pentru că nu voiam să par indiscretă.

„Într-un fel, poate... Dar Emma era foarte independentă, zicea că fiecare își făurește soarta cu mîinile lui, că în locul mamei ar fi procedat altfel, iar din Lottie s-ar fi ales praful și pulberea." Începu să rîdă cu amărăciune. „Dar știi care din ei trei e cel mai capabil de o dragoste adevărată ?"

„O, mama dumitale, fără nici o îndoială."

Exclamația mea a fost întreruptă de soneria telefonului și Abdu a apărut imediat rostind numele celui care îl chema pe *master*. Amadeus s-a ridicat de la masă scuzîndu-se, iar după cîteva minute s-a întors ca să-mi spună la revedere, pentru că trebuia să plece imediat în oraș. Mă sculasem și eu în picioare, iar el mi-a ținut o clipă mîna într-a lui, mi-a mulțumit din nou în șoaptă privindu-mă în ochi, iar eu, cu o strîngere de inimă am retrăit impresia din seara concertului, cînd privindu-l la lumină, îl găsisem „frumos și trist".

„O să ne mai vedem", a zis el și a plecat în grabă. Am rămas rezemată de balustrada loggiei, deasupra răzorului de crini, respirînd mireasma lor înrourată, fără a încerca însă să-mi dau seama dacă senzația dulce-amăruie pe care o simțeam provenea din parfumul lor sau din ecourile ce stăruiau în sufletul meu. A durat puțin însă, căci vocea lui Abdu a susurat în spatele meu : „Așadar acum știți și dumneavoastră că *Mam'zelle* vrea să plece."

Avusesem o bănuială că el a stat pe aproape în timpul conversației noastre, căci prea se ivise repede cînd a sunat telefonul. (*Mam'zelle* era Lottie în limbajul servitorilor.) Fraza lui nu m-a mirat deci prea tare, dar nu aveam cum să știu

cît ascultase și cît înțelesese din cele vorbite. Ca să mă facă să-i remarc prezența, s-a apucat să strîngă masa cu zgomot, el care servea întotdeauna aproape pe nesimțite, dar eu hotărîsem în sinea mea să nu-i permit să-mi vorbească în continuare, în orice caz nu despre lucrurile astea ; l-am privit cu severitate și fără să-i răspund am pornit către ușa holului ca să intru în casă. Dar el prevăzuse mișcarea și, cu tava încărcată în mînă, s-a oprit în prag pentru a mă împiedica să trec. În momentul acela mi s-a părut nu atît trufaș cît tulburat — poate de propria-i îndrăzneală.

„Stăpîna noastră e o stăpînă dreaptă. Eu sînt în casa asta de peste treizeci de ani și pot să spun că întotdeauna a fost dreaptă, nu uită pe nici unul din noi, chiar dacă nu sîntem de față."

Am simțit că era cam greu să plec în timp ce-mi vorbea astfel despre Frida. Totuși, oprită în loc de el și de tava lui, am spus cu răceală : „Te rog, Abdu, lasă-mă să trec, doamna mă așteaptă".

„Doamna doarme", a răspuns el cu insolență și m-a privit îngustîndu-și ochii aceia de temut. Întîi mătușa Albina, apoi și Frida mă învățaseră că „dreptatea", această virtute prețioasă îi fascina pe toți localnicii sărmani și supuși cînd străinii o practicau față de ei și probabil că Abdu, care nu era nici sărac, nici supus, fusese și el cucerit ; și poate că dintr-o recunoștință îmbătrînită odată cu el, se născuse fidelitatea de care vorbea Amadeus. Am dat din nou să trec pragul, dar el nu s-a clintit, ci a mutat doar tava așa încît să reducă și mai mult spațiul îngust. Apoi mi-a spus ceea

ce voia să spună: „Stăpîna nu merită una ca asta. Ea nu poate să plece, n-a mai plecat de atîția ani... În schimb o să plece stăpînul, ca întotdeauna." Și cum eu tăceam încruntată, așteptînd să se dea la o parte, a adăugat: *„Master* mi-a spus-o *și mie*".

Era probabil adevărat, dar n-aveam cum să știu în ce termeni îi vorbise Amadeus, poate că fusese o simplă înștiințare, ca de la stăpîn la servitor. Am simțit mai mult ca oricînd că nu trebuia să mă las prinsă în aceste cancanuri.

„Nu știu... Eu nu știu nimic", i-am spus cu cea mai mare asprime de care eram în stare. „Nu vreau să știu nimic. Lasă-mă să trec."

Nu s-a mișcat din loc, iar pe chipul lui a apărut o strîmbătură dezagreabilă, ca și cum ar fi fost pe punctul să spună ceva indecent.

„*Aia* vrea să-l ia cu ea pentru totdeauna, domnișoară, nu ne putem preface că nu știm." În franceza lui bizară spusese *celle-là,* fără să-l numească pe Stefan, și acum se uita cu răutate la expresia mea de stupoare.

„Stăpîna e bolnavă, n-o să se mai facă bine. O știm cu toții. O știe și *aia,* dar nu mai vrea să aștepte. S-a săturat de garaj. Vrea o casă, în țara ei, alături de *el*... iar atunci *el* o să rămînă mereu acolo. A început să se pregătească din vreme... lăzile sînt gata și duce cu ea mult mai mult decît de obicei." Acum glasul lui vibra de mînie. A dat din cap și a repetat: „Și asta nu e drept pentru doamna."

Mă simțeam profund zguduită și, deși continuam să-l privesc cu un aer de nemulțumire în care speram să-mi citească și mînia, mă întrebam

năucită ce putuse să vadă și să audă ca să-și ia libertatea să spună asemenea lucruri. Răspunsul l-am găsit amintindu-mi pe loc de cuvintele pe care Amadeus le rostise cu puțin înainte: o lungă și necontenită otravă. Adică o poveste veche, pe care timpul „parcă o închistase" (erau tot vorbele lui), și care durase prea mult pentru a putea fi ascunsă de servitori. Abdu o trăise desigur chiar de la început cu ură și dragoste. Puteam eu să-i suprim dreptul de a participa la ea? Dar eu eram nouă în mijlocul lor și așa voiam să rămîn, trebuia să-nțeleagă.

„Ajunge! — i-am spus, rostind cuvîntul cu tărie și privindu-l în ochi — ți-am mai spus că nu vreau să aud nimic." Atunci i-am împins tava cu o mînă și a fost nevoit să se dea înapoi ca să mă lase să trec. Chipul lui a devenit brusc amenințător.

„Bine, domnișoară", a zis cu dispreț. „Dar cineva o să facă ceva... Cineva trebuie totuși să facă ceva."

În timpul ăsta Ali intrase din fund și se uita uimit la fuga mea precipitată în sus pe scări. N-am putut înțelege ce i-a spus Abdu cînd s-au întîlnit în mijlocul holului și i-a înmînat cu bruschețe tava, căci își vorbiseră în dialectul lor gutural. Eu nu voiam decît să fug de prezența lui și de locul în care mi se părea că continuă să zumzăie ca niște viespi blestemate acele cuvinte pe care acum aș fi dorit să nu le fi auzit nici chiar de la Amadeus, mă gîndeam eu speriată cînd m-am văzut în camera mea. Marea albastră scînteia mereu dincolo de fereastră; dar nu mai

părea aceeași care mă fascinase de dimineață, o încețoșa norul cenușiu al nesiguranței și al lașității mele declarate.

IX

ÎN FAȚA DESFĂȘURĂRII unor evenimente care depășeau așteptările și poate și curiozitatea mea, nu eram doar uimită și perplexă, ci începeam să fiu chiar neliniștită, pentru că simțeam că o perturbație gravă răscolea în adînc viața aparent liniștită a celor din preajmă, și mă întrebam dacă persoana cea mai importantă pentru mine, Frida, îi sesiza și îi cerceta simptomele. Dar ea părea că nu vede nimic neobișnuit în jurul ei, sau nimic într-adevăr nou, continua să se scoale tîrziu cînd nu se simțea bine și să stea în pat, trăgînd de șnururile ei fără să ceară nimic nimănui ; dacă se simțea însă în puteri, mă chema, și în timp ce ea picta sau își consulta cărțile ori fișele, eu copiam manuscrisele, aproape întotdeauna într-o pace și liniște care-mi destindeau nervii. Așadar apele erau potolite, pluteam în direcția bună, vînturile băteau de unde trebuie, la ore precise, iar astrele nu spuneau absolut nimic despre viitorul apropiat sau îndepărtat, dar asta era doar o neglijență a astrelor.

Ar trebui poate să mă rușinez, dar după confesiunile lui Amadeus și amenințările lui Abdu, primul lucru pe care l-am făcut îndată ce s-a putut, a fost să bat la ușa garajului. Nu mă mai dusesem acolo de multă vreme, poate de la ultima ședință de poză, iar această absență îndelungată putea să-și găsească o justificare în noua mea ocupație ; dar ceea ce mă mîna nu era un sentiment lăudabil, ci o curiozitate răutăcioasă, de care m-am rușinat un pic în timp ce băteam la ușă.

Lottie a venit imediat să deschidă, era ca de obicei în pantaloni, purta aceeași cazacă decolorată, iar părul ciufulit era legat cu panglicuța de catifea. Mi s-a părut foarte frumoasă, iar reverberația frumuseții ei ofilite dar încă tulburătoare lumina acea mică lume atît de falsă și încărcată. Umpluse o ladă, se zgîriase rău și acum își înfășura degetul sîngerînd într-un bandaj. Am ajutat-o să se lege mai bine după ce o întrebasem dacă s-a dezinfectat suficient și atunci a părut că se îmblînzește, căci privirea cu care mă întîmpinase fusese clar bănuitoare. A văzut că mă uitam surprinsă în jur la pereții aproape goi și a zis : „E și portretul dumitale aici", arătînd către lada deschisă, căptușită cu hîrtie impermeabilă, și tablourile izolate unul de altul prin straturi de paie : de aceea și pe jos erau împrăștiate o mulțime de paie. „...Acela despre care doamna Gunter a spus că pare un păun care-și înfoaie coada", a adăugat ea și a rîs ca și cum pentru ea acea expresie era pur și simplu amuzantă. O altă ladă mai mică și goală se afla lîngă perete. „O să o umplu mîine... sau mai tîrziu. Nu e nici o grabă. Cu degetul ăsta acum nu mai pot face nimic."

M-am oferit să-i ajut dar a refuzat cu amabilitate. „Nu e chiar nici o grabă", a repetat ea, mi-a spus să iau loc și s-a dus la bucătărie să aducă două pahare. A venit și cu o sticlă de

sirop de migdale și în timp ce amesteca cu o lingurită lungă bucățelele de gheață în lichidul lăptos, a zis ca din întîmplare că expedia „lucrurile acelea“ pentru că avea să deschidă o expoziție și a menționat un oraș german de care nu auzisem.

„Dar apoi se vor întoarce aici ?“ am întrebat arătînd spre lăzi. Nu voiam să pară că întrebarea mea se referă la ea, la întoarcerea ei.

„Poate. Încă nu știu“. Răspunsul era la fel de evaziv. A adăugat : „Sper să vînd, dacă nu tot, măcar o parte. Bineînțeles, nu portretele.“ Apoi, ca și cum ar fi vrut să schimbe vorba, m-a întrebat dacă eram mulțumită de slujba mea. Am spus că da, cu un elan care era în parte simulat. Îmi plăcea mult să lucrez cu „doamna“, iar în privința asta eram sinceră.

„Și Amadeus ?“ m-a întrebat apoi, privindu-mă prin fumul țigării pe care o înfipsese într-un țigaret lung. Avusese impresia că Amadeus era deosebit de bucuros de prezența mea la Sans Souci... din pricina mamei lui, adică. Acum că plecau toți, Frida ar fi rămas, într-adevăr, cam prea singură.

Tonul ei ușor malițios — nu chiar răutăcios, trebuie să recunosc — nu m-a surprins. Eram aproape sigură că de pe veranda ei de sus mă văzuse în ajun cînd făcusem baie în mare și poate că nu-i scăpase nici scena din grădină și plimbarea pe bulevard. Așa cum era plasat garajul, putea să vadă și să urmărească multe lucruri de la fereastră și de pe verandă. M-am străduit să răspund cu tonul cel mai natural că, într-adevăr, Amadeus mă rugase să-i confirm in-

tenția de a rămîne acolo în timpul absenței lor, și am precizat privind-o : a lui și a tatălui său. A rămas impasibilă.

„Nu știu de ce și-a închipuit că nu voiam sau că nu puteam să rămîn aici. Dar eu nu mă gîndesc încă să plec... adică să mă întorc în Italia.“

„Dar ți-ar plăcea să te întorci acolo ?“

Am ezitat o clipă și pe urmă am spus : „Nu acum. Nu-mi place fascismul.“

A părut foarte mirată, evident nu se aștepta la un asemenea răspuns și nici eu n-aș ști să spun de ce i l-am dat, poate dintr-o dorință tainică de a o provoca.

„Da... murmură ea apoi, urmărind volutele fumului cu un aer îngîndurat. Vărul dumitale Filippo... și Amadeus de asemenea ! Toți sînt antifasciști sau antinaziști.“ Suflă în aer un fum dens și privindu-mă ca și cum ar fi vrut să dea un sfat înțelept unei fete neajutorate cum probabil îi păream eu, spuse : „Se agită, vorbesc, caută argumente... Dar nu te lăsa influențată, Lisa. Trebuie să te ții în pas cu timpul. Iar acum, astea sînt timpurile. Ciudat ! Voi doi sînteți tineri... iar astea sînt timpuri pentru tineret. Ei vor ceva nou, nu înțelegi ? Eu, care nu mai sînt tînără, o simt. Cum de... S-a întrerupt și a exclamat încă o dată : Ciudat !“

„Mie însă mi se pare că nu este nimic nou. Am adăugat în grabă : Vorbesc despre Italia, firește.“

„Înțeleg ! În Germania... la noi, vreau să zic, este altceva.“ Deschise mari ochii albaștri și începu tacticos unul din lungile ei monologuri încețoșate, pline de reticențe, de răsuceli, dar din care puteam să deslușesc treptat că, după ea,

„omul acela" (nu i-a spus niciodată pe nume) aducea un mesaj poporului german, ea o știa și o simțea, oh, da! în inima și în mintea ei; și o simțea și poporul.

„O să-i aducă o pacoste", m-am gîndit eu indignată, dar am tăcut fără să clipesc măcar. Voiam să văd pînă unde o să ajungă.

N-a mers mult mai departe, poate dintr-o prudență instinctivă, și a continuat să repete aceleași lucruri, coborînd sau ridicînd tonul, subliniind unele cuvinte cu suspine aproape drăgăstoase: cine-l auzise vorbind o dată, o singură dată, nu-l mai uita... Nu, nu se putea uita forța nemaipomenită, vibrantă a acelei voci. Știam eu oare că „omul acela" umbla pe stradă așa, fără pălărie, cu mîinile în buzunar, singur în mijlocul mulțimii... și nu-i era teamă ?

Glasul ei era acum foarte scăzut, ca și cum mi-ar fi murmurat un secret. Mă gîndeam: „Ce păcat că n-o aude Filippo sau Amadeus... Cine știe ce i-ar răspunde. Filippo ar întreba-o: și evreii ? Sînt sigură." Pe cînd eu nu puteam să-i spun nimic și luîndu-mi un aer absorbit, mă uitam în pahar, îl clătinam ușor făcînd să se legene și să se topească ultimele bucățele de gheață.

„Dumnezeu ține atît de mult la Germania, încît i-a trimis mîntuirea sub chipul «acelui om»", a zis ea cu un glas inspirat și ceva mai sonor, ridicînd mîna ca pentru o profeție, iar cenușa țigării a căzut dintr-o dată pe rogojină împreună cu o scînteie mare. Am sărit de pe scaun cu un strigăt ușor, dar Lottie întinsese prompt piciorul risipind-o și stingînd-o. „E periculos cu focul aici", am zis eu. Eram bucuroasă de această diversiune care picase la momentul oportun ca să o întrerupă. „Toate rogojinile astea, lemnăria asta! și am arătat spre scara din colț. Iar acum și paiele astea."

În ochii ei s-a aprins brusc o licărire rea. „Oh, nu eu trebuie să iau seama!" Se sculase și ea în picioare, și cum mă îndreptam spre ieșire, n-a căutat deloc să mă rețină, a deschis ușa și m-a însoțit afară. Avea un motiv. „Privește", a zis, arătîndu-mi o urmă de foc pe nisip, cu resturi de tăciuni stinși, negri, și o cenușă albicioasă, nu prea departe de peretele garajului. „Vin întotdeauna aici să ardă uscăturile adunate din grădină. I-am spus de atîtea ori lui Ali, dar degeaba. Nu știu dacă ascultă de o poruncă a grădinarului sau a lui Abdu... Dar știu că mereu trebuie să închid ferestrele ca să nu mă năpădească fumul."

„Cred că Ali ar trebui să asculte doar de poruncile stăpînilor — am zis timid — sau ar trebui să spuneți dumneavoastră..."

„A, nu! și clătina din cap privind grămăjoara negricioasă cu o expresie tristă și iritată. Servitorii de la Sans Souci sînt... tabu. N-ai observat? Ori de cîte ori am încercat să zic ceva despre ei, mi s-a spus că nu am dreptate, sau totul a fost trecut sub tăcere."

„Nu își dă seama de aversiunea lor — mă gîndeam eu — și totuși nu cred că i-o ascunde vreunul, în orice caz nu Abdu. Dar e drept că n-ar trebui să aprindă focuri aici. Asta e o șicană intenționată, un afront..."

Între timp, Lottie părea să-și fi amintit că nu i se potrivea tonul arțăgos și îl transforma într-un zîmbet alintat, luîndu-și un aer de parcă

privirea ei ar fi avut puterea să înnobileze cenușa și cărbunii.

„Nu contează, fiecare are servitorii pe care-i preferă... nu e așa, Lisa ?“ Murmurase cu afectare și numele meu, și a ridicat mîinile ca să-și așeze părul ciufulit de vînt ; dar degetul bandajat trebuie să-i fi amintit ceva, căci mi-a mulțumit în grabă pentru vizită ; m-a salutat iute și amabil și a dispărut pe portița garajului.

Am stat o clipă să privesc urma de foc pe nisip și am răscolit instinctiv cu piciorul cenușa și tăciunii. Erau călduțe încă, focul trebuie să se fi stins de curînd, sau poate erau doar încălzite de soare, dar și în cazul acesta flacăra putea să se aprindă din nou, iar cu vîntul care bătea mai tot timpul mînînd pe nisip gunoaie și hîrtii, pericolul era evident.

În timp ce mă îndreptam către zidul de împrejmuire, m-am gîndit că ar fi fost mai bine să nu fi făcut vizita asta, căci nu aflasem nimic nou. Dar a trebuit să revin imediat asupra acestei păreri. Mă-nșelasem, cuvintele profetice ale lui Lottie cu privire la soarta Germaniei erau noi și chiar neașteptate, iar acum mi se păreau tot atît de periculoase ca și focul acela mocnit sub cenușă.

Cîteva ceasuri mai tîrziu eram din nou singură cu Frida în liniștea biroului ei, și căutam să o savurez, să mă conving că nu se întîmplase mai nimic, că nu trebuia să exagerez o participare pe care nu mi-o cerea nimeni, afară, poate, de Amadeus.

Aș fi vrut să mă simt ca o simplă spectatoare în fața acelei panorame de sentimente ce nu erau nici bune, nici frumoase, dar mă-ncerca bănuiala amară că Amadeus îmi făcuse curte cu unicul scop de a obține din partea mea făgăduiala că voi rămîne la Sans Souci și continuam să nutresc o mînie surdă față de Abdu pentru că mă tratase ca pe o angajată de același rang cu el. Eram aproape sigură cam ce-i murmurase lui Ali după ce refuzasem să-l ascult și să vorbesc : fata se teme să nu-și piardă postul ; și tocmai bănuiala unei asemenea aprecieri mă făcea să mă simt lașă.

În după-amiaza aceea Frida nu lucra, ci sta lîngă fereastră citind, palidă ca de obicei. Observam fără să vreau aspectul ei greoi, părul negru și lins fără nici o strălucire, pantofii mari și negri care se iveau de sub fusta ei lungă, și o comparam cu imaginea celeilalte, atît de diafană și sofisticată.

A fost desigur o coincidență : la senzația mea de nemulțumire se adăuga acum uimirea care mă cuprindea citind ceea ce aveam de copiat după manuscrisul faimoasei „corespondențe între două femei“ ; una din autoarele epistolelor, în care identificasem încă de la început caracteristicile Fridei, îi scria bunei ei prietene despre bărbatul pe care îl iubise și îl mai iubea încă (soțul ei, evident) și care o înșelase timp îndelungat cu o femeie acum de mult dispărută. Autoarea simțea că el se străduia să păstreze vii acele amintiri, dar ceva nu mai funcționa. Amintirea nu mai izbutea să pună stăpînire pe el ca înainte, „într-un vîrtej de patimă și de bucurie, totul se îndepărta cu încetul, inexorabil, un înveliș moale și vătuit

îl despărțea acum de acele zvîcniri ale sîngelui și ale inimii care-l făcuseră cîndva să se înfioare și să se lase subjugat. I se părea pe atunci că din tot trupul îi scăpărau scîntei arzătoare. Vai, unde se topiseră entuziasmele fericirii, tînguirile dragostei, senzațiile tulburătoare ?"

Bărbatul acesta (deloc misterios pentru mine, căci îl recunoșteam și pe el prea bine) își dăduse întotdeauna seama că ea, soția, „înțelegea" muzica ; dar ea, la rîndul ei, simțise întotdeauna că pentru el, cealaltă, vai, „era" muzica. („A băgat și muzica aici — mă gîndeam uimită cu mîinile pe clapele mașinii — mai limpede nici că se putea...") Am văzut că Frida ridicase ochii de pe carte cînd mă oprisem din bătut și părea că-mi supraveghează expresia, așa că am reînceput iute să copiez. El se întorcea mereu la soția lui, mărturisea autoarea, se întorcea în casa unde trăia și lucra ea cu ritmul metodic care-i era caracteristic și pe care nici o pierdere (moartea Emmei, poate ?), nici o nenorocire, nici chiar războiul nu izbutiseră să-l întrerupă. „În toți anii aceia el oscilase între o cameră unde se simțea sigur, uimitor de supus și încîntător de stăpîn, unde toate bucuriile, durerile, extenuantele lui șovăieli se puteau da pe față fără rușine, și locul unde cealaltă, asemenea unei regine străine, și ca și cum ar fi fost și el un monarh, îl primea în parfumul cald de garoafă pe care-l emana dezordinea ei artificială și exaltată."

Lottie și garajul, așadar. Ar fi fost amuzant să așezi la locul lor toate bucățelele acestui joc de răbdare, dar neliniștea mă făcea să nu fiu deloc predispusă la amuzament. Am continuat să

bat la mașină (răspunsul prietenei era destul de lung, ea privea întîmplările puțin cam de sus și o sfătuia să aștepte cu calm spulberarea totală a acelor amintiri) ; din cînd în cînd oftam, dar nu de oboseală. Mă frapa contradicția flagrantă dintre realitate și imaginație ; ce „înveliș moale și vătuit ?" Lottie își umplea frumușel lăzile, iar el, chiar dacă nu-i mai scăpărau din trup acele „scîntei arzătoare", se pregătea cu indolență, ca o fantoșă ce era, să părăsească poate pentru totdeauna camera unde se simțise întotdeauna „uimitor de supus și încîntător de stăpîn". Chiar și camera era aceeași.

„Gata cu lucrul pe ziua de azi — a spus Frida închizînd cartea. Să mergem în grădină, ăsta e ceasul cel mai frumos."

„E foarte mare dragostea pe care o descrie personajul dumneavoastră — am zis atunci ridicîndu-mă în picioare, după ce așezasem foile în dosar. Ce frumos ar fi să poți crede că există o asemenea iubire."

Nu mi-a răspuns, a mormăit ceva în timp ce coboram scara. M-am simțit rușinată, dar după ce ne-am așezat afară, eu pe bordura grotei cu crini și ea pe bancă, înfofolită în șalurile ei, m-a întrebat pe un ton ironic cărui fapt se datora scepticismul meu în materie de dragoste. Oare bărbații mă și deziluzionaseră ? Atît de repede ? „Fata mea ! — exclamă ea aproape rîzînd — au să te deziluzioneze fără-ndoială, și n-o să fie de mirare, trebuie să te aștepți la asta, dar va fi oricum ceva foarte important și pentru dumneata, ți-o doresc ! Ceva foarte puternic. Așa o să ai

parte de acea zguduitură zdravănă prin care trebuie să treci... dacă vrei să simți că trăiești."

De rîndul ăsta am rîs și eu. Ce simpatică era întotdeauna și cît era de adevărat tot ce spunea cu vocea ei plină și plăcută. Mă trata ca pe o prostuță, dar într-un fel care nu avea nimic jignitor. Nu, nu era vorba de scepticism, eu n-aveam pic de experiență (în timp ce-i răspundeam cu simplitate, numele lui Amadeus mi s-a aprins într-o fulgerare în gînd dar s-a stins imediat) și din cele văzute în familia mea, alcătuită doar din femei rămase singure, nu învățasem nimic. Dealtfel acestea erau lucruri despre care, pe cît se părea, nu trebuia să se vorbească la noi în familie, ca și cum ar fi fost indecente ; iar din cîte îmi puteam aminti, bărbații nu avuseseră nici un fel de importanță, fuseseră doar niște năluci jalnice și ancombrante. Singurul cuplu care conta pentru mine, căci îi cunoșteam mai bine, erau Filippo și Malvina ; dar nu puteam spune că mi se păreau un model de „mare iubire".

„Nu, el o iubește foarte mult în felul lui. Doar că a rămas cu imaginea pe care și-a făcut-o despre ea pe cînd îl iubea și ea. Nu și-a dat seama de... schimbare."

„Ah — am zis — credeți că ea nu-l mai iubește ?"

„N-aș zice asta. Ba chiar se pare că în ochii noștri, în ochii tuturor, vrea să rămînă fidelă ideii pe care și-o făcuse și ea despre el. Dar știe că s-a înșelat în aprecieri. Aparenta ei fericire nu se sprijină pe nimic. Dar dacă s-ar răzvrăti, ar fi blamată de toți, și se teme de asta."

„Ce trist... și ce complicat."

„Salvarea pentru amîndoi ar fi copiii. I-am spus-o Malvinei de multă vreme. Ori se hotărăște să facă copii, ori să-l părăsească. Dar acum, cît e încă tînără, nu cînd va fi prea tîrziu și pentru el."

„Poate că au vrut să aibă copii — am răspuns — dar nu s-a putut."

„Ba nu, ar fi putut să aibă. A fost o socoteală greșită, știu sigur. El o voia pe Malvina la dispoziția lui, întotdeauna la ordinele lui, nu dorea încurcături" (*des entraves*, a zis ea). „Ca și cum muzica ar fi totul în viață. Iar ea și-a închis inima... dar nu definitiv. Ar trebui să și-o deschidă din nou și să facă copii. Sau să plece de lîngă el."

„Ce ușor e să vorbești despre sentimentele altora — mă gîndeam privind în fața mea copacii ce se înveșmîntau în culorile serii — și cît pare de înțeleaptă și ea cînd vorbește de alții. Inima ei a rămas mereu deschisă... în cazul de față pentru un om care n-o merită cîtuși de puțin. Ah, dacă toate astea mi-ar folosi la ceva, dacă aș putea să învăț !"

„Știi, Lisa — a adăugat ea pe alt ton, și întradevăr se gîndea la altceva — acum că rămîn singură cîteva săptămîni... căci bărbații mei pleacă amîndoi, întîi unul, apoi celălalt, m-am hotărît să-i invit pe Filippo și Malvina. Trebuie să se termine cu ostracismul ăsta ridicol. Și cum eu, cînd sînt singură, nu fac serate muzicale, o să fie un fel de armistițiu. Marele nostru maestru Filippo va fi nevoit să vină și să accepte că poți frecventa o casă din simplă prietenie... pentru

plăcerea de a ne vedea, renunțînd la vanități și la aroganțe."

Am privit-o surprinsă, iar ea zîmbea de uimirea mea.

„Cred că asta o să-i facă bine în primul rînd Malvinei, care o merită evident mai mult decît el. Iar el n-o să mai găsească cu cale să spună răutăți, cum că eu pictez de zece ani o varză sau că reuniunile noastre muzicale sînt laxative !" Zicînd acestea a rîs și ea cu nițică răutate ; dar n-am avut timp să-i mărturisesc timida mea bucurie (relațiile cu Filippo prezentau totuși întotdeauna un risc), căci un zgomot de voci și de pași ne-a înștiințat că cei doi bărbați se întorseseră, iar Frida s-a sculat imediat și a luat-o în sus pe scară.

Eu am rămas acolo, privind cum pe măsură ce întunericul devenea mai dens, dispăreau și tufișurile îndepărtate din fundul grădinii, pe cînd în reflexele de lumină aruncate de ferestre scînteiau în jurul meu petalele mari și lucioase, în timp ce în spate susura firicelul de apă din fundul grotei.

„Mama mi-a spus că ești aici." Amadeus răsărise pe neașteptate din umbră. S-a așezat pe banca unde stătuse înainte Frida și, cu un suspin, nu știu dacă de plictiseală sau ușurare, mi-a comunicat ultima noutate : plecarea lui se amînase cu cîteva zile, căci trebuia să-l însoțească pe tatăl lui într-o călătorie spre interiorul țării pentru o inspecție la niște lucrări în curs. O adevărată corvoadă, avînd în vedere anotimpul : cu cît mergeai mai spre interior, departe de mare, cu atît

căldura era mai puternică, dar nu putea să refuze ajutorul care-i fusese cerut.

„Pînă la urmă o să plecați toți odată", am zis eu, amuzată fără să vreau.

„A, nu, asta chiar nu !" a răspuns el aproape cu furie. „Am să plec singur, mai mult ca sigur. N-am chef să mă văd la bord cu mutrele și lăzile ăleia... cum îi zice Abdu."

„S-ar spune că Abdu chiar nu poate s-o sufere."

A ezitat un moment, mi s-a părut stingherit. „El este foarte devotat mamei, cum ți-am mai spus, Lisa, și n-a acceptat niciodată prezența lui Lottie... dintr-un anumit punct de vedere. Cred că poți să înțelegi, nu ?"

„A, da, înțeleg", dar n-am mai adăugat nimic. Nu puteam să-i povestesc ciocnirea avută în ajun și îmi rămînea doar să sper că nici Abdu nu vorbise, așa că am schimbat vorba și i-am istorisit zîmbind cum mă dusesem după-amiază să-i fac o vizită lui Lottie după atîta timp ; așa că văzusem faimoasele lăzi cu care el refuza să călătorească.

„Ți-a spus că pregătește o expoziție ? Amadeus rîse ironic. Poate că e adevărat. Dar nu ia doar lăzile acelea, pare că se pregătește să ducă de aici mult mai mult... ca și cum s-ar muta."

„Aha — m-am gîndit — asta i-a spus-o desigur Abdu... pentru că el nu calcă niciodată pe la ea, deci n-avea de unde să știe. Dar poate a fost maică-sa, poate știe de la ea." Am ocolit subiectul și i-am pus o întrebare care-mi stăruia în minte de cîteva ceasuri : „Știai și dumneata că Lottie e o adeptă entuziastă a nazismului ?"

„Sigur că știu ! și cu o mișcare bruscă și-a întins picioarele peste bordura de piatră a răzorului, gata să rupă cîțiva crini. Nenorocita ! ar face mai bine să-și ascundă ideile astea neghioabe... în loc să se laude cu ele."

Fusese din vina mea, i-am spus, căci eu o provocasem fără să vreau ; și i-am povestit cu ce cuvinte și grimase descrisese Lottie farmecul și glasul fascinant al „acelui om care umbla prin mulțime singur, fără pălărie, cu mîinile în buzunar."

Amadeus n-a putut să nu rîdă în timp ce o imitam pe Lottie : „Decorul ! atîta știe să vadă... ca și cum totul ar fi de zugrăvit în alb și negru sau în culori. Cît despre politică, nu înțelege o iotă. Mai demult a avut niște discuții îndîrjite cu mama. Acum nu mai vorbește cu ea despre lucrurile astea. Cu mine n-a îndrăznit niciodată. Dar un lucru pe care desigur nu ți l-a spus este că multă lume refuză acum să-i mai dea mîna, ba unii chiar se prefac că n-o văd cînd o-ntîlnesc prin saloane și cluburi."

Era un risc la care n-ar fi trebuit să se expună, zicea el, într-o țară unde exista o protipendadă de evrei sau avînd legături cu ei, clasă în rîndurile căreia își vînduse întotdeauna tablourile și care vreme de atîția ani o ajutase cu generozitate să-și cîștige existența.

„Multe case o să-i rămînă închise acum... O să bage asta de seamă cînd s-o întoarce."

„Poate că nu se mai întoarce."

„Măcar de-ar da Dumnezeu ! — și am simțit o mare amărăciune în glasul lui. Mama a plătit mult prea scump pentru prietenia și protecția pe care i-a acordat-o. Numai de-ar avea tata tăria să se întoarcă."

Cred că în clipa aceea mi-a venit pentru prima oară gîndul — destul de confuz, trebuie să recunosc — de a scrie într-o zi povestea lui Frida, Lottie și Stefan, poveste pe care poate că nimeni n-o cunoștea așa de bine ca Abdu și așa cum eu însămi o aflam acum treptat. Într-un timp foarte scurt, în sinea mea se și sedimentaseră straturile ce urmau să-i formeze osatura. Dar timpul n-avea să distrugă oare o consistență care-mi părea fragilă, fluctuantă ca o ceață ? și era drept să fie privită doar din unghiul celor lezați ? iar evenimentele mondiale, acel viitor întunecat care se pregătea pentru noi toți, ne va lăsa oare în viață sau avea să ne doboare definitiv ?

Gîndul că moartea era posibilă, pentru cei vîrstnici de bătrînețe, iar pentru noi cei tineri dintr-o nenorocire sau catastrofă, m-a făcut să-i întind mîna și să-i spun, deși n-o credeam deloc : „Sînt sigură că o să se întoarcă. Rațiunea sau onestitatea îl vor face să ia hotărîrea cea bună."

El nu mi-a lăsat mîna imediat și după puțin a spus cu blîndețe : „Lisa, dacă am vorbi acum despre noi doi ?"

„N-avem de vorbi despre noi doi." Mi-am retras mîna. „Am hotărît să fim buni prieteni, nu ? Ți-am făcut o promisiune și cînd ai să te întorci o să mă găsești aici."

„Și dacă n-am să mă mai întorc nici eu ? Timpurile sînt nesigure și amenințătoare, ar trebui să-ți dai seama. Dacă va izbucni un nou război, nu vreau să fiu nici aici, nici în Germania."

„Atunci, unde ?"

„Nu știu. Poate în America, adică în Statele Unite, poate în Elveția. În țări ale căror limbi le cunosc, pot să comunic... și să fiu de folos."

„Si părinții dumitale ?"

„Sînt mai mult sau mai puțin în siguranță în țara asta. Au să aștepte, ce ar putea face altceva ? La vîrsta lor e greu și riscant să emigreze. Tot ce doresc este să nu rămînă despărțiți... pe cînd perfidia lui Lottie tocmai asta urmărește."

„Dar crezi cu adevărat că războiul e inevitabil și chiar atît de aproape ?"

„Cred că e inevitabil. Își dau toată osteneala să-l declanșeze, și fascismul, și nazismul, și cei ce le protejează. Iar cît e de apropiat... Cine ar putea să știe ?"

„Și la Filippo în casă tot asta se spune — am oftat eu — si acolo se vorbește de război și se spune că Italia și Germania vor fi cele care vor aprinde focul."

„Italia... poate. Germania cu siguranță. Trebuie să fii orb ca să nu vezi. Tăcu o clipă, apoi insistă : Dar dumneata ce ai de gînd să faci ?"

„Nu știu. N-aș vrea să mă aflu acolo unde va fi război. Ce-o fi, să fie. Am dat ușor din umeri : Eu sînt singură, nu am nimic... O valiză se face repede."

„Trebuie doar să o faci la timp." Coborî glasul și spuse cu un ton afectuos, ca și cum ar fi vrut să mă convingă : „Rămîi cu părinții mei. Sau cu mama. Nu știu de ce... dar am multă încredere în dumneata. Ești atît de tînără... Aici ai fi oarecum mai protejată. Ce te-ai face colindînd singură printr-o lume în plin război ? Mi-a

întins din nou mîna : Dacă nu ne vom prăpădi, o să ne revedem."

„Îmi dai o întîlnire ?" și am încercat să rîd. Mîna lui mă strîngea.

„Poate că da. Sper să mă mai întorc o dată și să te regăsesc, așa cum mi-ai promis. Dar la plecarea viitoare va trebui să vii cu mine."

M-a străbătut un mic fior și m-am temut la gîndul că l-ar fi putut simți prin mîna mea.

„De ce ? Crezi că mi-ai putea ajuta să găsesc ceva de lucru în Europa ?" Izbutisem să mă desprind ușurel din strînsoarea lui.

„De, cred că nu prea sînt la înălțime, Lisa. Pînă acum n-am fost în stare să găsesc ceva nici măcar pentru mine."

În clipa aceea vocea Fridei ne-a strigat de sus, în timp ce se auzea vibrația gongului în care bătea Abdu cînd era gata masa.

„Bine. În sfîrșit ai să iei masa cu noi. Parcă faci anume să nu fii aici niciodată la ora asta."

Am urcat scările împreună, dar cînd am ajuns aproape în pragul holului, m-a oprit apucîndu-mă afectuos de braț.

„Lisa, hai să nu ne mai prefacem că ne gîndim să plecăm împreună doar ca să-ți găsești ceva de lucru în Europa ! Mă scruta cu maliție iar eu căutam să-i înfrunt cu curaj privirea. Ar trebui să-ți amintești ce mi-ai spus într-o noapte pe terasa aceea de lîngă mare. Că ești egala mea, nici cu un miligram mai puțin. Acum o știu și o gîndesc și eu : nici cu un miligram mai puțin, Lisa."

Aș fi vrut ca cina să nu se mai sfîrșească. Simțeam intervalul acela de timp ca pe ceva perfect

și nerepetabil. Frida și Stefan așezați unul lîngă altul, el atît de amabil și prevenitor față de ea și chiar față de mine; ochii binevoitori ai Fridei, care păreau să încurajeze sau să protejeze pe fiecare dintre noi, pînă și obiectele ce scînteiau pe fața de masă brodată, sticlăria, porțelanurile, argintăria. Prezența lui Amadeus, cuvintele pe care mi le spusese cu puțin înainte și care îmi săgetaseră plăcut inima făceau totul și mai ireal, simțeam că ajunsesem la o intensitate de trăire nebănuită, dar căutam să nu se observe, și nu mă mai gîndeam la neglijența astrelor, așa cum făcusem pe cînd lucram în liniștea biroului Fridei. Ele nu spuneau nici acum nimic despre viitorul apropiat sau îndepărtat, și de fapt acelea erau ultimele zile, ultimele ore. Amadeus și tatăl lui plecau în lunea următoare și trebuiau să se întoarcă sîmbătă seara sau duminică dimineața, după cum aveau să termine inspecția lucrărilor și să prefere călătoria cu mașina în timpul zilei sau noaptea, ca să evite ceasurile de arșiță. Tot pentru sîmbăta aceea era anunțată o serată la Filippo și Malvina, iar noi fuseserăm invitați cu toții, așa încît armistițiul părea că se consolidează; dar cei doi care plecau se scuzaseră că nu vor putea participa deoarece nu știau dacă se vor întoarce la timp, iar Frida nu ieșea seara niciodată, era deci scuzată dinainte. Cît despre mine, Malvina mă rugase să o ajut și la preparative și în timpul seratei. Frida știa asta, și încă de la începutul săptămînii mă sfătuise să rămîn acolo peste noapte, după sindrofie. Oricum, ea nu era niciodată singură, una dintre femeile care veneau cu ziua putea să-și petreacă noaptea în casă, iar în dormitorul ei era

o sonerie care răspundea în odăile servitorilor de pe galerie.

Neprevăzuturile au început imediat după plecarea lui Stefan și Amadeus. Ali a venit de dimineață să ne înștiințeze că Lottie nu se simțea bine, i se umflase nițel mîna și avea puțină febră. Ne-am dus imediat să o vedem, și eu și Frida, și am găsit-o în pat, indispusă pentru că nu-și putea continua ambalatul. Dar după părerea ei, febra nu era provocată de infecția de la deget, ci mai degrabă de un deranjament intestinal pe care îl avea de cîteva zile și se îngrijea bînd doar ceai și mîncînd obișnuita pîine prăjită și biscuiți. Frida a convins-o să cheme un medic, și a venit imediat doctorul casei, un bătrînel elvețian, mic și slăbuț, îmbrăcat tot în negru, cu niște favoriți mari albi, care-i dădeau o asemănare ciudată cu un pudel. A fost de aceeași părere în privința mîinii, care era un fleac, a zis el, dar nu s-a arătat optimist în legătură cu infecția intestinală. Erau foarte multe cazuri, și avînd în vedere anotimpul, trebuia îngrijită cu toată seriozitatea. Asta era și intenția lui Lottie, care avînd biletul reținut pentru un vapor ce pleca peste vreo zece zile, voia să se vindece cît mai iute.

„Așa sper și eu“, a zis medicul, dar se vedea că nu e deloc convins, și a plecat spunînd că va reveni să o vadă peste două zile.

Ca atare, lucrul meu cu Frida a fost întrerupt sau amînat din pricina vizitelor pe care trebuia să i le fac lui Lottie ca să o scutesc pe Frida de drumuri și de urcatul și coborîtul incomodei scări de lemn ce ducea la camera bolnavei. De îngrijiri nu prea avea nevoie: Ali îi ducea supele de zar-

zavat și ceștile cu lapte prins pe care i le prepara bucătarul, una din femeile cu ziua venea sa-i facă curat și să-i aranjeze patul, așa că mie-mi rămînea doar să-i țin de urît. Dar Lottie vorbea foarte puțin, febra îi dădea dureri de cap și mai tot timpul zăcea ațipită cu fața congestionată îngropată în pernă.

„E într-o stare de prostrație", îi spuneam Fridei, iar ea se ducea să o vadă pe seară, dar tocmai în ceasurile acelea îi creștea febra. Din cînd în cînd Lottie gemea : „Oh, n-am să pot pleca ! N-am să ajung la timp pentru expoziție !" și asta îi sporea agitația. Încercam să o liniștim, eu îi promiteam că îndată ce se va pune pe picioare aveam s-o ajut „zi și noapte" la tot ce avea de făcut și atunci mă privea cu o simpatie pe care nu avea obiceiul să o arate nici uneia din noi două.

Medicul venea, dar nu promitea nimic, zicea doar : răbdare, să mai vedem, să mai vedem. Într-o seară, la plecare, i-a spus Fridei că era poate vorba de paratifos, și în cazul acesta ar fi fost mai bine ca bolnava să fie dusă la spital. Frida mi s-a părut îngrijorată, poate chiar îndurerată. Cu toată otrava îndelungatei „războiri", vechea prietenie mai funcționa încă, m-am gîndit eu, măcar ca un sentiment de milă. Singurul căruia nu-i păsa de Lottie era Abdu, dar nimeni n-a luat seama la asta, poate nici chiar eu.

Adevărul este că nu prea mă sinchiseam de cele ce se petreceau în jurul meu, mă simțeam oarecum ca un automat cu arcul răsucit nu se știe cum și de cine, și care poate să meargă atîta cît îl ține resortul, dar așteptam inevitabila oprire ca

un fel de ruptură. Eram voioasă în sinea mea, negrele previziuni de război, de persecuții și catastrofe alunecau acum pe mine ca apa, fără să lase urme, poate doar cîte un strop : boala lui Lottie mi se părea un fapt divers, ca oricare altul, iar cînd se întîmpla să răsfoiesc paginile Fridei despre Evul mediu german zîmbeam grațiosului zîmbet al contesei Baba, și filozofările Ortensiei și Ginevrei nu știrbeau cu nimic tainica voioșie, pe care căutam s-o ascund, ca și cum ar fi fost o lipsă de pudoare în mijlocul prevestirilor ce mă înconjurau.

Așa am ajuns pînă în sîmbăta seratei. Îmi spălasem cu grijă părul, îmi călcasem rochia albă și îmi pregătisem o sacoșă cu cele necesare ca să-mi petrec noaptea la Malvina. Dimineața, cînd m-am despărțit de Frida, am prevenit-o că o să mai vin pe seară ca să aflu vești despre Lottie, dar ea mi-a spus că nu avusese încă curajul să-i vorbească de spital, așa că, văzînd-o atît de îngrijorată și de agitată, m-am oferit să rămîn. Malvina avea să găsească pe altcineva ca să-i ajute : ea însă a refuzat categoric.

„E și așa destul de nepoliticos din partea noastră că vom lipsi cu toții... chiar dacă bărbații sînt plecați într-o călătorie de obligație iar eu se știe că sînt o femeie bătrînă și imposibilă ! Dar în cazul dumitale n-ar mai încăpea nici o scuză", și cu politețea ei cam bruscă m-a sfătuit să plec imediat.

Am găsit-o pe Malvina în fața dulapului cu lenjerie, alegînd fețe de masă, fețișoare și șervete ca să pregătească mesele mari și mici plasate prin

încăperi. Era deja încălzită și obosită și mai erau încă multe de făcut. Bucătarul și ceilalți servitori veniți să-l ajute făceau destulă larmă în bucătărie, dar ea nu voia să se amestece în treburile lor, așteptînd să fie chemată ca să hotărască ce se putea pregăti încă de dimineață. Multe aveau să fie făcute mai tîrziu. Filippo o ștersese ca de obicei, ca să nu vadă și să nu audă și, ca să nu le stea în drum, zisese el, avea să mănînce în oraș. Mă simțeam cam dezorientată, nu mai participasem niciodată la ceva de felul ăsta și mă limitam să îndeplinesc cît mai bine ceea ce-mi spunea Malvina să fac. Am mîncat și noi tîrziu, așezate pe treptele verandei, la umbra trandafirilor agățători, cu farfuria pe genunchi. Dar treptat toate s-au aranjat cum trebuie și s-au organizat: întocmai cum văzusem și acasă la Stefan, în salon au fost plasate pupitrele pentru instrumentiști, căci serata trebuia să înceapă cu interpretarea unui cvartet al lui Filippo, care era ultima lui compoziție.

„Pe urmă începe distracția — zise Malvina și oftă. Să sperăm că totul va merge bine. Filippo e foarte susceptibil și nu e ușor să-l duci. Își dă seama imediat dacă succesul este real sau simulat... Așa că toată serata depinde de dispoziția lui."

Chiar atunci a venit și Filippo, nervos și agitat ca întotdeauna cînd era protagonistul unei reuniuni muzicale, și ne-am dus cu toții să ne odihnim; abia spre seară m-am putut repezi pînă la Sans Souci, unde am găsit-o pe Frida și mai neliniștită. Febra lui Lottie crescuse, iar ea luase hotărîrea ca una din femeile de serviciu să-și petreacă noaptea la garaj ca să-i poarte de grijă. Într-un colț al dormitorului era o canapea, unde se putea odihni în cazul cînd bolnava era liniștită, dar asta nu era sigur. M-am oferit din nou în locul femeii, și din nou m-a refuzat. Spera că cei doi bărbați se vor întoarce chiar în seara aceea, oricît de tîrziu: dar era mai probabil că vor prefera să călătorească noaptea, și atunci nu puteau sosi decît în zori. Abdu își avea seara lui liberă, mi-a spus ea, ca să-și poată vedea familia — frați și surori căsătorite, care locuiau foarte departe, afară din oraș, de cealaltă parte a marelui golf — și avea să se întoarcă, așa ca de obicei, a doua zi dimineața, dar Ali dormea în camera de pe galerie. S-a despărțit de mine sfătuindu-mă să fiu liniștită. „Nu-ți strica seara și întoarce-te mîine dimineață pentru micul dejun. Vom fi cu toții împreună... în sfîrșit!"

Eram la ea în birou, Frida așezată în fotoliul din fața ferestrei, cu capul gol și șalul aruncat pe spetează, deși în amurg aerul începea să se răcorească. Nu știu de ce m-am uitat în jur cu o vagă neliniște, dosarele de pe birou erau închise și legate îngrijit cu șireturile lor, tabloul de pe șevalet era ascuns sub o pînză ușoară, iar de la fereastră se vedea albastrul liniștit al mării, care mîngîia blînd, cu o mișcare abia zărită, plaja aurie, stîncile brune. Puțina fericire care se strecurase în existența mea era legată de plaja și marea aceea, de ridicarea și căderea valurilor și a vînturilor, lucru pe care l-am simțit atunci cu aceeași intensitate ca și în seara din ajunul plecării lui

Amadeus. Dar n-aveam timp să mă mai întreb dacă mama lui sesizase sau nu tulburarea noastră, căci trebuia să plec, iar înainte voiam să mai trec pe la Lottie. I-am urat Fridei noapte bună, am insistat să mă cheme în caz de nevoie, iar ea mi-a promis că așa va face.

Lottie zăcea ațipită, am schimbat ca de obicei doar cîteva cuvinte, i-am spus ca să o remontez că avea mină mai bună, dar nu i-am vorbit de hotărîrea Fridei de a-i trimite pe cineva să o vegheze. Știa de serată și a murmurat: „Petrecere frumoasă", apoi a suspinat: „Febra asta nu vrea să treacă", și a întors capul pe pernă, dîndu-și spre spate frumosul păr răvășit. I-am zis la revedere și am coborît scara în fugă, căci eram în întîrziere și mai trebuia să mă îmbrac pentru seară. Traversînd atelierul, care rămăsese așa cum îl văzusem ultima oară, cu lăzile deschise, paie pe jos și pereții aproape goi (Lottie dăduse ordin să nu se atingă nimeni de nimic), m-am gîndit că fără regizarea obișnuită devenise, ce e drept, un interior trist și despuiat. Cînd am ieșit și am tras după mine ușa pe care n-o mai închidea nimeni, am văzut adunată la cîțiva pași mai încolo o grămadă mare de buruieni uscate, peste care erau aruncate cutii vechi și rupte de carton și niște cîrpe ce mi s-au părut ude. M-am apropiat și am simțit că miroseau a benzină, erau desigur cîrpele folosite la curățatul automobilelor, aruncate acolo pentru a fi arse odată cu restul. „Bine că o să doarmă aici femeia", mi-am zis. O să aibă ea grijă să nu-i lase să afume văzduhul, și am luat-o la fugă pe bulevard. Înainte de a da colțul, mi s-a

părut că zăresc dispărînd printre copaci caftanul de postav violaceu pe care îl îmbrăca Abdu cînd avea zi liberă, și m-am gîndit că era, ca și mine, în întîrziere.

X

SERATA A RĂMAS una dintre amintirile mele cele mai vagi, așa încît doar cu un efort aș putea povesti începutul, desfășurarea sau sfîrșitul. Venise o mulțime de lume și afară de timpul cît a durat execuția cvartetului, adică mai puțin de un ceas, m-am simțit prinsă într-o mare învălmășeală care nu m-a distrat deloc, poate pentru că imaginile care-mi răsăreau cînd și cînd prin fața ochilor mă împiedicau să mă las în voia unor plăceri mondene sau artistice: iar acele imagini erau absența și întoarcerea lui Amadeus, boala lui Lottie, singurătatea în care se afla Frida, în ciuda soneriei. Somnul greu al unui băiat pe jumătate sălbatic și tont putea oare să fie curmat doar de un zbîrnîit? Cu alte cuvinte, mă căiam că nu rămăsesem la Sans Souci.

Succesul fusese total, iar Filippo era radios. N-aș ști să spun dacă din amabilitate față de Malvina, dar toți invitații aplaudaseră îndelung și, ceea ce conta mai mult, la sfîrșit veniseră să vorbească cu autorul, să pună întrebări, să ceară tot felul de lămuriri; unul zicea că o temă îi amintise de nu mai știu ce pictură, altul citase ingenios un poem, iar Filippo, pe care îl auzisem întotdeauna spunînd că muzica trebuie să fie doar sunet

și să nu însemne decît muzică, în seara aceea nu se supăra și nu repezea pe nimeni, umbla încoace și încolo cu paharul în mînă, accepta să închine cu unii și cu alții, în cinstea lui și a invitaților. Era atît de fericit, încît la un moment dat chiar el a fost cel care a strigat : „Bine, Malvina, dar nu le oferim nimic oaspeților noștri ?" și atunci s-au așezat toți pe la mese.

Mai tîrziu spectacolul a fost cel obișnuit într-un loc unde a mîncat și a băut lume multă : frumoasele fețe de masă își pierduseră toată prospețimea, farfuriile murdare și pahare cu resturi de băutură se îngrămădiseră peste tot, aspicurile se înmuiaseră, prăjiturile erau fărîmițate, cremele se topiseră, și nu mai puteai deosebi un rac de o coajă de fruct sau un os de pui de unul de pește. Cîțiva tineri au încercat să-mi facă curte și să mă atragă cu încetul spre ungherele mai întunecoase sau îndepărtate, cu pretextul unui pahar sau al unei înghețate, dar m-am dovedit de o mare abilitate în evitarea acelor atracții și, ce e drept, n-a observat nimeni cînd am dispărut. Misiunea mea se încheiase, eram așadar liberă să mă scutesc de lîncezeala obositoare a finalurilor ; mi-a venit chiar ideea să nu mă culc în fosta mea cameră ci să mă întorc la Sans Souci, dar era mult prea tîrziu, ar fi trebuit să deranjez pe cineva și era totuna dacă dormeam acolo cele cîteva ore care mai rămăseseră pînă dimineața. Am auzit vag plecarea zgomotoasă a invitaților și scurtul meu somn a fost fără îndoială foarte adînc.

Credeam că tot mai visez cînd mi s-a părut că vocea lui Filippo mă chema pe un ton agitat, aproape strigînd : m-am gîndit că îl enervase ceva în execuția cvartetului și mi-am zis „biata Malvina ! acum el o să facă sigur scandal", dar între timp m-am trezit cu adevărat, ieșind din scurtul coșmar, și cînd am aprins lumina am văzut în deschizătura ușii capul lui Filippo cu ochii holbați. Am sărit din pat și i-am găsit afară pe amîndoi, pe jumătate îmbrăcați, deschizînd ferestrele și ușile terasei. Un răsărit palid și senin se așternuse peste peluzele verzi ale grădinii și m-a năpădit parfumul trandafirilor agățători care se legănau într-o boare de vînt. Servitorii fuseseră treziți din somn de gălăgia de pe bulevard, mi-au spus ei : apoi se uitaseră afară de sus de pe terasă și văzuseră o coloană groasă de fum ridicîndu-se de la Sans Souci... sau așa li se părea, că ar fi cam pe-acolo.

„De aceea au venit să ne trezească. Ar fi bine să mergem și noi să vedem, Lisa."

Nu știu ce-a putut citi în penumbră pe fața mea, căci a adăugat după o scurtă ezitare : „Dacă preferi să nu vii...", dar l-am întrerupt cu un glas care mi-a sunat răgușit și frînt : „Ba nu, așteptați-mă, mă îmbrac imediat." Cuprinsă de o spaimă înghețată și cu inima zbătîndu-mi-se în piept, nu nimeream să-mi pun lucrurile atîrnate pe speteaza unui scaun și-mi tremurau mîinile atît de tare încît a trebuit să o iau de la început. Cele cîteva minute mi-au fost totuși de-ajuns pentru ca glasul prudenței să-mi sugereze pe loc hotărîrea de a nu spune nimic despre indiciile pe care le aveam (dar eram oare singura care le cunoșteam ?) chiar dacă această prezență de spirit se îmbina deja cu un simțămînt de vinovăție ; cînd am ieșit din penumbra camerei, îmi revenise graiul, căci m-am auzit

strigînd ca răspuns la chemările nerăbdătoare ale Malvinei: „Sînt gata, să mergem, da, să mergem!"

La porunca lui Filippo, unul din servitorii rămași în casă (ceilalți plecaseră în fugă) pusese în funcție motorul mașinii care ne aștepta la poartă, ca să ajungem cît mai repede în cartierul de pe deal, iar la intrarea pe bulevard am văzut de jos lumea adunată la capătul drumeagului care ducea de la vilă spre dunele pustii de nisip înspre răsărit, și se putea zări și coloana de fum care se înălța chiar de pe locul garajului.

„Doamne sfinte, e adevărat! E chiar acolo!" murmură Malvina ducîndu-și palmele la obraji.

Trecuseră doar cîteva clipe de la plecarea noastră și pînă am ajuns acolo, dar așa cum auzisem spunîndu-se despre viziunile extraordinare pe care se presupune că le au agonizanții, în spaima acelor scurte momente mi-au trecut prin fața ochilor o infinitate de scene însuflețite: lumini, chipuri, gesturi pe care le credeam uitate îmi reveneau acum urîțite și jalnice sau fascinante și patetice: tata, mototolind o batistă udă de lacrimi, plîngea mărturisind femeilor că nu mai are un ban în casă, așa că a doua zi nu vom avea ce să mîncăm, în schimb mama deschidea în tăcere ușa bufetului din care scotea o cratiță cu tocană și o pîine lungă și albă care părea delicios de proaspătă; bunica croșetînd așezată lîngă un mormînt — probabil al bunicului — cu aerul că stă într-o grădină veselă, căci într-un chiparos cînta melodios un sturz, iar eu căscam gura la el (eram în vacanță, fiindcă era o zi de vară, lucru pe care mi-l spuneau frumoasele fucsii dintr-un vas așezat dincolo de micul grilaj ce înconjura mormîntul). Aveam în mînă o găletușă plină cu nisip și o lopățică, ceea ce însemna că mă jucasem pe malul rîului, iar înfățișarea bunicii arăta că, pentru ea, nu era mare deosebire dacă mă păzea pe mine în timp ce mă jucam, sau croșeta în cimitir. Am revăzut-o pe neașteptate și pe mătușa Albina moartă, întinsă pe patul ei, pe care apoi îl vîndusem laolaltă cu celelalte lucruri — deci ajungeam la timpuri mai apropiate; apoi Amadeus care mă privea cu severitate încruntîndu-se și mă întreba: „Asta ai făcut cît am lipsit eu?" Dar ce făcusem, Dumnezeule mare?

Între timp Filippo oprise mașina cu o zguduitură, iar eu sărisem prima jos, luînd-o la fugă către drumeag și făcîndu-mi loc cu furie printre oameni ca să pot trece. Mașina roșie a pompierilor duduia ceva mai încolo, și niște oameni cu chipuri ce păreau și mai negre sub căștile lucitoare se agitau grăbiți mînuind furtunurile groase care vărsau jeturi puternice de apă și scăldau în rafale grămada de rămășițe negre și fumegînde. N-am văzut flăcările pe care mi le închipuisem, căci focul fusese stins — deci sacrificiul consumat.

Nu-mi mai amintesc dacă Filippo și Malvina erau lîngă mine, știu doar că mă uitam cu ochii holbați și pumnii strînși la gură. Capacitatea de a imagina și a gîndi mi se stinsese ca și focul acela și nu mai eram în stare decît să compar puținul ce rămăsese cu ceea ce fusese înainte micul regat al vîntului și al nisipurilor, atît de fascinant și misterios, cu trădarea cuibărită între acei pereți înnegriți, care acum trozneau fumegînd;

„Biata Lottie", am reuşit totuşi să gîndesc, şi am simţit că lacrimile începeau să-mi curgă pe obraji.

În jurul meu erau bărbaţi şi femei din popor, pescari veniţi de pe plajă cu coşurile lor şiroind de apa mării, servitori de la vilele din cartier, zarzavagii care se duceau la piaţă călare pe măgăruşi, şi îi auzeam ca prin vis căinîndu-mă în felul lor afectuos. Exclamau : „Sărăcuţa, oh, sărăcuţa", pentru că mă credeau poate din familie, şi o femeie arabă, cu un văl negru pe faţă, mă trăgea uşor de mînecă, de parcă ar fi vrut să mă ia de lîngă priveliştea aceea. Vila Sans Souci nu fusese atinsă de incendiu, era doar învăluită de palele de fum, însă avea toate uşile şi ferestrele închise, afară de uşa de la bucătărie care era larg deschisă, şi cu toată tulburarea mea, primul lucru care m-a frapat a fost lipsa Fridei. Cum de nu era acolo ? Nu se gîndise nimeni s-o cheme ? Era cu putinţă ca mirosul înţepător al incendiului să nu fi pătruns în vilă şi ea să nu fi auzit nimic din zarva şi strigătele acelea, ea care suferea de insomnie şi, chiar cînd dormea, avea un somn atît de fragil ?

Tocmai cînd gîndurile astea mi se învălmăşeau în cap, l-am recunoscut pe Ali printre cei din preajmă, şi aproape că m-am aruncat asupra lui, fireşte nu ca să-l întreb cine aprinsese focul, deşi întrebarea aproape mă sufoca, obsedată cum eram de cele văzute cu cîteva ceasuri înainte — grămada de ierburi uscate, cîrpe şi cartoane — dar nu mă simţeam în stare să o rostesc. Am strigat însă : „Ali, unde e doamna ? De ce n-a chemat-o nimeni pe doamnă ?" Mă agăţasem de el, aşa că a fost nevoit să se întoarcă şi să mă recunoască,

şi atunci am văzut nu numai că plîngea cu faţa scăldată în lacrimi, dar plîngea cu sughiţuri ca un copil. M-a cuprins groaza şi am început să-l zgîlţîi.

„Ali, Ali, unde e doamna ? De ce nu te duci să o chemi pe doamna ?"

Era cumplit de văzut la o palmă de faţa mea, care trebuie să fi fost ca şi a lui alterată şi răvăşită, bietul chip negricios, cu pielea ca o scoartă, scăldat tot în lacrimi. M-a privit cu ochii lui mari, blînzi şi nătîngi dar plini de spaimă, şi a ridicat mîna arătînd spre garaj.

„Era aici doamna... hohoti el. A vrut să doarmă cu *Mam'zelle* în locul femeii !... Şi eu i-am spus să nu facă asta, să rămînă acasă !"

Atunci mi s-a părut că în faţa ochilor mei se aprinde un soare mare şi alb, am văzut crestele curmalilor unduind pe deasupra norilor de fum cenuşiu, şi aş fi căzut jos leşinată, dar cum eram agăţată cu disperare de caftanul lui Ali, braţele lui m-au susţinut.

Multă vreme mi-am amintit pînă şi mirosul acelui caftan, mirosul specific al unei rase, al unei clase, al unei clime, fireşte fără ca în această amintire să intre nici cel mai mic dispreţ. Nu ştiam încă pe atunci cît de mult îndrăgisem ţara, clima şi oamenii aceia atît de blajini, de săraci şi afectuoşi. Cruzimea nemiloasă a istoriei avea să le schimbe firea în cele din urmă, egoismul cinic şi ipocrit al occidentalilor orbiţi de propriile interese avea să otrăvească totul, aducînd doar nenorociri, dar asta aveam s-o văd mult mai tîrziu. În ziua aceea eram doar o copilă care-şi

simţise inima frîntă, şi cînd mi-am revenit, întinsă pe o canapea din hol, Malvina cu ochii înlăcrimaţi îmi ţinea la nas un ghemotoc de vată îmbibată cu ceva care-mi dădea o senzaţie de greaţă, aşa că l-am dat la o parte, ba mi-am dat seama că o respingeam şi pe Malvina, punîndu-i mîinile în piept.

Vocea lui Filippo m-a făcut să-mi revin din buimăceală :

„Hai, Lisa, curaj. E îngrozitor... nu numai pentru tine, ci pentru noi toţi. Dar în curînd o să sosească Stefan şi Amadeus şi trebuie să ne gîndim la ei. Fă un efort să înţelegi."

Înţelegeam, într-adevăr. Măsurasem deja în gînd toată oroarea celor întîmplate şi brutala ironie a sorţii. Mă simţeam prinsă într-un vălmăşag lugubru şi solemn, care se exprima în gînduri seci ca un ciocănit : moarte împreună, au murit împreună, arse de foc, de acelaşi foc. Două femei care nu se iubeau, care se războiau pe tăcute de atîţia ani. Tocmai aici era ironia, în ultima generozitate a Fridei, care trecuse peste ultima trădare a lui Lottie. Iar eu, dacă nu vorbeam, nu rămîneam legată de o minciună de neiertat ? Pe de altă parte, ce drept aveam să trezesc bănuieli împotriva unui om care era poate nevinovat ?

Plîngeam în tăcere şi Malvina plîngea cu mine, în timp ce Filippo ne povestea puţinul pe care-l aflase cît zăcusem eu leşinată. Ultimul care o văzuse pe Frida fusese Ali, şi de faţă cu el o trimisese acasă pe femeia de serviciu după ce îi ceruse să-i pregătească patul pe divanul din camera lui Lottie şi o rugase să vină dimineaţa devreme în vederea întoarcerii „stăpînilor". Era o femeie în vîrstă, căsătorită, care locuia prin apropiere, ca şi *osta* Muhtar, în satul de peste calea ferată. Atît femeia cît şi servitorul încercaseră să schimbe gîndul stăpînei, dar Frida era hotărîtă să vegheze ea însăşi bolnava pentru că i se păruse că spre seară începuse să aiureze. Apoi Lottie adormise datorită unui calmant, iar Frida rămăsese acolo după plecarea femeii. Ali se dusese sus în camera lui de pe galerie şi, fireşte, n-a fost uşor de trezit cînd pescarii şi paznicii de coastă, zărind de pe mare focul cînd se crăpa de ziuă, dăduseră fuga într-acolo. Din păcate, era prea tîrziu. Un mic dar puternic incendiu tăcut. Am întrebat cu un fir de voce : „Dar focul... n-a spus nimeni ce-a putut provoca focul ?"

„Se bănuieşte că un scurtcircuit. Cu toată lemnăria şi rogojinile alea, înţelegi. Fumul trebuie să le fi ameţit... înăbuşindu-le înainte de a apuca să-şi dea seama. Probabil că adormise şi Frida."

„Dar Abdu ? Era într-adevăr plecat ?"

„Tocmai asta e ! se repezi cu nervozitate Malvina. Mai pot să înţeleg că biata Frida a vrut să-i dea drumul femeii. Era desigur o nepricepută, în care nu-şi putea pune nădejdea... Dar că i-a dat şi lui Abdu încuviinţarea să lipsească toată noaptea tocmai cînd nu erai nici tu aici, asta chiar nu pot s-o înţeleg !"

„Ar fi dormit şi el dacă era aici — a zis Filippo — şi n-ar fi observat nimic. Sau oricum, nu la timp ca să intervină."

Atunci am murmurat : „Uneori... ştiu că uneori grădinarul dădea foc la uscături pe nisip, lîngă garaj. Am... Am şi văzut-o."

„Da, Ali a spus asta. Pompierii, paznicii de coastă, poliţia l-au şi interogat, bietul băiat e mort de frică. Dar a însoţit-o chiar el pe Frida, cu şaluri şi perne, iar pe la zece seara, cînd a plecat de acolo, nu era nici un foc şi nici măcar vînt. Frida era sigură că o să petreacă o noapte liniştită, se pare că ăsta a fost ultimul lucru pe care i l-a spus înainte de a-l trimite la culcare."

Şi pe mine mă trimisese de acasă cu vorbe liniştitoare, şi o revedeam aşezată în faţa ferestrei pe cînd mă uitam în jur cu acea vagă, inexplicabilă senzaţie de teamă ; mă uitasem la dosarele de pe birou, la tabloul acoperit cu o pînză, la marea ce se vedea de la fereastră... Chiar în clipa aceea Malvina s-a sculat şi a deschis larg uşile dinspre loggie. Am izbucnit iar în plîns. Crinii, plaja, Frida, contesa Baba... Era cu putinţă ca totul să se fi sfîrşit ? Să fie distrus ? Iar Lottie, oricît ar fi fost de vinovată, ce era acum Lottie ? Mi-am luat capul în mîini şi am şoptit : „Ce oroare, ce oroare."

„Hai, vino — a zis Malvina — trebuie să fim acolo cînd vor sosi. E datoria noastră, Lisa."

Era o datorie, desigur, mai ales a mea faţă de Amadeus, totuşi îmi simţeam inima strînsă, iremediabil. Nu credeam în povestea cu scurtcircuitul, asta era. „Cineva" aprinsese focul pregătit dinainte cu cîrpe îmbibate de benzină. Poate că un trecător nocturn aruncase peste grămada aceea un chiştoc de ţigară încă aprins, evident ar fi fost de-ajuns. Dar poate că cineva a aruncat cîrpele aprinse înăuntru în garaj prin ferestruicile porţii, care în zilele şi nopţile calde rămîneau întotdeauna deschise, iar focul, în contact

cu paiele şi rogojinile, izbucnise pe loc într-o pălălaie. Cine putea să ştie adevărul ?

Mărturia lui Ali mă ajuta să tac, asta era tot ce ştiam eu. Era atît de simplu să nu spun nimic despre cuvintele mînioase ale lui Abdu care îmi sunaseră ca o ameninţare, despre obiceiul de a se arde acolo gunoaie (dar nu eram singura care o ştiam), despre supărarea lui Lottie, care desigur că povestise faptul şi altora, nu numai mie. M-am ridicat aşadar de pe canapea după ce mi-am şters lacrimile şi m-am lăsat călăuzită de Malvina. „E întotdeauna timp să vorbeşti — mă învăţaseră, cu un deget pe buze, femeile prudente din casa copilăriei mele. Tăcerea e de aur, fetiţo."

„Le-au scos afară", ne-a spus Filippo cînd s-a întors. Ieşise puţin, şi acum îl vedeam alb la faţă, iar din pricina cheliei, ochii, nasul, gura parcă se micşoraseră, se topiseră în paloarea aceea. Nici vocea nu-i mai era aceeaşi ca înainte, cînd ne povestea sau comenta ceea ce aflase. A murmurat cu buzele uşor crispate : „Le-au acoperit, nu se vede nimic... Dar trebuie să fi rămas foarte puţin, totul pare atît de mic."

Malvina scoase un geamăt de parcă n-ar fi vrut să mai audă sau să afle altceva şi a pornit-o trăgîndu-mă de braţ. „Să mergem, hai", a repetat. Ajunsesem în prag cînd Filippo a adăugat cu vocea aceea ciudată un lucru pe care, evident, nu avusese curajul să-l spună înainte : „Ştiţi, au sosit... E şi medicul acolo. Se pare că îl rugase Frida să vină la ora asta, cine ştie de ce..."

Eu ştiam de ce, dar acum era inutil s-o spun. Am traversat grădina ca să ieşim pe portiţa din

zidul împrejmuitor, aceea care în amintirea mea avea să ramînă legată pentru totdeauna de Lottie, cînd venea cu ofrandele ei matinale, atît de supărătoare şi de făţarnice pe-atunci, atît de deşarte şi inutile acum. Fumul nu mai întuneca aerul, din grămada neagră se mai înălţau, cîteva spirale subţiri care abia dacă se mişcau, dar briza dinspre mare nu se ridicase încă, aşa că persista mirosul greţos de ars, amestecat cu încă ceva ce nu voiam să identific.

Ciocîrliile, turturelele plecaseră să se aşeze foarte departe, abia de le mai zăream. Cînd vîntul avea să stîrnească nisipul ca întotdeauna, poate că o să se întoarcă în brazdele vălurite. Intre timp se îndepărtase şi maşina pompierilor, oprită acum în mijlocul bulevardului şi înconjurată de o mulţime destul de zgomotoasă de copii, iar un grup de pompieri şi de paznici stăteau aşteptînd. Venise şi femeia de serviciu, iar Malvina, cînd a văzut-o, nu s-a putut opri să-mi şoptească: „Asta, dacă ar fi fost catolică şi nu musulmană, s-ar fi şi repezit la biserică să aprindă o lumînare la altarul Fecioarei pentru binefacerea primită... căci a scăpat chiar ca prin minune!“ Ea însă stătea acolo, neîndrăznind să se bată peste faţă şi nici să bocească potrivit datinei, ci plîngea în tăcere, cu un colţ al mantiei negre dus la gură, şi poate că era sinceră. Ali era lîngă ea şi, clătinîndu-şi capul lînos, dădea din mîinile mari şi negre, spunîndu-i pe şoptite trista poveste.

L-am văzut întîi pe Stefan. Era cu spatele spre mine şi se uita nemişcat la cele două trupuri depuse în brazdele adînci din nisip, unde focul nu ajunsese, iar nisipul scînteia în soarele ce era

acum sus. Păreau mici, într-adevăr, cum spusese Filippo, aşa încît două învelitori scurte fuseseră de ajuns ca să le acopere; trebuie să le fi adus Ali din casă, luate cine ştie de unde, două pînze care n-aveau nimic funebru, curate şi identice, de o culoare vie şi frumoasă, aproape aurie. Stefan îşi ţinea pălăria în mînă şi umerii uşor aduşi, aşa cum se stă la biserică în timpul serviciului funebru, rezervat şi corect ca întotdeauna. Din sufletul lui insondabil n-aveam să vedem mare lucru, o ştiam; dar trebuie să se fi simţit ca alungat în exil, un exil pentru totdeauna, soarta îl pedepsise luîndu-i dintr-o dată amîndouă femeile, pe cea care-l iubise cu fidelitate şi pe cealaltă care îi oferise satisfacţie şi orgoliu. Primul meu gînd n-a fost, desigur, generos; şi nu era chiar un gînd, ci senzaţia de a nu putea simţi simpatie pentru el nici chiar într-o asemenea clipă. Dar durerea, sau amintirea Fridei, mi-a înfrînt cruzimea tinerească: ce-l mai putea aştepta acum decît o amară şi dezorientată singurătate?

Malvina rămăsese în urmă, am făcut cîţiva paşi ca să mă apropii de Stefan şi am putut să-i văd dintr-o parte chipul: era galben ca lămîia şi zbîrcit tot. Bătrîn, brusc şi cumplit îmbătrînit. Nu m-am simţit în stare să merg mai departe, să-i vorbesc, m-am gîndit că era mai bine să-l las să vegheze în tăcere cele două învelitori luminoase, sub care nu se contura mai nimic. Nici o turturea, nici o ciocîrlie nu se înălţase în zbor, dunele erau pustii, doar curmalii priveau de sus la ceea ce nu mai exista, şi sub razele nemiloase ale soarelui căpătau o culoare cenuşie.

Mi-am zis : „O să se ducă Malvina la el, ea e aproape ca din familie, pe cînd eu sînt o străină pentru el." M-am întors să-i fac un semn ca s-o ia înaintea mea, și cu o zvîcnitură a inimii m-am trezit în fața lui Amadeus, dar aproape că n-am apucat să-i văd chipul răvășit. Dintr-un elan mă strînsese în brațe, capul i se lăsase, sau mai bine zis îi căzuse pe umărul meu, iar vocea înăbușită, nefericită, dar duioasă murmura doar : „Lisa ! oh, Lisa !"

XI

POVESTEA LUI FRIDA, LOTTIE ȘI STEfan se sfîrșește de fapt aici, ceea ce s-a întîmplat pe urmă este povestea altora, iar în amintirea noastră aceste biete năluci se învîrtesc neîncetat pe locul unde focul a biruit și binele și răul. Tot ce fusese nobil sau tulbure în acea întîmplare trebuia cu timpul să se transforme inevitabil — așa cum s-a și întîmplat — în ceva pentru totdeauna vrednic de milă. Și nu la figurat, ci în sens propriu, cenușa a acoperit totul.

Evenimentele haotice care s-au petrecut după aceea ne-au despărțit și ne-au reunit de mai multe ori, hotărînd acțiunile noastre, deoarece totul a fost dictat de război și de pace. Filippo și Malvina au rămas în țara aceea și au avut copii, pe care i-au iubit pătimaș, așa cum se întîmplă întotdeauna cînd copiii vin tîrziu, iar faptul acesta, așa cum o prezisese și o dorise Frida, a făcut din căsnicia lor un lucru mai real și mai autentic ;

în așa măsură încît muzica și înfumurările vanitoase ale lui Filippo au trecut pe planul al doilea, iar inerția Malvinei s-a transformat, după cîte am auzit, în entuziasm matern.

Între timp eu m-am întors definitiv în Italia. Povestea mea de dragoste cu Amadeus a mai ținut o vreme, războiul ne-a despărțit și ne-a reunit și pe noi de mai multe ori, pînă cînd ne-am dat seama că ardoarea iubirii se transformase în prietenie. A fost și aceasta un vis trecător, care și-a păstrat verdele tinereții și albastrul iluziilor, dar realitatea este altceva, iar soarta patriilor noastre diferite și a destinelor lor deosebite avea inevitabil să ne stea în cale.

Totul s-a năruit, a dispărut sau s-a transformat. Dunele de nisip au devenit, după cum mi s-a spus, un cartier foarte populat, străbătut de străzi asfaltate, cu case înalte înțesate la parter cu dughene și cafenele mizere, unde răsună pînă noaptea tîrziu sunetele stridente ale aparatelor de radio ; curmalii, turturelele și ciocîrliile au dispărut, frumoasele plăji au fost îngropate sub diguri de ciment cenușiu, iar vila Sans Souci, înăbușită de construcțiile ce au răsărit în jurul ei, este acum cămin pentru fete orfane. Sînt bucuroasă că n-am asistat la inevitabilele sluțiri provocate de timp... și că pot în schimb să-mi amintesc de curba lină a golfului pustiu, de freamătul valurilor, de nisipurile virgine, chiar dacă revăzînd toate astea cu ochii memoriei simt cum mi se lasă în suflet o vagă melancolie, pentru că amintirile mă duc către tinerețea pierdută.

Faptul că în drama petrecută în jurul meu am optat pentru tăcere nu mă mai apasă acum nici

măcar ca o remușcare. Dar trebuie să spun pentru ce: în ziua aceea fatală, emoția suscitată de cele întîmplate și sentimentul că eram atît de iubită mă cufundaseră într-o totală inconștiență. Abia spre seară, cînd sicriele lui Frida și Lottie se aflau în hol pe catafalcuri, în așteptarea slujbei religioase stabilite pentru dimineața următoare, am simțit dintr-o dată dorința să ies singură în răcoarea serii. Eram poate în căutarea unei liniști pe care n-o putusem afla în toate ceasurile acelea, sau poate mă atrăgea ca un maleficiu fascinant priveliștea garajului incendiat și distrus. Era aproape întuneric, am umblat printre dunele pustii și m-am învîrtit în jurul ruinelor între care se puteau distinge bîrnele prăbușite și carbonizate și rămășițele zidurilor năruite. Mă durea inima cînd mă gîndeam la tot ce fusese și dispăruse atît de fulgerător.

Pașii mei pe nisip erau atît de tăcuți, încît omul ghemuit lîngă dărîmături n-a simțit că mă apropiam. L-am recunoscut imediat și atunci mi-am dat seama că nu mă mai gîndisem la el toată ziua, că în spaima și zăpăceala generală nici măcar nu-l căutasem. Dar nu-l căutaseră nici ceilalți, poate crezuseră toți că din cine știe ce motiv rămăsese în satul lui îndepărtat. El însă se întorsese, sau poate că nici nu fusese plecat, așa cum am bănuit îndată ce mi-am adus aminte că în seara din ajun îl văzusem dispărînd cu caftanul lui de postav violaceu și elegantul bastonaș de bambus, pe care îl purta cînd avea zi liberă, căci la ora aceea ar fi trebuit să fie departe de Sans Souci. Acum era aici, îngenuncheat în felul musulmanilor (mi s-a părut că haina îi era boțită

și plină de praf) și se legăna înainte și înapoi ca și cum ar fi spus o rugăciune. Nu izbuteam să mi-l mai amintesc așa cum îl văzusem întotdeauna, servitor trufaș și insolent, cu cămașă scrobită și cravată, care-mi vorbea cu ostentație în franceza lui aproximativă: acum părea o figură străveche și misterioasă, îndepărtată în trecut cu o sută sau o mie de ani, care cerea neantului o iertare de veci sau mîngîiere pentru o remușcare de veci.

Și-a dat seama de prezența mea abia după un timp și s-a întors încet să mă privească cu niște ochi care străluceau sumbru, adînciți în orbite: m-a privit ca pe o dușmancă. Am stat așa în tăcere, dar eram destul de aproape de el ca să mă audă cînd am murmurat: „Așadar te-ai întors, Abdu? Ai văzut, în lipsa dumitale *cineva a făcut ceva*."

Glasul meu a tremurat și s-a frînt pe ultimele cuvinte; dar el a rămas neclintit. Abia după o vreme am văzut mîna lui adunînd ceva de pe jos, un pumn de zgură sau de cenușă, pe care a dus-o întîi la frunte, apoi la buze și în sfîrșit la piept, unde a ținut-o lîngă inimă, și aproape că nu i-am recunoscut glasul înăbușit: „Dar Dumnezeu vede, domnișoară, Dumnezeu a văzut."

Am simțit atunci că era ca și cum aș fi întors ultima filă a unei cărți care avea să rămînă închisă pentru totdeauna; și așa a fost.

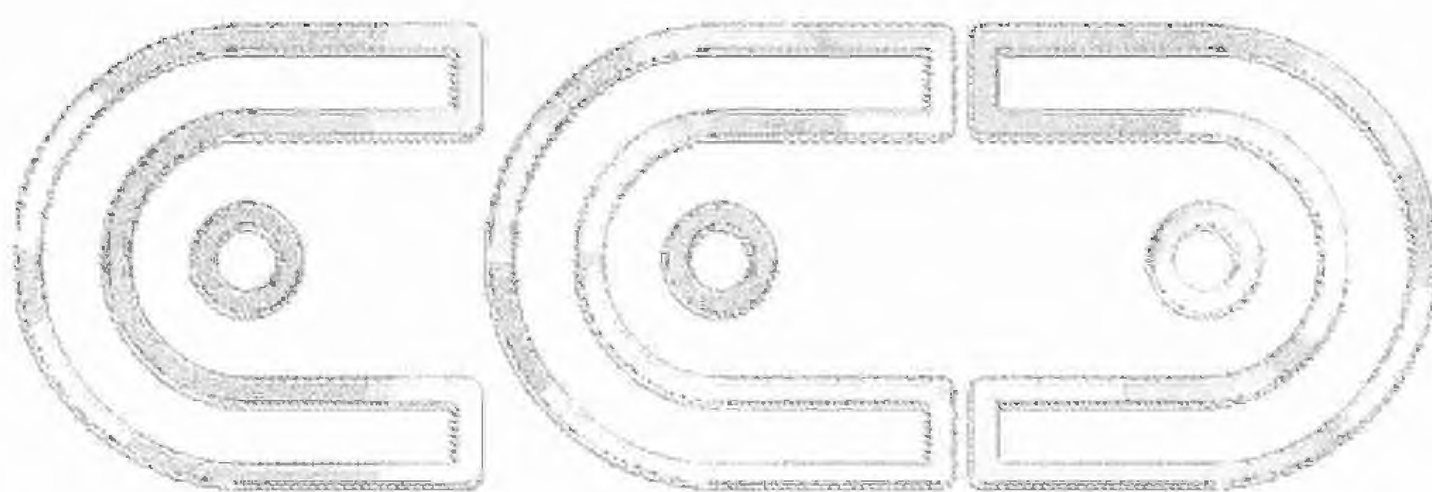
Lector: FLORIN CHIRIȚESCU
Tehnoredactor: ELENA BABY

Tiraj 27.230 broșate Bun de tipar 05.06.1975
Coli tipar 6,25

Tiparul executat sub comanda
nr. 1105 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89–97,
București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

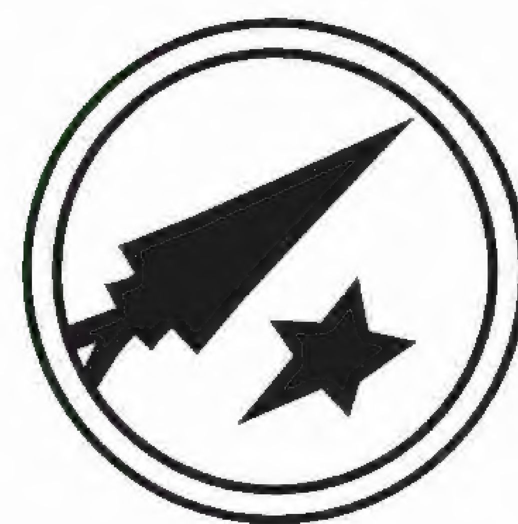

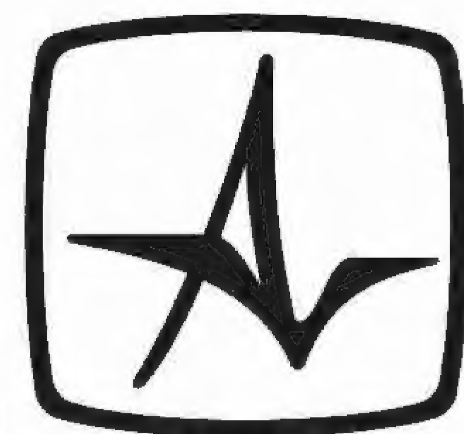
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

